

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, БІЗНЕСУ
ТА ТУРИЗМУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
«_____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Демпінг та антидемпінгові заходи у міжнародній торгівлі»

Виконавець: Левченко Артем Олександрович,
група МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин, бізнесу
та туризму ФМВ НАУ
Пічкурова Зоя Володимирівна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин, бізнесу та туризму

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Леся ПОБОЧЕНКО

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Левченка Артема Олександровича

1. Тема роботи «Демпінг та антидемпінгові заходи у міжнародній торгівлі» затверджена наказом ректора від «26» березня 2024 р. № 441/ст.
2. Термін виконання роботи: з 13 травня 2024 року по 16 червня 2024 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання демпінгу та антидемпінгових заходів у світі та Україні, статистичні матеріали Міністерства економіки України, Державної фіскальної служби України, Державної фіскальної служби України та Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Deloitte, The Conference Board, RAND Corporation, International Chamber of Commerce (ICC), і щорічні звіти міжнародних організацій: Світової організації торгівлі (СОТ), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), та Міжнародного валютного фонду (МВФ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні аспекти демпінгу та антидемпінгових заходів у міжнародній торгівлі, аналіз позицій демпінгу та антидемпінгових заходів у глобальній торговельній сфері, проблеми і перспективи розвитку антидемпінгового регулювання в Україні.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 10 таблиць та 19 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 23 слайди.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.03.2024	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	25.03.2024	Виконано
3.	Розкрити теоретичні аспекти демпінгу та антидемпінгових заходів у міжнародній торгівлі	06.05.2024 – 12.05.2024	Виконано
4.	Оцінити позиції демпінгу та антидемпінгових заходів у глобальній торговельній сфері	13.05.2024 – 19.05.2024	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми і перспективи розвитку антидемпінгового регулювання в Україні	20.05.2024 – 26.05.2024	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	27.05.2024 – 30.05.2024	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	31.05.2024	Виконано
8.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	01.06.2024	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	03.06.2024	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	03.06.2024	Виконано

8. Дата видачі завдання: «15» березня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис керівника)

Пічкурова З.В.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

(підпис випускника)

Левченко А.О.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Демпінг та антидемпінгові заходи у міжнародній торгівлі»: 106 сторінок, 10 таблиць, 19 рисунків, 87 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): ДЕМПІНГ, НАСЛІДКИ ДЕМПІНГУ, АНТИДЕМПІНГОВІ ЗАХОДИ, АНТИДЕМПІНГОВЕ МИТО, ІНСТРУМЕНТИ АНТИДЕМПІНГОВОГО ЗАХИСТУ, ЦІНОВА КОНКУРЕНЦІЯ, ТОРГОВЕЛЬНИЙ ЗАХИСТ.

Об'єкт дослідження: демпінг та антидемпінгові заходи в умовах конкурентної боротьби на світовому ринку.

Предмет дослідження: теоретичні та прикладні аспекти застосування демпінгу та заходів антидемпінгового регулювання у міжнародній торгівлі.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження особливостей і тенденцій використання демпінгу та антидемпінгових заходів у міжнародній торгівлі.

Методи дослідження: теоретичне узагальнення, синтез, а також методи системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного та діалектичного підходів.

Отримані результати та їх новизна: полягають у розкритті теоретичних і прикладних аспектів використання демпінгу та антидемпінгових заходів суб'єктами міжнародної торгівлі, а також у визначенні перспектив розвитку антидемпінгового регулювання в Україні.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше подальше створення належних і достатніх умов для розвитку системи антидемпінгового регулювання у світі та вдосконалення антидемпінгової політики в Україні.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати при написанні звітів щодо перспектив захисту інтересів вітчизняних товаровиробників з метою сприяння розвитку справедливої конкуренції на міжнародному ринку та удосконалення практики впровадження антидемпінгових заходів в Україні.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ.....	9
1.1. Роль, значення та класифікація демпінгу у сучасній світовій комерційній діяльності.....	9
1.2. Причини виникнення та економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі.....	19
1.3. Ключові інструменти антидемпінгового захисту у світовій торговельній практиці.....	29
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ ПОЗИЦІЙ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СФЕРІ.....	39
2.1. Оцінка сучасного стану, структури та динаміки розвитку міжнародної торгівлі в умовах цінової конкуренції	39
2.2. Огляд особливостей і тенденцій використання антидемпінгових процедур у міжнародній комерційній діяльності	48
2.3. Дослідження світового досвіду застосування заходів протидії демпінгу ...	56
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АНТИДЕМПІНГОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	68
3.1. Вплив глобального поширення антидемпінгових мит на міжнародну комерційну діяльність в Україні.....	65
3.2. Практика впровадження антидемпінгових заходів в Україні.....	75
3.3. Рекомендації щодо удосконалення вітчизняної антидемпінгової політики.	86
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ....	98

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Глобалізація, що характеризується вільним рухом товарів, послуг та капіталу поступово нівелює бар'єри, що раніше захищали вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній. В умовах недосконалої конкуренції, де фірми володіють певною ринковою владою, таке зникнення бар'єрів може призвести до застосування ними диференційованого ціноутворення. Зокрема, демпінг має місце, коли експортер продає товари на ринку іншої країни за ціною, яка є нижчою за справедливу ринкову вартість, що може призвести до негативних наслідків для вітчизняних виробників країни-імпортера.

У динамічному світовому ринковому середовищі розроблемо та імплементовано комплекс заходів і правил, спрямованих на захист національних галузей та забезпечення чесної конкуренції між країнами. Серед них важливу роль відіграє антидемпінговий механізм.

Основними завданнями антидемпінгової політики є недопущення завдання значної шкоди вітчизняним виробникам внаслідок імпорту товарів за штучно заниженими цінами. Такі демпінгові практики призводять до недобросовісної конкуренції, адже іноземні товари отримують невикордану цінову перевагу, що може спричинити витіснення вітчизняних підприємств з ринку та втрату робочих місць.

Варто підкреслити, що антидемпінгові заходи ґрунтуються на ретельному розслідуванні та всебічному аналізі та спрямовані на чітке визначення факту демпінгу і його негативного впливу на вітчизняну промисловість. Антидемпінгові розслідування проводяться уповноваженими органами у системі світової торгівлі та митними службами відповідно до чітко регламентованих процедур, встановлених як національним, так і міжнародним законодавством.

Вагомий внесок у дослідженні цього явища внесли такі вітчизняні та закордонні вчені, як З.В. Пічкурова, В.В. Романчукевич, С.Г. Осика, В.Т. Пятницький, О.І. Шнирков, Д. Ганінг, Д. Гартен, П. Колієр, П. Ллойд, Д. Франклін та інші. Однак,

аналіз проблематики й тенденцій розвитку демпінгу та антидемпінгових заходів у міжнародній торгівлі в контексті сьогодення не можна назвати вичерпними.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей і тенденцій використання демпінгу та антидемпінгових заходів у міжнародній торгівлі.

Досягнення означеної мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розкрити роль, значення та класифікацію демпінгу у сучасній світовій комерційній діяльності;
- визначити причини виникнення та економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі;
- розглянути ключові інструменти антидемпінгового захисту у світовій торговельній практиці;
- оцінити сучасний стан, структуру та динаміку розвитку міжнародної торгівлі в умовах цінової конкуренції;
- здійснити огляд особливостей і тенденцій використання антидемпінгових процедур у міжнародній комерційній діяльності;
- дослідити світовий досвід застосування заходів протидії демпінгу;
- проаналізувати вплив глобального поширення антидемпінгових мит на міжнародну комерційну діяльність в Україні;
- опрацювати практику впровадження антидемпінгових заходів в Україні;
- внести рекомендації щодо удосконалення вітчизняної антидемпінгової політики.

Об'єктом дослідження є демпінг та антидемпінгові заходи в умовах конкурентної боротьби на світовому ринку.

Предметом дослідження виступають теоретичні та прикладні аспекти застосування демпінгу та заходів антидемпінгового регулювання у міжнародній торгівлі.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи наукових досліджень: теоретичне узагальнення, синтез, а також методи системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного та діалектичного підходів.

Інформаційну базу дослідження сформували монографічні видання, статті, аналітичні матеріали вітчизняних і закордонних науковців та практиків, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти.

Джерельною та статистичною базою роботи є матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній (Your Article Library, Statista, Journal of Management Policy & Practice, Trade Remedies Data Portal, Price Control), щорічні звіти Світової організації торгівлі, Світового банку, Європейської комісії, а також дані Міністерства економіки України та Державної служби статистики України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено у наукових публікаціях:

1. Левченко А.О. Вплив глобального поширення антидемпінгових мит на міжнародну комерційну діяльність / А.О. Левченко // XXIV Міжнародна науково-практична конференція «ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ» (2-5 квітня 2024 року, м. Київ). – Київ: НАУ, 2024 (подано до друку).

2. Левченко А.О. Економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі / А.О. Левченко // IV міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні міжнародні відносини: актуальні питання теорії та практики – 2024» (18 квітня 2024 року, м. Київ). – Київ: НАУ, 2024 (подано до друку).

3. Левченко А.О. Перспективи використання антидемпінгових мит у регулюванні світової торгівлі / А.О. Левченко // XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (25 квітня 2024 року, м. Київ). – Київ: НАУ, 2024 (подано до друку).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 10 таблиць та 19 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 87 найменувань на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

1.1. Роль, значення та класифікація демпінгу у сучасній світовій комерційній діяльності

Демпінг, як практика продажу товарів на міжнародному ринку за ціною нижчою від їх собівартості або ціни, за якою вони продаються на внутрішньому ринку, відіграє неоднозначну роль у сучасній світовій комерційній діяльності. З одного боку, він може стимулювати конкуренцію, знижувати ціни для споживачів та розширювати доступ до товарів. З іншого боку, демпінг завдає шкоди вітчизняним виробникам, призводить до втрати робочих місць та дестабілізації ринків.

Демпінг вважається однією з форм цінової дискримінації. Він виникає, коли виробник знижує ціну на товар, що надходить на іноземний ринок, до рівня, нижчого за ціну, яку сплачують внутрішні споживачі в країні походження. Така практика вважається навмисною з метою отримання конкурентної переваги на ринку імпорту.

Більшість транснаціональних компаній (далі – «ТНК») практикують міжнародну диференціацію цін. Вони встановлюють ціну на певний товар залежно від того, що може дозволити собі споживач у кожній країні. Наприклад, пральний порошок «Tide» в Китаї продається менш ніж за п'яту частину ціни в США. Однак, якщо певна країна готова платити за товар більше, ТНК встановить на нього вищу ціну [45].

Основною перевагою торговельного демпінгу є можливість проникнення на ринок за цінами, які часто вважаються несправедливими. Країна-експортер може запропонувати виробнику субсидію, щоб компенсувати збитки, яких він зазнає, коли продукція продається за ціною, нижчою за собівартість.

Одним з найбільших недоліків торговельного демпінгу є те, що з часом субсидії можуть стати занадто дорогими, щоб бути стійкими. Крім того, торговельні партнери,

які бажають обмежити цю форму ринкової активності, можуть посилити обмеження на товар, що в наслідок призведе до збільшення експортних витрат для постраждалої країни [31].

Продаж нижче за собівартість використовується як інструмент для проникнення на нові ринки, витіснення конкурентів або збільшення частки ринку. Проте, можливий шкідливий вплив на вітчизняних виробників, у наслідок якого відбудеться втрата робочих місць та банкрутство. Важливо розуміти різні види демпінгу (табл. 1.1.), його наслідки та заходи, які можна вжити для його протидії.

Таблиця 1.1

Форми демпінгу за різними групами

Група демпінгу	Форма демпінгу
1. За співвідношенням внутрішніх і експортних цін та собівартості	- ціновий; - вартісний; - зворотній.
2. За часом впливу	- спорадичний (переривчастий); - постійний.
3. За метою впливу	- навмисний; - взаємний.

Примітка. Складено автором за даними Price Control.

Ціновий демпінг широко поширений на зовнішніх ринках. Імпортери продають товари на закордонних ринках за ціною, значно нижчою, ніж на внутрішньому ринку, але вищою за собівартість. У свою чергу, при вартісному експорті ціна товару на експорт дорівнює або перевищує його собівартість. Натомість, при зворотному експорті ціна товару на експорт вища, ніж на внутрішньому ринку. Ця стратегія використовується для того, щоб захистити вітчизняних виробників від іноземної конкуренції.

Щодо групи за часом впливу, то до неї, передусім, варто віднести спорадичну (переривчасту) форму. Цю форму демпінгу використовують виробники, щоб розпродати надлишки товарів. Демпінгові ціни застосовуються лише протягом коротких періодів часу, таких як сезонні розпродажі.

Розпродаж товарів може відбуватися як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, де відчувається дефіцит цієї продукції. Однак, постійний демпінг передбачає відповідний продаж товарів на одному ринку за цінами, нижчими, ніж на інших ринках. За умов постійного демпінгу фірма може використовувати стратегію диференційованого ціноутворення, коли ціни на аналогічний товар відрізняються залежно від того, на якому ринку він продається.

Крім цього, виділяють групу демпінгу за метою впливу. Якщо спорадичний демпінг використовується епізодично, то навмисний передбачає продаж за демпінговими цінами (навіть якщо це призводить до збитків) з метою захоплення ринку та усунення конкурентів. Після досягнення цієї мети компанія може стати монополістом та використовувати своє панівне становище на ринку, щоб встановлювати вищі ціни на товари. Також існує рідкісна практика «взаємного демпінгу», коли монополісти продають один одному товари за заниженими цінами. Залежно від того, чи є товари комплементарними, чи конкурентними, подібність може призвести до співпраці або протистояння.

Загалом «хижацький» демпінг – це єдина категорія демпінгу, яка з економічної точки зору однозначно завдає шкоди країні-імпортеру. Хижацький демпінг виникає тоді, коли основний постачальник встановлює ціну на свій товар нижче собівартості з метою усунення конкуренції на ринку, де відбувається демпінг [33].

Якщо фірма-експортер досягає успіху в знищенні конкуренції, вона опиняється в монопольному становищі та може більш ніж окупити свої втрати, встановлюючи завищені ціни й надалі. Ефективна реалізація даного виду демпінгу потребує виконання низки суттєвих умов, зокрема:

- 1) експортер повинен мати достатній обсяг фінансових ресурсів, щоб у нього була можливість покривати збитки протягом періоду, необхідного для витіснення потенційних конкурентів з ринку, не завдаючи при цьому шкоди собі;

- 2) після того, як експортер, що використовує демпінг, усунув конкурентів, повинні бути створені бар'єри для входу на ринок нових фірм. Якщо таких бар'єрів немає, нові фірми знову увійдуть на ринок, щоб скористатися перевагами

монопольних цін, які встановлює експортер, що вдався до демпінгу, тим самим руйнуючи його становище;

3) демпінговий експортер повинен переконати уряд не допустити на ринок інших міжнародних конкурентів, інакше його монопольне становище буде зруйновано.

Ці умови роблять хижацький демпінг дуже мало ймовірним. Кількість доступних видів діяльності, де бар'єри для входу є достатньо високими, щоб забезпечити монопольне становище демпінгових експортерів, суттєво обмежена.

Дуже мало ймовірно, що будь-який уряд винагородить експортера, який демпінгує, захистом від входу на ринок інших міжнародних постачальників. Умови для хижацького демпінгу сприятливі на ринках, де домінує один світовий постачальник певного товару, а інші виробники конкурентних товарів мають значно менші обсяги виробництва.

Однак, у цьому випадку домінантній фірмі, ймовірно, буде дешевше вступити в альянс з менш впливовими виробниками або викупити їх, ніж зазнавати втрат, пов'язаних з демпінгом.

Належною політичною реакцією на хижацький демпінг є забезпечення конкурентних ринків низькими бар'єрами для входу. На відкритих ринках питання хижацького демпінгу навіть не може виникати [69]. У більшості країн монополістична поведінка є протизаконною, а ефективною політичною реакцією для запобігання хижацькому демпінгу є впровадження суворого дотримання законів проти монополістичної поведінки та тих, що унеможлиблює доступ до ринку.

Ще одним видом демпінгу є цінова дискримінація, коли виробники з країни-експортера встановлюють максимально високі ціни на свою продукцію на внутрішньому ринку, а потім продають залишки цієї продукції на експорт за світовими цінами. Для виникнення цінової дискримінації мають бути виконані дві умови. По-перше, на внутрішньому ринку виробники повинні стикатися з попитом на свою продукцію, який не так суттєво реагує на ціну, ніж на міжнародних ринках. По-друге, виробники в країні-експортері повинні мати можливість чітко розмежувати внутрішній ринок від зовнішнього, щоб запобігти імпорту продукції за світовими

цінами, що може знівелювати їхні спроби встановити вищі ціни на внутрішньому ринку [60].

Заходи, які можуть дозволити сегментувати ринки у такий спосіб, включають обмежувальне ліцензування, що надає квазімонополю владу на внутрішньому ринку, закони, що регулюють санітарні або технічні стандарти, які застосовуються як обмеження щодо іноземних постачальників, або будь-які бар'єри для імпорту.

Парадоксальна ситуація виникає, коли країна, що традиційно експортує певний товар, одночасно стягує мито на його імпорт. Введення ввізного мита дає вітчизняним виробникам інструмент для сегментації ринку. На внутрішньому ринку вони встановлюють вищу ціну, яка враховує мито, а на експорт постачають товар за світовими цінами.

Негативні наслідки від цінової дискримінації для країни-імпортера є малоімовірним. Споживачі в країні-експортері стають заручниками ситуації, адже їм доводиться сплачувати вищі ціни за продукцію [32]. З іншого боку, споживачі в країні-імпортері не відчують жодних негативних наслідків, адже купують товар за світовими цінами. Виробники в країні-імпортері працюють в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку, де ціни значно нижчі, і на цей фактор не впливає практика цінової дискримінації, яка може застосовуватися в інших країнах.

Крім того, антидемпінгові правила Світової організації торгівлі (далі – «СОТ») дозволяють країнам-імпортерам порушувати справи проти країн-експортерів, які допустили цінову дискримінацію, навіть якщо перші не зазнають жодних збитків. Щоб довести, що ціна на внутрішньому ринку вища за експортну, достатньо продемонструвати, що виробники в країні-експортері мають можливість сегментувати ринок і використовувати цінову дискримінацію, виступаючи проти інтересів вітчизняних споживачів [76].

Згідно з критеріями визначення економічного демпінгу, у цьому випадку мова про нього не йде. Експортні ціни не є нижчими за собівартість продукції. Таким чином, з погляду країни-імпортера, економічно вигідною реакцією буде бездіяльність. Оскільки шкоди не завдано, вжиття будь-яких заходів не є необхідним.

Надмірні виробничі потужності та циклічні ринки створюють сприятливі умови для демпінгу. У періоди несподіваного зниження попиту поширеною та нормальною діловою практикою є продаж товарів за цінами, нижчими за середні витрати. Це робиться для того, щоб уникнути ще більших втрат, пов'язаних з простоем виробничих потужностей [34].

До тих пір, поки ціна продукції перевищує змінні витрати, виробництво має сенс, адже воно робить певний внесок у покриття постійних витрат. Деякі галузі та види діяльності, через свої особливості, більш схильні до ризику виникнення надлишкових потужностей.

Існує три основні причини, чому деякі галузі схильні до ризику виникнення надлишкових потужностей. По-перше, деякі види діяльності потребують значних інвестицій у спеціалізоване обладнання, яке має тривалий термін служби. Наприклад, у певних галузях, таких як виробництво сталі, й досі використовується обладнання, якому може бути п'ятдесят і більше років. Це обладнання не можна легко перепрофілювати для інших потреб. Коли такі значні інвестиції здійснюються в довгостроковій перспективі, неможливо точно передбачити коливання бізнес-циклу, що неминуче призведе до періодів, у які виникають надлишкові потужності.

По-друге, деяке обладнання призначене для безперервного використання. До даного типу належать технології виробництва скла, деяких металів, електроенергії та багатьох хімічних речовин. Зупинка роботи обладнання під час зниження попиту може бути не лише дороговартісною, але й призвести до його пошкодження. У деяких випадках змінні витрати на продовження виробництва можуть бути нижчими, ніж на тимчасову зупинку. Тому виробники часто вимушені продовжувати виробництво, навіть коли ціна на продукцію не покриває витрати, адже зупинка може бути ще дорожчою.

По-третє, економічні та соціальні фактори можуть зробити зупинку виробництва значно дорожчою, ніж його продовження. В Японії, де поширена практика довічної зайнятості, витрати на робочу силу стають фіксованими. Це означає, що компанії зобов'язані виплачувати зарплату своїм працівникам, навіть якщо виробництво зупинено. Це робить зупинку виробництва значно дорожчою, адже

витрати на робочу силу не зникають [37]. У деяких країнах існують суворі законодавчі норми щодо звільнення, які передбачають виплату значної вихідної допомоги або обов'язкових пенсійних виплат. У таких випадках звільнення працівників є надзвичайно витратним і змушує компанії продовжувати роботу, навіть якщо вона збиткова.

З огляду на вищезазначені обставини, під час спаду ділової активності компанії можуть вдаватися до таких стратегій, як зосередження на внутрішньому ринку та експортний демпінг.

Зосередження на внутрішньому ринку може передбачати зниження цін на продукцію з метою стимулювання попиту та реалізації більшої кількості товарів. З іншого боку, експортний демпінг передбачає продаж надлишків продукції на закордонні ринки за цінами, нижчими за собівартість [82].

Подібне прагнення до реалізації надлишків продукції може бути виправданим з економічної точки зору, адже воно дозволяє компаніям мінімізувати збитки та зберегти робочі місця і змушує пам'ятати про можливі негативні наслідки демпінгу для вітчизняних виробників в країнах-імпортерах. Тому до нього слід вдаватися лише у виняткових випадках та з урахуванням всіх потенційних ризиків.

Хоча визначення демпінгу, запропоноване СОТ, є більш чітким, економічний демпінг має місце лише у випадку, коли продукція продається за ціною, нижчою за змінні витрати на продовження виробництва, порівняно зі змінними витратами на зупинку виробництва. Іншими словами, економічний демпінг виникає, коли продовження виробництва призводить до збільшення обсягів загальних збитків підприємства [40].

Питання щодо заподіяння шкоди економіці країни-імпортера такою формою демпінгу є складним і має неоднозначні аспекти. З одного боку, споживачі в країні-імпортері дійсно отримують вигоду від купівлі товарів за нижчими цінами. Це може призвести до збільшення їхнього добробуту та стимулювати економічне зростання. Наприклад, імпорт одягу з Китаю за демпінговими цінами може призвести до того, що люди в інших країнах зможуть купувати одяг за значно нижчою ціною, що стимулює їхні витрати на інші товари та послуги.

З іншого боку, демпінг може негативно впливати на вітчизняних виробників у країні-імпортері. Наприклад, демпінговий імпорт сталі з однієї країни може призвести до того, що вітчизняні сталеливарні заводи в інших країнах будуть змушені скоротити виробництво або припинити свою діяльність, що може призвести до втрати робочих місць [32]. Тобто, якщо у країні-експортері спостерігається надлишок потужностей у той час, коли в країні-імпортері виникає дефіцит, це не спричинить шкоди. Однак, цей сценарій є малоімовірним. Ймовірніше, що бізнес-цикл перебуває в однаковому стані в обох країнах.

Вплив демпінгу на економіку країни-імпортера може бути суттєво посилений, якщо планування витрат в цій галузі є менш гнучкими, ніж у країні-експортері. Наприклад, якщо заробітна плата в країні-імпортері фіксована жорсткими контрактами або законодавством, то демпінговий імпорт може призвести до значного зростання безробіття, адже вітчизняним виробникам буде складно конкурувати з дешевшим імпортом.

Водночас, якщо політика оплати праці в країні-імпортері є більш гнучкою, то демпінговий імпорт може не призвести до втрати робочих місць, але може бути результатом зниження рівня заробітної плати. За таких умов, політична реакція країни-імпортера має ґрунтуватися на ретельному зважуванні потенційних втрат робочих місць або зниження заробітної плати з одного боку, та вигод для споживачів від нижчих цін на імпортні товари – з іншого.

У подібних ситуаціях, коли спостерігається нестабільний попит та тимчасовий надлишок виробничих потужностей, часто зустрічаються ціни нижчі за собівартість та демпінг, що відповідає правилам СОТ, що може стати звичним явищем. Оскільки причиною цих проблем є коливання ділового циклу, будь-яке політичне втручання має бути короткостроковим та відповідати тривалості цих коливань [60].

Однак, якщо країна-імпортер постійно стикається з подібними викликами, ймовірно, що мова йде не про простий демпінг в межах СОТ, а про необхідність структурних змін в економіці. Такі зміни можуть передбачати диверсифікацію економіки, модернізацію виробництва, перепідготовку робочої сили та інші заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Конкурентоспроможність визначається як здатність товару задовольняти потреби певного ринку в конкретний момент часу, порівнюючи його з аналогічними товарами конкурентів, представленими на тому ж ринку в той же період. Вибір методу оцінки конкурентоспроможності ґрунтується на комплексному аналізі таких факторів, як терміновість визначення рівня, специфіка продукту та обсяг доступної перевіреної інформації [13, с. 92-98].

У такому контексті більш доцільною політичною реакцією може бути використання захисних заходів СОТ та застережень про уникнення демпінгу, а не застосування антидемпінгових заходів. Однак, важливо пам'ятати, що захисні заходи не призначені для постійного захисту вітчизняних виробників.

Застосування захисних заходів має бути обмеженим у часі, адже протягом тривалого періоду вони можуть негативно впливати на конкуренцію та призводити до спотворень на ринку. Тому, якщо захисні заходи все ж таки використовуються, їхнє застосування має бути поступово лібералізовано протягом чітко визначених часових проміжків. Це дозволить вітчизняним виробникам адаптуватися до нових умов ринку та стимулюватиме їх до підвищення власної конкурентоспроможності.

Також існує стратегічний демпінг, який використовується компаніями в межах загальної бізнес-стратегії для досягнення певних цілей. Серед підвидів цього демпінгу можна виділити два. У першому випадку фірми можуть використовувати стратегію встановлення цін нижче собівартості, щоб швидко завоювати частку на ринку та закріпитися на ньому. Це може бути актуальним як для вже чинних у бізнес-середовищі компаній, які прагнуть розширити свою присутність, так і для нових гравців, які хочуть увійти на новий ринок. При цьому збитки, які несе компанія при продажі товарів за ціною нижче собівартості, розглядаються як інвестиції в майбутнє зростання. Очікується, що ці витрати окупляться шляхом збільшення продажів та частки ринку.

Хоча деякі компанії можуть намагатися завоювати частку ринку застосовуючи демпінг, більшість з них зрештою відмовляються від цієї стратегії. Це пов'язано з тим, що збитки від демпінгу, як правило, є значними, а чисті вигоди – мізерними. З часом, стикаючись з постійним тиском з боку імпортованих товарів, вітчизняні виробники

змушені суттєво підвищувати свою ефективність, щоб залишатися конкурентоспроможними [37].

За іншої ситуації, галузі з ефектом масштабу, такі як виробництво комп'ютерних мікросхем, характеризуються значним зниженням витрат при збільшенні обсягів виробництва. Це пов'язано з високими початковими інвестиціями, які розподіляються на більшу кількість одиниць продукції при зростанні обсягів виробництва. Щоб максимізувати переваги ефекту масштабу, виробники можуть використовувати стратегію швидкого розширення виробництва на початкових етапах проекту.

Завдяки ціноутворенню, що покриває довгострокові середні витрати, перші продажі можуть відбуватися за ціною, нижчою за змінні витрати для даного рівня виробництва. У цьому випадку споживач є головним бенефіціаром вигод, що виникають внаслідок низьких витрат [41].

П'ятим видом є спорадичний демпінг, який виникає не через намір компанії-експортера продавати товари за ціною нижче собівартості. Це може статися з низки причин, що не залежать від волевиявлення експортера. Наприклад, при виході на новий ринок з новим продуктом, виробнику складно правильно визначити ціну. В результаті можуть виникати необгрунтовані ціни, які помилково сприймаються як демпінг з боку СОТ.

Важливо зазначити, що шкода для країн-імпортерів від спорадичного демпінгу, як правило, є незначною. Це пов'язано з тим, що експортер не має наміру демпінгувати, а прагне продавати свою продукцію за ціною, що перевищує собівартість. Оскільки кінцевою метою виробника є ціноутворення на рівні повної собівартості, спорадичний демпінг, ймовірно, буде тимчасовим явищем.

І, врешті-решт, демпінг, викликаний обмінним курсом, хоча й схожий на демпінг за зовнішніми ознаками, але не є ним насправді. Цей тип виникає, коли експортна операція відбувається між двома країнами, валютний курс яких різко змінився [31].

Важливо зазначити, що демпінг, спричинений обмінним курсом, не є навмисним з боку експортера. Він виникає через зовнішні фактори, які експортер не

може контролювати. Як правило, такі проблеми є тимчасовими. Експортери зазвичай адаптуються до нових валютних курсів, а контракти, укладені в базовій валюті, переглядаються або замінюються новими, які враховують зміни валютних курсів.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що демпінг визначається як практика продажу товарів або послуг за цінами, нижчими від їхньої вартості з метою завоювання ринку або виведення конкурентів з бізнесу. Ця стратегія може мати значний вплив на міжнародну торгівлю, спричиняючи дисбаланс у конкурентній боротьбі та маючи негативні наслідки для економічного розвитку країн. Класифікація демпінгу може бути проведена залежно від його форми та способу реалізації, включаючи «хижацький» демпінг, цінову дискримінацію, надлишкові виробничі потужності та циклічність ринків, стратегічний демпінг, спорадичний демпінг, а також той, що спричинений обмінним курсом. Розуміння цих різновидів демпінгу дозволяє країнам та міжнародним організаціям розробляти ефективні заходи контролю та регулювання для запобігання його негативним наслідкам.

1.2. Причини виникнення та економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі

Демпінг стає дедалі більш поширеним явищем у сучасному світі. З розвитком глобалізації та зростанням конкуренції на світових ринках компанії з різних країн дедалі частіше вдаються до практики демпінгу, щоб отримати конкурентні переваги. Це призводить до загострення торговельних суперечок та використання заходів протекціонізму з боку країн, які постраждали від цього явища.

Застосування демпінгу й досі є одним із найсуперечливіших інструментів у геополітиці. Прагнучи зберегти свої внутрішні ринки, чимало країн вдаються до протекціоністських заходів, таких як запровадження тарифів та інших обмежувальних заходів, що призводить до значних розбіжностей та суперечок між урядами різних країн, створюючи напруженість у міжнародних відносинах [31].

Продаж за ціною нижче собівартості в економіці часто зумовлений різними факторами, пов'язаними з прибутком, динамікою ринку та конкурентними

перевагами. Важливо розуміти, що причини виникнення даного явища, як правило, багатогранні та складні, часто пов'язані з різними макро- та мікроекономічними елементами.

У процесі своєї еволюції демпінг пройшов три етапи (рис. 1.1.):

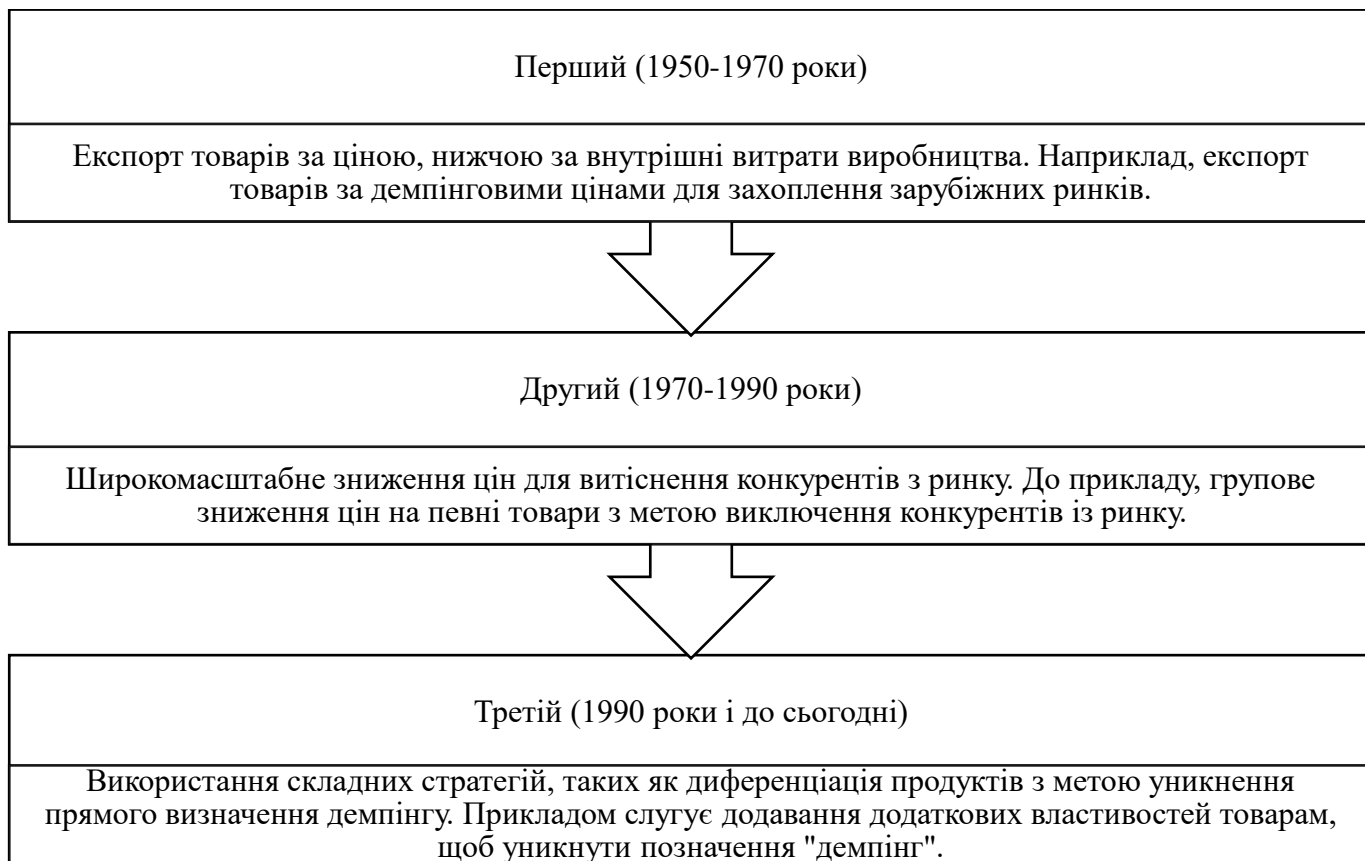

Рис. 1.1. Етапи еволюції демпінгу.

Примітка. Побудовано автором за даними Journal of Management Policy & Practice.

Сьогодні однією з основних тенденцій у розвитку демпінгу є висхідна роль цифрових технологій у торгівлі. Інтернет та електронна комерція дозволяють підприємствам з різних країн легко проникати на інші ринки та змагатися за клієнтів шляхом зниження цін.

Крім того, демпінг відображає зміни у споживчих уподобаннях. Інновації в товарах і послугах сприяють створенню нових ринків, де діють різні правила конкуренції. Наприклад, виникнення електромобілів стало причиною змін у

конкурентному середовищі для автовиробників і призвело до зміни стратегій ціноутворення.

Сьогодні найбільш поширеним видом демпінгу на світовому ринку є валютний демпінг, який з'являється внаслідок розриву між зовнішньою та внутрішньою купівельною спроможністю національної валюти. Валютний демпінг більш прихований та підступний. Під валютним демпінгом слід розуміти вивезення товарів за цінами нижчими від цін конкурентів у результаті використання експортером додаткового прибутку від знецінення валюти даної країни відносно інших країн. Валютний демпінг небезпечний тим, що він створює різні фінансові проблеми у багатьох державах, призводячи до появи криз.

Причини виникнення демпінгу можуть широко варіюватися залежно від ситуації, товару та мотивів виробника або експортера. Найчастіше, в основі демпінгу лежать три ключові фактори, що обумовлюють його виникнення в економіці.

По-перше, бажання проникнути на новий ринок є однією з основних причин демпінгу. Виробники та експортери часто знижують ціни на свою продукцію, щоб витіснити конкурентів та завоювати значну частку ринку. Ціни при цьому можуть бути значно нижчими за реальну вартість товарів.

По-друге, демпінг використовується як інструмент для витіснення конкурентів з ринку. Виробники пропонують свою продукцію за цінами, значно нижчими за собівартість, щоб зробити її максимально не вигідною для конкурента. Згодом, коли конкуренти збанкрутують, компанія, що демпінгує, може підвищити ціни до реального рівня.

По-третє, ще однією причиною демпінгу є продаж надлишкової продукції. Якщо компанія виробила більше продукції, ніж може продати на внутрішньому ринку, не знижуючи ціни, логічним кроком буде експорт надлишків на зовнішні ринки за нижчою ціною, щоб уникнути псування або неефективного використання [51].

Необхідно підкреслити, що жоден з перерахованих факторів не є однозначною причиною демпінгу. Вони лише створюють передумови для застосування демпінгу, що залежать від комплексу економічних та стратегічних міркувань. До

вищезазначених причин демпінгу слід додати й специфічні ринкові фактори, які можуть відігравати значну роль у його поширенні. Ці особливості ринкової динаміки можуть спонукати компанії розглядати демпінг як дієву та вигідну бізнес-стратегію.

Однією з основних показників, що сприяють демпінгу, є цінова еластичність. Цінова еластичність – це ступінь зміни попиту на товар у відповідь на зміну ціни. Залежно від цінової еластичності попиту, компанія може використовувати демпінг як спосіб впливу на ринок. Наприклад, якщо попит на товар є еластичним, тобто кількість товару, яку бажають придбати споживачі, суттєво залежить від зміни ціни, компанія може різко знизити ціну, щоб збільшити обсяг продажів. Таке стратегічне ціноутворення часто призводить до демпінгу.

Іншим важливим показником є наявність монополістичних або олігополістичних ринкових структур. Обидві структури можуть створювати передумови для вигідного застосування демпінгових стратегій. Наприклад, на олігополістичному ринку компанія використовує демпінг, щоб витіснити конкурентів, здобути монополіне становище та, таким чином, максимізувати свій прибуток. Крім того, відносно сильна національна валюта також може спровокувати демпінг. Міцна грошова одиниця може спонукати компанії до експорту товарів за нижчою ціною, адже це дозволяє їм отримувати більший обсяг прибутку при конвертації виручки від експорту у національну валюту [60].

Беручи до уваги складність цих факторів, стає очевидним, що явище демпінгу може бути спричинене багатьма факторами. Розуміння причин та основної ринкової динаміки допомагає розробити ефективну антидемпінгову політику та заходи. Іншими словами, загальними цілями демпінгу є максимізація прибутку компанії, витіснення конкурентів з ринку або продаж надлишкових запасів, що сприяє зростанню цін на монополітному ринку.

Варто зауважити, що у світовій торгівлі цінова дискримінація є спірним питанням з політичної точки зору. Коли іноземні покупці сплачують менше за товари, аналогічні вітчизняним, така практика, що визначається як демпінг, часто сприймається як несправедлива та шкідлива для вітчизняних виробників й економіки.

Загалом, демпінг може мати місце лише за двох умов:

– галузь, де відбувається продаж товару, повинна характеризуватися недосконалою конкуренцією, тобто компанії повинні мати певну свободу у встановленні цін;

– ринки повинні бути чітко сегментовані, щоб споживачам у країні виробника було складно купувати товари, призначені для експорту [87].

У свою чергу, міжнародна торгівля не завжди є вільною та справедливою, адже на неї суттєво впливають політичні розбіжності. Країни можуть використовувати різні методи, такі як введення торговельних бар'єрів, обмеження експорту життєво важливих товарів та інші заходи, які призводять до торговельних війн й зниження рівня вільної торгівлі. Зрештою, демпінгові практики завдають шкоди світовій ринковій економіці, підриваючи її принципи та стабільність.

На додаток, демпінгові практики завдають шкоди вітчизняним виробникам, не даючи їм можливості конкурувати на рівних умовах. Штучно занижені ціни дозволяють менш ефективним компаніям перемагати в міжнародній конкуренції, навіть якщо вони не можуть запропонувати кращу якість або більш вигідні умови для покупців [57]. Це призводить до послаблення та, в деяких випадках, до зникнення цілих галузей, попри їхню потенційну конкурентоспроможність.

На результати конкурентної боротьби на ринку значно впливають не лише здібності та ефективність окремих виробників, а й штучні фактори, які створюють умови для демпінгу. Ринкові викривлення призводять до того, що переможцями виявляються не найсильніші, а ті, хто вміє використовувати демпінгові практики. Це відбувається з певних причин, які більш детально були представлені у тезах доповіді на тему: «Економічні наслідки демпінгу для суб'єктів міжнародної торгівлі», однак коротко розглянемо два основних аспекти:

1. Переваги завантаження потужностей. У короткостроковому періоді фірми, що займаються демпінгом, зазвичай мають нижчі витрати на одиницю продукції, ніж їхні конкуренти. Це пов'язано з тим, що вони можуть експлуатувати свої виробництва з більшим завантаженням потужностей, що часто має значний вплив на витрати, набагато перевищуючи вплив інших факторів. Фірми на ринку, де вмає місце демпінг, не мають можливості використовувати аналогічні демпінгові практики, якщо ринок

виробника, що демпінгує, закритий для них. Таким чином, відносно неефективний завод, що працює зі 100-відсотковим завантаженням, може мати нижчі витрати на одиницю продукції, ніж найсучасніше підприємство, що працює з 50-відсотковим завантаженням.

2. Стимування інвестицій. Демпінгові практики здійснюють негативний вплив на інвестиційну діяльність в довгостроковій перспективі. На ринках, де відбувається демпінг, спостерігається значне зниження інвестицій, тоді як на захищених ринках, з яких здійснюється демпінг, навпаки, спостерігається їх зростання. На ринках, де присутній демпінг, інвестори стикаються зі значно вищими ризиками та отримують менші прибутки. Пов'язано це з нестабільністю цін, нечесною конкуренцією та можливістю втручання з боку держави [32]. Натомість, на захищених ринках, з яких здійснюється демпінг, інвестори мають значно нижчі ризики та отримують більші прибутки, що робить їх більш привабливими для інвестування.

Демпінгові практики, хоча й можуть здаватися вигідними для окремих компаній у короткостроковій перспективі, насправді мають значні негативні наслідки для економіки країни в цілому. Несприятливі результати виходять далеко за межі безпосередньо постраждалих компаній і можуть суттєво вплинути на добробут громадян.

Структура промислової бази країни відіграє фундаментальну роль у визначенні її економічного успіху, рівня життя та безпеки громадян. Сильна та диверсифікована промисловість забезпечує стабільне економічне зростання, високий рівень життя та стійкість до зовнішніх загроз [51]. Однак, демпінгові практики, які штучно занижують ціни на іноземні товари, ставлять під загрозу цю стійкість. Дана практика спотворює конкурентне середовище, надаючи несправедливу перевагу іноземним виробникам і витісняючи з ринку вітчизняні підприємства.

Захищені ринки та картелі, які роблять демпінг можливим, є прикладами таких ринкових викривлень. Ці фактори дають несправедливу перевагу іноземним компаніям, дозволяючи їм штучно занижувати ціни та витіснити вітчизняних виробників з ринку.

До того ж, демпінг має й інші негативні наслідки, серед яких можна виділити високі витрати. Країна або компанія-порушник часто має значні збитки, які їй доводиться субсидіювати, поки конкуренти не покинуть ринок. З часом витрати на субсидії зростають, а ризики для країни-порушника збільшуються. Уряд країни-імпортера може встановити імпортні квоти, застосувати тарифи або подати скаргу до Світової організації торгівлі [87].

Зрештою, компанія-агресор, яка зазнає збитків через субсидування експорту, ризикує, що її продукцію можуть заборонити або обмежити в країнах-імпортерах, адже вони можуть подати позови до міжнародних судів для захисту своїх виробників. Крім збитків, на компанію накладаються мита, штрафи або інші покарання.

Визначення основних мотивів суб'єктів, які практикують демпінг, є ключовим аспектом аналізу цієї економічної стратегії. Перш за все, монополіст вдається до демпінгу для того, щоб закріпитися на зовнішньому ринку та отримати додатковий прибуток. Штучно занижуючи ціни, демпінгуюча компанія стимулює зростання попиту на свою продукцію, тим самим витісняючи конкурентів.

Другим стимулом є продаж надлишків товару. Коли монополіст виробляє надлишкову кількість товару і не може продати його на внутрішньому ринку, він продає свою продукцію за дуже низькою ціною на зовнішньому ринку. Цей мотив може бути актуальним для фірм, які мають сезонний характер виробництва або стикаються з падінням попиту на свою продукцію [31]. Завдяки демпінгу фірма може уникнути збитків внаслідок зберігання або утилізації надлишкових товарів. Проте, важливо зазначити, що реалізація надлишків виробництва за допомогою демпінгу є рідкісним явищем, адже фірми зазвичай прагнуть знайти більш вигідні канали збуту.

Третьою причиною є розширення галузі. Учасники торговельного середовища також вдаються до демпінгу для розширення своєї частки на ринку. Завдяки зростанню обсягів виробництва фірма може отримати економію від масштабу, що призводить до зниження собівартості продукції. Отже, продаючи більшу кількість за нижчою ціною на зовнішньому ринку, у результаті виходить вищий прибуток. Однак, демпінг може негативно впливати на рентабельність інших фірм, що може бути

наслідком цінових війн та зниження загального добробуту, тому розширення галузевої присутності за допомогою демпінгу є доволі ризикованою стратегією.

I, врешті-решт, монополіст практикує демпінг для розвитку нових торговельних відносин за кордоном. Для цього він продає свій товар за низькою ціною на зовнішньому ринку, таким чином встановлюючи нові ринкові відносини з цими країнами [32]. Як результат, підприємство збільшує виробництво, знижує свої витрати й отримує більше прибутку.

Слід зазначити, що демпінг, хоча й може здатися вигідним у короткостроковій перспективі, він може мати негативні наслідки у майбутньому для економіки країни-імпортера, а також завдати шкоди вітчизняним виробникам в країні-експортері (табл. 1.2.):

Таблиця 1.2

Вплив демпінгу на країну-імпортера та країну-експортера

Чинники	Країна-імпортер	Країна-експортер
Короткостроковий демпінг	Збитки для вітчизняних виробників через низькі ціни на імпортні товари.	Збільшення виробництва, можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Довгостроковий демпінг	Руйнування вітчизняних галузей, втрата робочих місць, залежність від імпорту.	Збільшення експорту, зростання попиту на ресурси, можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Демпінг споживчих товарів	Зміна вподобань споживачів, складнощі з переходом на вітчизняні аналоги після закінчення демпінгу.	Можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Витіснення конкурентів	Спочатку – вигода від дешевих товарів, потім – збитки через монопольно високі ціни.	Збільшення експорту, можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Тарифні квоти	Неефективні, якщо демпінг значний.	Можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Фіксоване мито	Вигідне, якщо демпінг призводить до значного зниження цін.	Можливе зниження цін для вітчизняних споживачів (залежно від закону виробництва).
Зростання граничних витрат	Ціна може не знизитись, якщо виробництво підпадає під закон спадної віддачі.	Збільшення попиту на ресурси, зростання зайнятості.

Примітка. Складено автором за даними Your Article Library.

Вплив демпінгу на країну, де відбувається дане явище, характеризується багатогранністю та залежить від низки факторів.

У свою чергу, ключову роль відіграє тривалість. Короткостроковий демпінг може призвести до тимчасового зниження цін для споживачів, але завдає шкоди вітчизняним виробникам, змушуючи їх скорочувати виробництво та втрачати робочі місця. З іншого боку, довгостроковий демпінг може руйнувати вітчизняну промисловість, роблячи країну залежною від імпорту та призводячи до втрати контролю над стратегічно важливими галузями [51].

Якщо демпінгові товари є споживчими, це може призвести до зміни структури споживання на користь дешевих, але не завжди якісних товарів. Вітчизняні виробники цих товарів в результаті зазнають шкоди. У випадку, коли демпінгові товари використовуються у виробництві, це призводить до залежності країни-імпортера від імпорту цих товарів, що робить вітчизняних виробників вразливими до припинення демпінгу, адже як наслідок можливі збитки та закриття нових галузей.

Ще одним фактом є те, що демпінг може призвести до значних втрат робочих місць у вітчизняній промисловості. Коли іноземні компанії продають свою продукцію за нижчими цінами, ніж місцеві підприємства, останнім стає важко конкурувати. Як наслідок, компанії змушені закрити або скоротити виробництво. Це має хвилеподібний вплив на економіку, оскільки безробітним важко знайти нову роботу, що викликає скорочення споживчих витрат та економічного зростання [57].

Стратегія демпінгу, яку використовують компанії для витіснення конкурентів із зовнішнього ринку, має подвійний вплив на країну-імпортера. З одного боку, країна може отримати короткострокові вигоди, а з іншого – зазнати довгострокових збитків. Спочатку країна-імпортер отримує вигоду від дешевого товару. Демпінгові ціни роблять товари більш доступними для споживачів, що призводить до зростання споживчого попиту. Однак, після витіснення конкурентів з ринку монополіст стає єдиним постачальником товару. Це призводить до втрати конкуренції та дає можливість встановлювати монополюючі високі ціни. Високі ціни роблять товар недоступним для багатьох споживачів, що негативно впливає на рівень життя та економічну діяльність.

Для країни-експортера демпінг також має подвійний вплив. З одного боку, штучне завищення внутрішніх цін шкодить споживачам, позбавляючи їх частини споживчого надлишку. З іншого боку, якщо компанія виробляє більше товару для того, щоб демпінгувати в іноземній країні, споживачі виграють, адже зі збільшенням виробництва товару граничні витрати падають. В результаті, ціна на товар буде нижчою за монопольну без демпінгу [32].

Однак, чи дійсно ціна буде нижчою за монопольну, залежить від типу виробництва в галузі. Якщо галузь працює за законом спадної віддачі, то збільшення продуктивності для демпінгу призведе до зростання витрат, а значить, і ціни. В цьому випадку споживачі не отримають вигоди, а монополіст – навпаки, збільшить свої прибутки. За умови ж фіксованих витрат ціна взагалі не зміниться. Лише коли галузь працює за законом зростаючої віддачі, демпінг може призвести до зниження цін, що буде вигідно як споживачам, так і монополісту.

Країна-експортер може отримати вигоду від демпінгу завдяки зростанню виробництва. Розвиток промисловості стимулює попит на ресурси та робочу силу, що сприяє створенню робочих місць та розвитку економіки країни. Більше того, збільшуючи обсяги експорту за демпінговими цінами, країна-експортер отримує значну кількість іноземної валюти. Це призводить до покращення її торговельного балансу та зміцнення економіки [60].

Таким чином, можна дійти до висновку, що демпінг – це багатогранне явище, яке виникає під впливом комплексу економічних, політичних та соціальних факторів. З одного боку, це може бути стратегічний хід, спрямований на максимізацію прибутку за рахунок надлишкових запасів, зниження витрат або державних субсидій. З іншого боку, демпінг може стати інструментом торговельної політики, геополітичного впливу або навіть наслідком соціального тиску. Надмірне виробництво, низькі виробничі витрати, державні стимули та валютні коливання – це лише деякі з економічних факторів, які можуть призвести до демпінгу. Уряди країн можуть використовувати демпінг, щоб тиснути на своїх партнерів або здобути конкурентні переваги.

1.3. Ключові інструменти антидемпінгового захисту у світовій торговельній практиці

Для захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції у формі демпінгу більшість країн світу запроваджують відповідні інструменти торговельного захисту. Інструменти, що ґрунтуються на принципах Угод Світової організації торгівлі, дозволяють країнам-учасникам застосовувати вищі тарифи, ніж ті, що зафіксовані в їхніх графіках поступок. Графік поступок СОТ визначає максимальний імпортний тариф, який її учасники погоджуються застосовувати до певного товару. Вищі тарифи, що використовуються в межах антидемпінгових та компенсаційних заходів, спрямовані захищати вітчизняних виробників від імпорту, який здійснюється за цінами нижче справедливої вартості [81, с. 385].

Загалом, СОТ підтримує використання антидемпінгових заходів як інструменту захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції, але при цьому закликає до дотримання правил та процедур, щоб уникнути довільності та захистити інтереси всіх учасників світової торгівлі. Крім того, Світова організація торгівлі чітко підкреслює, що антидемпінгові заходи не повинні використовуватися для штучного обмеження міжнародної бізнес-діяльності. Натомість, їх застосування має ґрунтуватися на принципах вільної та відкритої торгівлі (див. Рис. 1.2.).

Існує дві основні групи інструментів торговельного захисту, спрямовані на захист країн-членів Світової організації торгівлі від недобросовісної торгівлі: антидемпінгові та антисубсидійні (компенсаційні) заходи. Окрім основної функції, захисні заходи можуть слугувати тимчасовим запобіжним клапаном для забезпечення принципу справедливої торгівлі, коли раптове збільшення обсягів імпорту завдає серйозної шкоди національній промисловості. Ці інструменти дозволяють членам СОТ накладати митні збори на імпорт, що перевищує узгоджені ними тарифні ставки СОТ, тобто максимальні імпортні тарифи, які певний член СОТ погодився не перевищувати при вступі до організації [44].

Розслідування, що приводять до запровадження заходів торговельного захисту, як правило, ініціюються на підставі скарги суб'єктів вітчизняної промисловості з

проханням про захист від конкуренції з боку імпорту. Внаслідок цього інструменти торговельного захисту протягом тривалого часу сприймалися як технічні механізми, що дають змогу галузям, які потерпають від надмірного імпорту, отримати захист у своїй країні. Однак, з часом стало зрозуміло, що їх можна використовувати й для досягнення політичних цілей урядами.

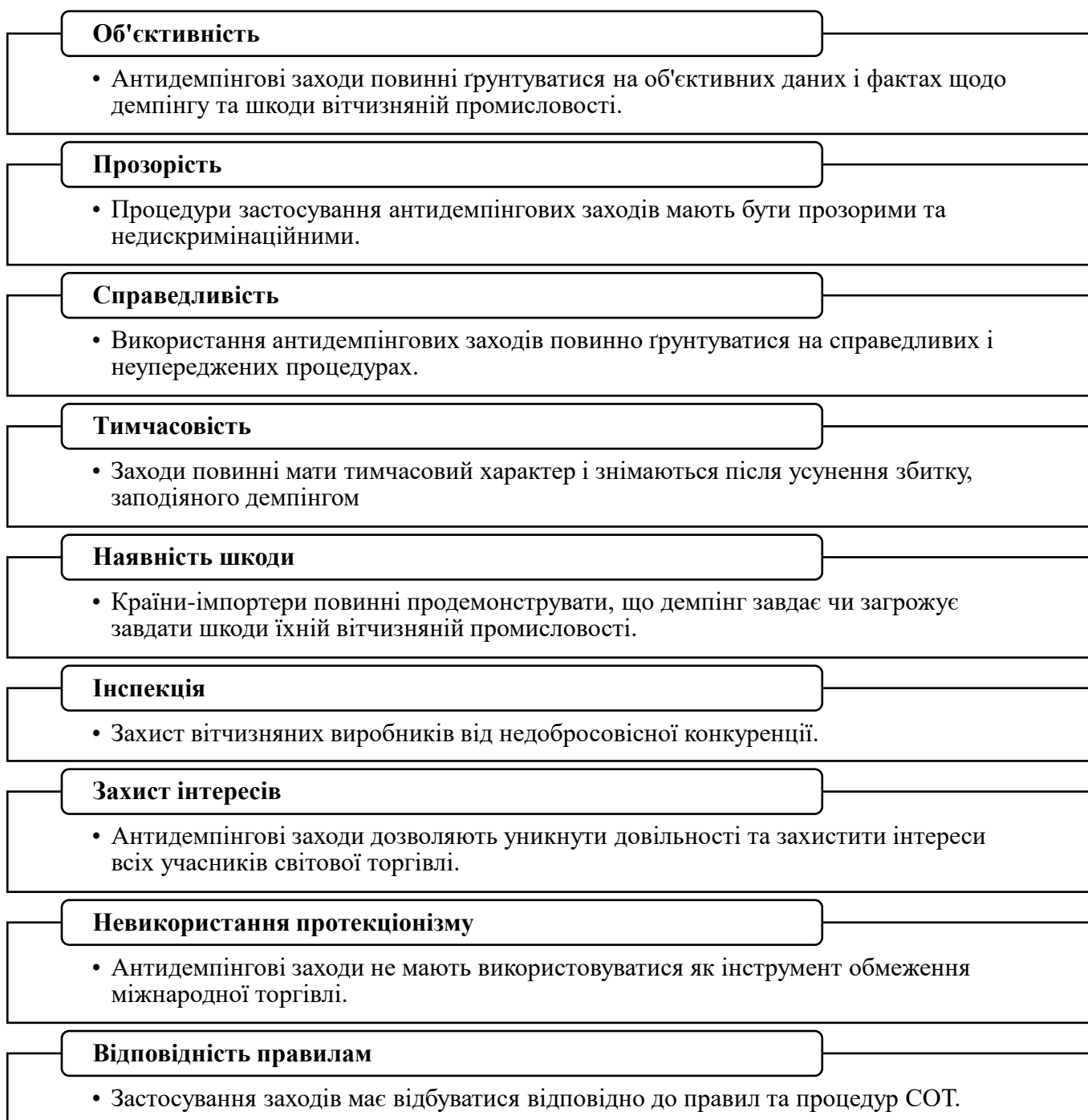

Рис. 1.2. Принципи застосування антидемпінгових заходів.

Примітка. Побудовано автором за даними Світової організації торгівлі.

Останнім часом спостерігається зростання тенденції до використання інструментів торговельного захисту не лише для захисту вітчизняних виробників, але й для досягнення цілей національної політики. Це явище особливо чітко простежується у двох випадках: використання Китаєм заходів торговельного захисту з політичних міркувань та впровадження Європейським Союзом цих заходів як інструментів промислової політики.

До вступу в СОТ у 2001 році Китай не був активним користувачем інструментів торговельного захисту. Відтоді країна доклала значних зусиль для розвитку своїх можливостей в галузі торговельного права, причому одним із ключових напрямків роботи стало вдосконалення інструментів торговельного захисту. Наразі Китай, поряд з Індією, США, ЄС, Аргентиною та Бразилією, є одним із лідерів у світі за обсягом застосування антидемпінгових заходів [39].

Окрім захисту власного ринку, Китай дедалі частіше використовує антидемпінгові заходи як політичний інструмент, реагуючи на негативні дії з боку інших країн. Це свідчить про те, що Китай використовує антидемпінгові заходи не лише як економічний інструмент, але і як політичний. Цей тренд розпочався після погіршення дипломатичних відносин з Австралією під час пандемії COVID-19, коли Китай почав використовувати антидемпінгові заходи як інструмент політичного тиску на цю державу.

Китай запровадив санкції у вигляді антидемпінгових та компенсаційних мит на австралійський ячмінь та вино. Ці санкції, а також інші торговельні обмеження, застосовані до низки ключових австралійських експортних товарів, які постачаються до Китаю, широко розглядалися як політично мотивовані санкції з метою тиску на Австралію, щоб вона змінила свою позицію з певних політично чутливих питань, пов'язаних з пандемією. КНР не скасувала ці заходи доти, доки двосторонні відносини не почали покращуватися у 2023 році [64].

Ці дії свідчать про те, що інструменти торговельного захисту можуть використовуватися для досягнення політичних стратегічних цілей, як частина реакції Китаю на мінливе зовнішнє геополітичне середовище. У свою чергу, це підкреслює вразливість країн, які сильно залежать від імпорту з Китаю, адже він може

використовувати свою роль ключового гравця в глобальних ланцюгах постачання для тиску на їхню зовнішню політику.

Китай не єдина країна, яка використовує заходи торговельного захисту для реалізації державної політики. В Європейському Союзі схожі тенденції почали спостерігатися з 2018 року, коли Європейська комісія вирішила самостійно (хоча Базове регулювання ЄС щодо захисних заходів прямо не передбачає такої можливості) розпочати розслідування про застосування захисних заходів стосовно сталі [81, с. 403]. Це розслідування стало підґрунтям для введення захисних заходів на даний вид продукції вже наступного року.

Введення мит на сталь та алюміній з боку ЄС стало, значною мірою, реакцією на дії адміністрації Трампа, яка запровадила обмеження на імпорт цих товарів згідно з Розділом 232. ЄС побоювався, що американська продукція, яка не може потрапити на ринок США, буде перенаправлена до Європи, що негативно вплине на європейських виробників [42].

Однак, справжній поворот до активної індустріальної політики в ЄС розпочався вже після приходу до влади адміністрації Байдена, яка вжила низку заходів для стимулювання американської промисловості, зокрема прийнявши Закон про зниження інфляції. У відповідь на це, ЄС, в межах свого «Зеленого курсу», оновив свою промислову стратегію, оголосивши про намір використовувати інструменти торговельного захисту для підтримки європейської промисловості.

Нещодавнє ініціювання Європейською комісією антисубсидійного розслідування щодо імпорту електромобілів з Китаю стало свідченням їх активної позиції у цій сфері [44]. Це розслідування було ініційовано у відповідь на зростаючий тиск, зокрема з боку французького уряду, попри заперечення з боку більшості європейських автовиробників, які побоювалися репресій з боку Китаю.

Обмеження Європейської комісії лише антисубсидійним розслідуванням, яке рідко призводить до використання мит, не ініціюючи також антидемпінгового розслідування, може свідчити про те, що вони частково врахували занепокоєння автовиробників Європи. Для запровадження компенсаційних мит на китайський імпорт Єврокомісії необхідно довести, що значна частина вітчизняних виробників

підтримує це розслідування. Попри самостійне ініціювання розслідування, Єврокомісія зобов'язана продемонструвати, що запровадження таких заходів відповідатиме інтересам не лише вітчизняної промисловості, але й споживачів.

Навіть враховуючи стриманий підхід ЄС, Китай все ж відреагував, ініціювавши на початку 2024 року антидемпінгове розслідування щодо імпорту алкогольного напою «Бренді» з ЄС. Хоча формально це розслідування було ініційовано не за власною ініціативою ЄС, а на підставі скарги китайської промисловості, очевидно, що за ним стояли й політичні мотиви. Однак, дії Китаю не справили достатнього впливу на Європейську комісію, а отже, тенденція до використання інструментів торговельного захисту в політичних цілях, схоже, продовжуватиметься [73]. Існують повідомлення про те, що Європейська комісія може розпочати спеціальне розслідування щодо імпорту сонячних панелей, всупереч сильній опозиції з боку небагатьох виробників такої продукції, що присутні в ЄС. Аналогічні дискусії також відбуваються щодо вітрових турбін [50].

Таким чином, ЄС використовує інструменти торговельного захисту як один з елементів індустріальної політики, спрямованої на захист екологічно чистої промисловості. У разі потреби Європейський Союз й надалі використовуватиме ці заходи для досягнення власної мети, всупереч інтересам окремих галузей.

Очікувати на припинення політизації інструментів торговельного захисту найближчим часом не варто. Ця тенденція може навіть поширитися на інші країни. Прикладом цього є Туреччина, яка розпочала антидемпінгове розслідування щодо імпорту хімічної продукції походженням із Саудівської Аравії після політичної суперечки, пов'язаної з вбивством журналіста на її території [38]. Однак, це розслідування було припинено без застосування будь-яких санкцій після дипломатичного врегулювання між двома країнами. Якщо раніше СОТ слугувала платформою для обмеження зловживань урядів такими інструментами в політичних цілях, то останнім часом вона втратила таку можливість.

Система врегулювання суперечок СОТ, безсумнівно, втрачає довіру та ефективність. Значною мірою це пов'язано з блокуванням США призначення нових членів Апеляційного органу, що призвело до його фактичного розпуску. Як наслідок,

розширилися межі дозволеного використання інструментів торговельного захисту, даючи урядам більше свободи у їх застосуванні для досягнення своїх політичних цілей. Наприклад, торговельні обмеження, введені Китаєм проти австралійського ячменю та вина. Хоча Австралія ініціювала в СОТ справу проти цих обмежень, це не призвело до істотних змін з боку Китаю. Зрештою, ці суперечки були вирішені шляхом дипломатичних переговорів між двома країнами [44].

Враховуючи поточну геополітичну ситуацію та глобальне змагання за промислове лідерство, ймовірно, що використання торговельних обмежень як політичного інструменту й надалі зростатиме. Вирішення суперечок, що виникатимуть у цій сфері, залежатиме від співвідношення сил та дипломатичних зусиль, а не від чітких правил. Залишається лише сподіватися, що урядам не знадобиться багато часу, щоб усвідомити, що торговельна політика «око за око», незалежно від її цілей, є взаємно руйнівною, а співпраця – це розумний шлях до подальшого розвитку.

Відповідно до законодавства ЄС, застосування антидемпінгових заходів регулюється Базовим антидемпінговим регламентом, який уповноважує Комісію застосовувати певні дії за результатами розслідування, якщо буде доведено, що імпорт товарів здійснюється за демпінговими цінами та завдає або може завдати істотної шкоди промисловості ЄС, яка виробляє подібний товар [48]. Антидемпінгові заходи, таким чином, мають на меті компенсувати цінову дискримінацію з боку окремих виробників-експортерів. Ступінь такої цінової дискримінації називається демпінговою маржею і зазвичай виражається як різниця між внутрішніми та експортними цінами на одиницю продукції кожного типу.

Якщо виробник-експортер не продає певний вид товару або продає його нижче собівартості на внутрішньому ринку, то експортна ціна для цього типу продукції буде порівнюватися із так званою «розрахованою нормальною вартістю», яка визначається шляхом додавання суми загальних, збутових та адміністративних витрат, а також прибутку до виробничої собівартості виробника-експортера цього виду товару [43].

Після того, як буде підтверджено, що загальний демпінговий рівень з певної країни перевищує встановлений мінімум, і що цей імпорт завдає або може завдати

значної шкоди вітчизняній промисловості, країна-член СОТ, яка проводить розслідування, має право запровадити антидемпінгове мито. Розмір такого мита для кожного виробника-експортера не може бути більшим за демпінгову маржу, розраховану для його продукції. Однак, розмір мита може бути нижчим, якщо для усунення шкоди достатньо меншої суми. Цей аспект має суттєве значення, адже згідно з законодавством ЄС, Комісія, як правило, обмежує розмір антидемпінгового мита так званою «маржею шкоди», якщо вона нижча за демпінгову. Цей принцип відомий як «правило меншого мита».

У Європейському Союзі маржа шкоди визначається шляхом порівняння експортної ціни виробника з цільовою ціною для споживачів на кожен вид продукції. Цільова ціна розраховується як собівартість виробництва цього виду продукції плюс цільовий прибуток у розмірі не менше 6 відсотків. Проте, Комісія ЄС має право не застосовувати правило меншого мита, якщо спостерігаються викривлення в сировинному балансі, спричинені експортними обмеженнями, що може призвести до встановлення вищих антидемпінгових мит [47].

У разі виявлення заниженої ціни на сировину, Комісія коригує її у звітах виробника-експортера, замінюючи ціну на ринкову. Це призводить до автоматичного зростання собівартості виробництва. Внаслідок такого коригування у бік збільшення, спостерігається значне зростання демпінгових марж. ЄС використовує цю методологію, щоб тиснути на країни, які намагаються диверсифікувати свою економіку та зменшувати залежність від експорту сировини. Наприклад, у справі про біодизель з Аргентини Комісія, посилаючись на статтю основного антидемпінгового регламенту, визнала, що внутрішні ціни на соєві боби (основну сировину для виробництва біодизеля) були штучно занижені порівняно з міжнародними. Це сталося через спотворення, спричинені аргентинською системою експортного мита. Відповідно, витрати на основну сировину не були обґрунтовано відображені у звітності виробників-експортерів. З огляду на це, Комісія замінила вартість соєвих бобів, відображену у звітності виробників-експортерів, на довідкові ціни, оприлюднені аргентинською владою. Це призвело до застосування штучно завищених антидемпінгових мит.

Важливо зазначити, що члени СОТ не втратили права встановлювати експортні мита при вступі до організації. Тому дії ЄС щодо заміни цін на соєві боби й застосування завищених мит можна розглядати як зазіхання на суверенітет Аргентини над її природними ресурсами. У відповідь на дії ЄС, Аргентина звернулася до СОТ. Апеляційний орган СОТ, розглядаючи справу, прийняв рішення, що дії Комісії суперечать положенням статті антидемпінгової угоди. Згідно з цією статтею, при розрахунку демпінгових мит, необхідно порівнювати витрати, зазначені у документації виробника або експортера, з реальними витратами, які він поніс.

Апеляційний орган СОТ визнав, що дії ЄС не відповідали вимогам статті, оскільки вони не ґрунтувалися на реальних витратах виробників-експортерів. Тож він постановив, що стаття антидемпінгової угоди не надає органу розслідування права самостійно визначати, чи обґрунтовано записи виробника відображають міжнародні ціни. Це означає, що при розрахунку демпінгових мит, слідчі повинні використовувати ціни, зазначені у документації виробника або експортера, незалежно від того, чи вважають вони ціни «розумними» чи ні. Усвідомивши помилки у розрахунках, Комісія ЄС перерахувала вартість біодизеля з Аргентини. Цього разу розрахунок ґрунтувався на фактичних витратах, понесених виробниками-експортерами, як це було зазначено в їхній документації [35]. Аналогічну помилку Комісія допустила і в справі про біодизель з Індонезії. Група експертів СОТ підтвердила, що дії Комісії суперечили правилам, адже вона знову проігнорувала фактичні витрати індонезійських виробників.

Варто зауважити, що подібна методологія розрахунку нормальної вартості неодноразово засуджувалася групами експертів СОТ та Апеляційним органом в інших справах. Однак, після набуття чинності 8 червня 2018 року Регламентом Ради 2018/825, який вніс зміни до Основного антидемпінгового регламенту, Комісія тепер може відмовитися від правила меншого мита, якщо на відповідний товар впливають «викривлення щодо сировини», які становлять щонайменше 17 відсотків собівартості виробництва товару, що є предметом розслідування [81, с. 394]. Ці викривлення включають: схеми подвійного ціноутворення, експортні податки, експортні надбавки, експортні квоти, заборону експорту, фіскальний податок на експорт, ліцензійні

вимоги, мінімальну експортну ціну, скорочення або скасування відшкодування податку на додану вартість (далі – «ПДВ») та обмеження на пункти митного оформлення для експортерів.

Перед тим, як прийняти рішення про застосування винятку і, таким чином, не обмежувати антидемпінгові мита межею шкоди, Комісія ЄС зобов'язана чітко довести, що це відповідає інтересам Європейського Союзу та ретельно вивчити всю відповідну інформацію, включаючи рівень вільних потужностей у країні-експортері, конкуренцію за сировину та вплив на ланцюги постачання [44].

Отже, можна дійти висновку, що для захисту своїх національних ринків від демпінгу країни використовують різні інструменти. Антидемпінгові розслідування ініціюються національними органами влади за заявою вітчизняних виробників, які вважають, що їхні інтереси постраждали від демпінгового імпорту. У ході розслідування збираються та аналізуються дані про ціни, обсяги імпорту та інші фактори. Якщо буде доведено, що демпінг мав місце, то на імпортні товари можуть бути накладені антидемпінгові мита. Крім того, існують міжнародні угоди, які регулюють правила застосування антидемпінгових заходів. Найважливішою з них є Угода про антидемпінг Світової організації торгівлі, що встановлює чіткі правила ініціювання та проведення антидемпінгових розслідувань, а також визначає критерії, за якими демпінг може бути визнаний шкідливим для вітчизняної промисловості. Тож антидемпінговий захист є важливим інструментом для забезпечення справедливих умов ведення торгівлі та захисту інтересів вітчизняних виробників.

Висновки до розділу 1

Тож, в цілому демпінг визначається як практика продажу товарів або послуг за цінами, нижчими від їхньої вартості з метою завоювання ринку або виведення конкурентів з бізнесу. Ця стратегія може мати значний вплив на міжнародну торгівлю, спричиняючи дисбаланс у конкурентній боротьбі та маючи негативні наслідки для економічного розвитку країн.

Класифікація демпінгу може бути проведена залежно від його форми та способу реалізації, включаючи «хижацький» демпінг, цінова дискримінація, надлишкові виробничі потужності та циклічність ринків, стратегічний демпінг, спорадичний демпінг, а також той, що спричинений обмінним курсом. Розуміння цих різновидів демпінгу дозволяє країнам та міжнародним організаціям розробляти ефективні заходи контролю та регулювання для запобігання його негативним наслідкам.

Характерним є той факт, що демпінг – це багатогранне явище, яке виникає під впливом комплексу економічних, політичних та соціальних факторів. З одного боку, це може бути стратегічний хід, спрямований на максимізацію прибутку коштом надлишкових запасів, зниження витрат або державних субсидій. З іншого боку, демпінг може стати інструментом торговельної політики, геополітичного впливу або навіть наслідком соціального тиску. Надмірне виробництво, низькі виробничі витрати, державні стимули та валютні коливання – це лише деякі з економічних факторів, які можуть призвести до демпінгу. Уряди країн можуть використовувати демпінг, щоб тиснути на своїх партнерів або здобути конкурентні переваги.

Варто зауважити, що для захисту своїх національних ринків від демпінгу країни використовують різні інструменти. Антидемпінгові розслідування ініціюються національними органами влади за заявою вітчизняних виробників, які вважають, що їхні інтереси постраждали від демпінгового імпорту. У ході розслідування збираються та аналізуються дані про ціни, обсяги імпорту та інші фактори. Якщо буде доведено, що демпінг мав місце, то на імпортні товари можуть бути накладені антидемпінгові мита. Крім того, існують міжнародні угоди, які регулюють правила застосування антидемпінгових заходів. Найважливішою з них є Угода про антидемпінг Світової організації торгівлі. Цей документ встановлює чіткі правила ініціювання та проведення антидемпінгових розслідувань, а також визначає критерії, за якими демпінг може бути визнаний шкідливим для вітчизняної промисловості. Тож антидемпінговий захист є важливим інструментом для забезпечення справедливих умов ведення торгівлі та захисту інтересів вітчизняних виробників.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОЗИЦІЙ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

2.1. Оцінка сучасного стану, структури та динаміки розвитку міжнародної торгівлі в умовах цінової конкуренції

Як було визначено в попередньому розділі, незалежно від конкурентної форми його прояву демпінг має негативні наслідки як для держави-експортера (громадяни якої в кінцевому підсумку несуть усі витрати, пов'язані з демпінговим експортом), так і для країни-імпортера (загальне погіршення стану галузі економіки, яке виникає в результаті демпінгового імпорту, що виражається, зокрема, у скороченні обсягів виробництва або безпосередньо конкурентних товарів, зниженні рентабельності виробництва таких товарів, негативному впливі на товарні запаси, працевлаштування, заробітну плату, загальну інвестиційну активність та інші показники). Для міжнародної торгівлі загалом демпінг небезпечний тим, що він призводить до дезорганізації ринку та створює атмосферу торговельної війни.

Передусім, дослідимо динаміку міжнародного експорту та імпорту за останні 10 років, скориставшись даними Світового банку (див. Табл. 2.1.). Аналізуючи показники експорту товарів та послуг з 2013 по 2022 рік, можна помітити стабільний та висхідний тренд у відсотковому збільшенні цього показника протягом переважної частини поданого періоду. За винятком 2020 року, коли спостерігалася негативна динаміка (-8,7%), у всі інші роки відбувалось позитивне зростання, яке у 2021 та 2022 роках сягнуло найвищих показників (10,3% та 6% відповідно) [25]. Це свідчить про те, що експорт продуктів і послуг постійно відіграє важливу роль у глобальній економіці, особливо під час відновлення після пандемії COVID-19.

У відсотковому вираженні від ВВП експорт також демонструє певну стабільність, хоча є деяке зниження у період з 2013 по 2016 рр. (з 30,3% до 27,4%). Після 2016 року відбувається помітне зростання, зокрема з 26,4% у 2020 році до 31,1%

у 2022 році. Це вказує на збільшення внеску експорту у валовий внутрішній продукт та підтримку зовнішньої торгівлі [83].

Таблиця 2.1

Показники світового експорту та імпорту товарів та послуг за період 2013-2022 рр.

Показник \ Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Динаміка експорту товарів і послуг, (%)	3,1	3,5	3,4	2,6	5,2	4,4	1,2	-8,7	10,3	6,0
Експорт товарів і послуг, (% ВВП)	30,3	29,9	28,3	27,4	28,3	29,2	28,3	26,4	29,0	31,1
Обсяги експорту товарів і послуг, (трлн. дол. США)	23,6	24	21,3	20,9	23,1	25,4	25,1	22,6	28,3	31,6
Обсяги імпорту товарів і послуг, (трлн. дол. США)	22,8	23,3	20,8	20,4	22,5	24,7	24,4	21,9	27,2	30,7
Річні темпи зростання імпорту товарів і послуг, (%)	2,52	3,34	2,55	2,10	6,17	4,43	1,55	-8,84	11,54	7,26
Імпорт товарів і послуг, (% ВВП)	29,34	29,21	27,59	26,6	27,6	28,53	27,7	25,69	28,01	30,47

Примітка. Складено автором за даними Світового банку.

Загальний обсяг експорту товарів і послуг, у доларах США також зростав протягом цього періоду, що свідчить про збільшення обсягів зовнішньої торгівлі країни. Подібна тенденція спостерігалася і щодо імпорту товарів та послуг, де з 2013 по 2022 роки спостерігався постійний зростальний тренд у відсотковому вираженні.

Зокрема, показник імпорту також зріс до 30,7 трлн доларів США у 2022 році. Порівняно з експортом, імпорт зазнавав подібних змін у відсотковому вираженні ВВП, що свідчить про важливість зовнішньої торгівлі та залежність економіки від зовнішніх ринків [84].

Зобразимо ці тенденції графічно (див. Рис. 2.1). Розглянувши динаміку обсягів світового експорту та імпорту товарів і послуг з 2013 по 2022 рік, можна помітити

деякі важливі тенденції. За вказаний період світовий експорт товарів і послуг зріс з 23,6 трлн доларів США у 2013 році до 31,6 трлн доларів США у 2022 році, що свідчить про загальне підвищення економічної активності та обсягів міжнародної торгівлі. З іншого боку, імпорт також зріс з 22,8 трлн доларів США у 2013 році до 30,7 трлн доларів США у 2022 році. Це свідчить про зростання попиту на закордонні товари та послуги.

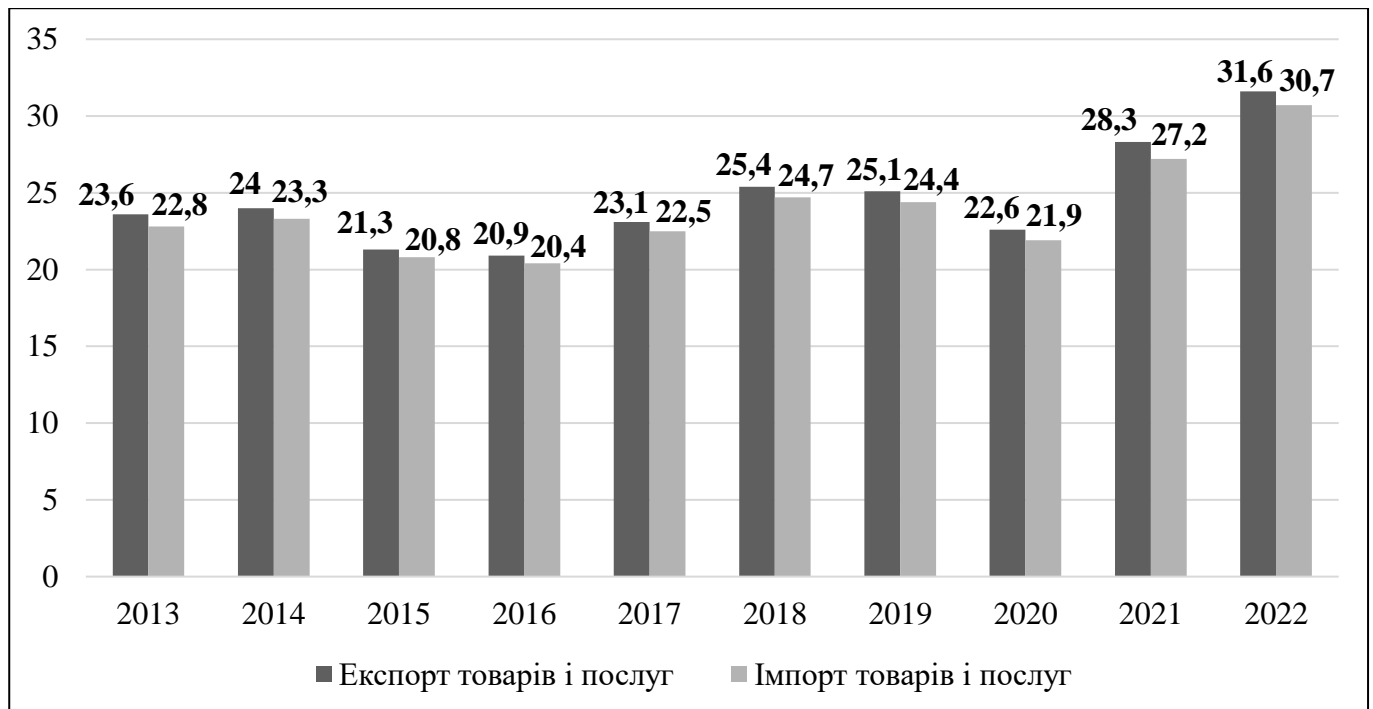

Рис. 2.1. Динаміка обсягів світового експорту та імпорту товарів та послуг за період 2013-2022 рр. (трлн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку.

Проте, варто відзначити, що протягом досліджуваного періоду спостерігалися деякі зміни у вказаних показниках. Наприклад, обсяги як експорту, так і імпорту за цей період знизились, особливо очевидним це було протягом 2015-2020 рр., що пов'язано з геополітичними чинниками, змінами в торговельних угодах, а також економічними коливаннями в окремих країнах, насамперед сповільненням темпів розвитку Китаю, а у 2020 році – й наслідками пандемії.

Загалом, найбільший приріст спостерігався після 2020 року, коли обидва показники (експорт та імпорт) почали швидко зростати, особливо у 2021 та 2022

роках, що викликано післякризовим відродженням економік внаслідок пандемії COVID-19 [77].

Далі дослідимо динаміку показників експорту та імпорту. У результаті аналізу темпів зростання світового експорту та імпорту з 2013 по 2022 рік помітні певні коливання. Щодо експорту, на початку досліджуваного періоду (2013-2016 рр.) темпи зростання були помірними і стабільними, з показником у межах 2,6-3,5%. Проте, у 2017 році спостерігається різке прискорення темпів зростання експорту до 5,2%, після чого експорт знову демонструє помірні показники у 2018-2019 роках, а вже у 2020 році відзначається різке зниження на рівні -8,7%, що було пов'язане з пандемією COVID-19. Однак, у 2021 році експорт стрімко відновився, зростаючи на 10,3%, і цей позитивний тренд продовжується також у 2022 році (6%).

Щодо імпорту, спостерігається більш різке коливання у порівнянні з експортом. Темпи зростання імпорту зазвичай були дещо нижчими, ніж експорту, з піковим значенням у 2017 році (6,17%). Аналогічно до експорту, темпи зростання імпорту також демонструють стрибки у 2020 році, коли помітна його суттєва спадна тенденція (-8,84%). Проте, як і з ситуацією щодо експорту, імпорт охарактеризувався суттєвим відновленням у 2021 році, зі зростанням на 11,54%, і подальшим зростанням у 2022 році (7,26%) [83], (рис. 2.2.):

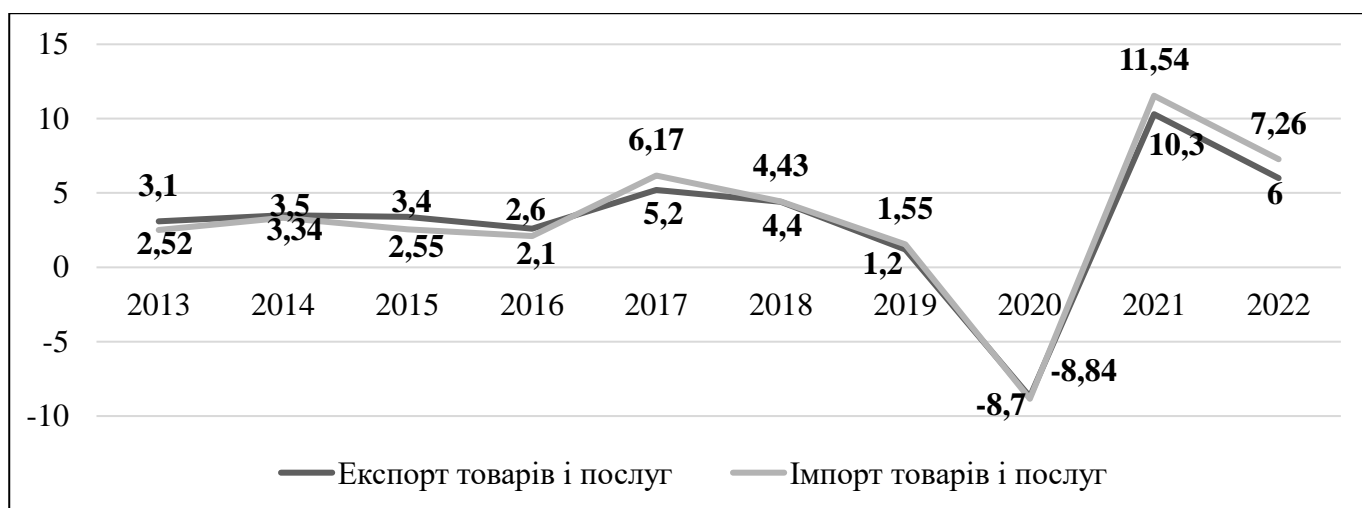

Рис. 2.2. Річні темпи зростання світового експорту та імпорту товарів та послуг за період 2013-2022 рр., (у % до попереднього року).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку.

Крайнім показником, який доцільно дослідити, є відношення експорту та імпорту до ВВП. Для цього спершу оцінимо динаміку світового валового внутрішнього продукту. Дослідження світового ВВП дозволяє виявити тенденції у глобальній економіці. Згідно з наведеними даними, щороку спостерігається зростання світового ВВП. Так, з 2014 по 2024 рік світовий ВВП збільшився з 79,5 трильйонів дол. США до 109,734 трильйонів дол. США. При цьому, як свідчить дослідження Міжнародного валютного фонду [59], за базовим прогнозом глобальне зростання сповільниться з 3,5 відсотків у 2022 році до 3,0 відсотків у 2023 році та до 2,9 відсотків у 2024 році, що значно нижче історичного (2000-2019 рр.) середнього показника у 3,8 відсотків (рис. 2.3.):

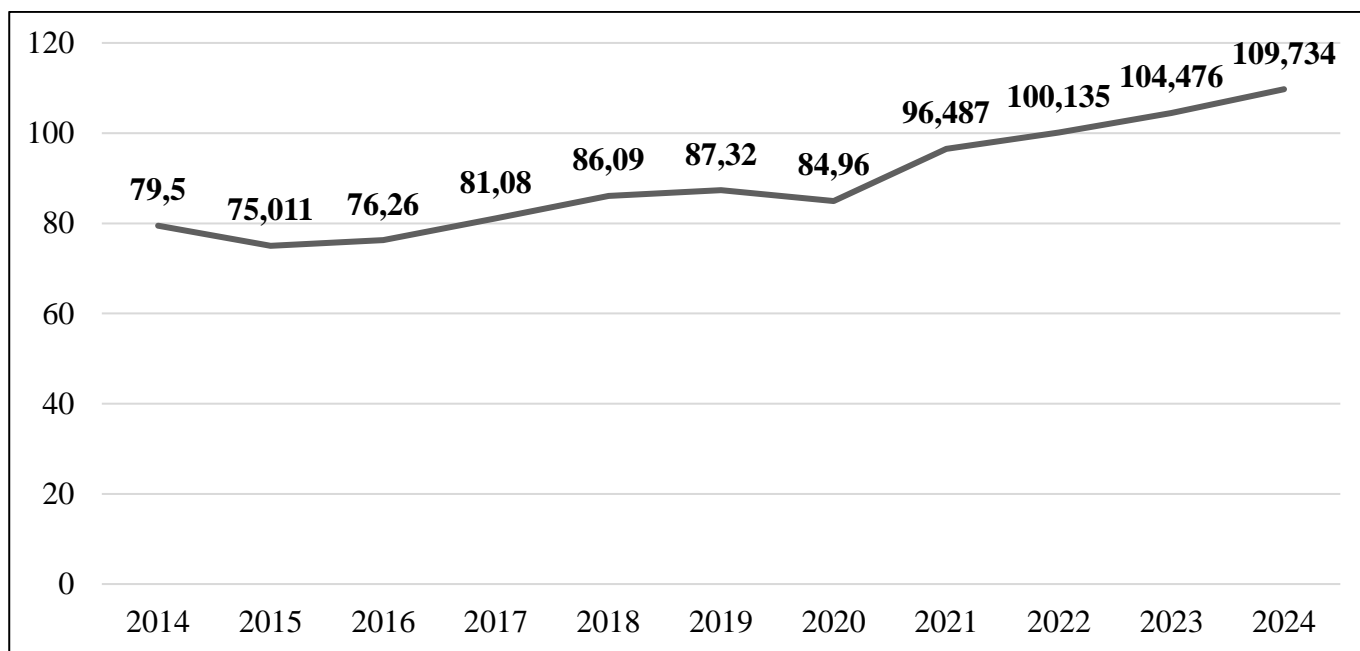

Рис. 2.3. Світовий ВВП у 2014-2024 рр., (трлн дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними компанії Statista.

Очікується, що економіка розвинених країн сповільниться з 1,5 відсотка у 2023 році до 1,4 відсотка у 2024 році, оскільки посилення політики спричинить негативний вплив. Прогнозується, що темпи зростання в країнах з ринком, що формується, і в країнах, що розвиваються, сповільняться з 4,1 відсотків у 2022 році до 4,0 відсотків у 2023 та 2024 роках [75].

Порівняємо обсяги експорту та імпорту з показниками ВВП. Аналізуючи відношення світового експорту та імпорту до ВВП з 2013 по 2022 рр., можна спостерігати деякі цікаві тенденції. По співвідношенню експорту до ВВП, помітно, що з 2013 по 2016 рр. цей показник зменшувався, демонструючи зниження від 30,3% до 27,4%. Це може бути пов'язано зі змінами у глобальній торговельній ситуації та економічному середовищі. Однак, після 2016 року відношення експорту до ВВП знову почало зростати, особливо у 2021 та 2022 рр., до 29% і 31,1% відповідно. Це свідчить про зростання значення міжнародної торгівлі для світової економіки, особливо у критичних секторах. Щодо імпорту відносно ВВП, тут також помітні певні коливання, але загалом цей показник залишався стабільним. З 2013 по 2022 рік співвідношення імпорту до ВВП зросло від 29,34% до 30,47% (рис. 2.4.):

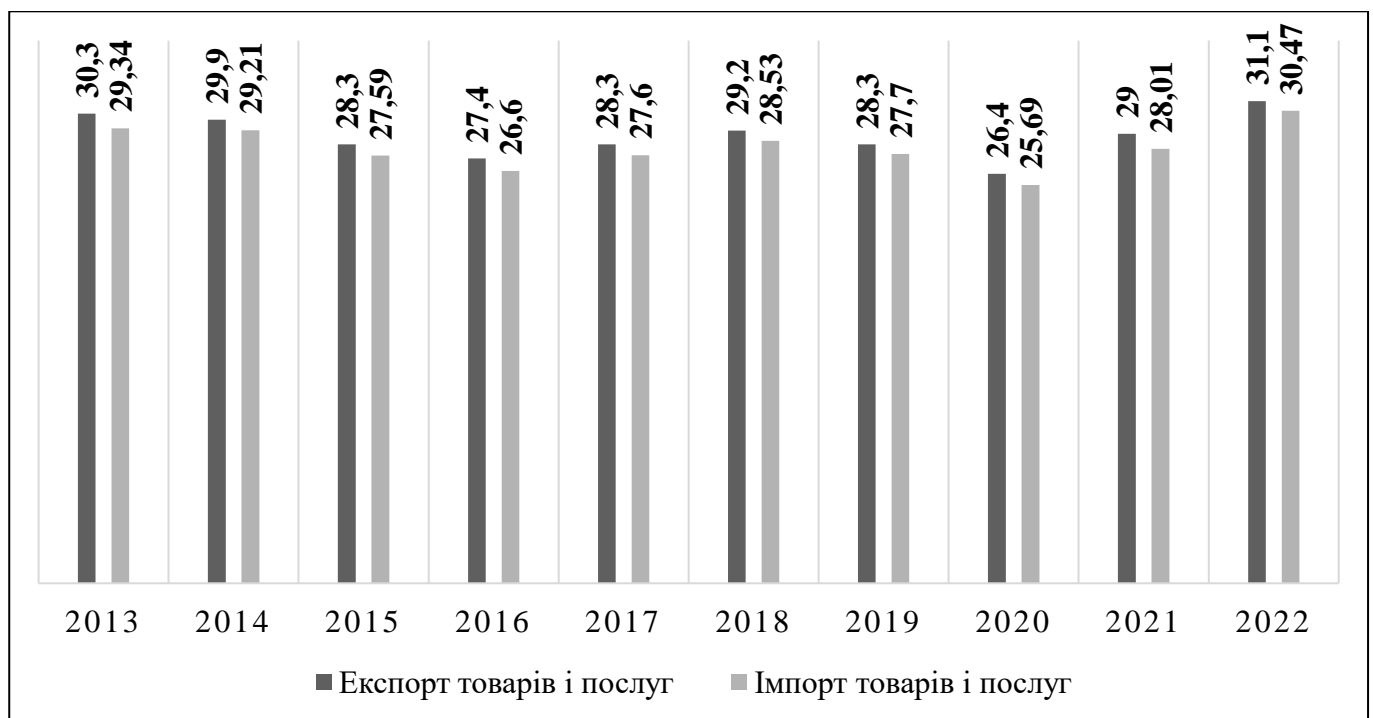

Рис. 2.4. Відношення світового експорту та імпорту товарів та послуг до рівня світового ВВП за період 2013-2022 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку.

Це може вказувати на зростання залежності економік від імпортних товарів і послуг, особливо в умовах глобалізації та розвитку міжнародних ланцюгів

постачання. Загалом, зростання співвідношення експорту та імпорту до ВВП у 2021-2022 рр. свідчить про відновлення міжнародної торгівлі після кризового 2020 р. [74].

Зрозуміло, що світовий експорт й імпорт переживають складні періоди коливань через геополітичні та економічні фактори, зокрема вплив пандемії COVID-19. Їх відновлення, що відбувалося після кризи, що свідчить про стійкість глобальної торгівлі, а також збереження попиту на міжнародні товари та послуги. Динаміка зростання у 2021-2022 роках свідчить про певну позитивну тенденцію, проте існують виклики, які можуть вплинути на майбутню динаміку світової торгівлі.

Демпінг є одним із таких викликів, адже виявлені коливання можуть створювати сприятливі умови для його використання як стратегії задля здобуття ринкової переваги. Він порушує рівноправність у конкурентному середовищі та спотворює міжнародні ринки, викликаючи серйозні виклики для сумлінних підприємств, які дотримуються правил торгівлі. Це може призвести до зниження цін на ринку та втрат для економік країн, які не можуть конкурувати з недобросовісними практиками демпінгу.

На цьому етапі доцільно дослідити рівень інфляції за останні десять років. Зміни рівня інфляції у світі протягом вказаного періоду демонструють деякі цікаві тенденції. З 2013 по 2019 рік інфляція трималася на відносно стабільному рівні, коливаючись в межах 2,75% – 3,62%. Однак у 2020 році, попри економічні труднощі внаслідок пандемії COVID-19, інфляція перебувала під контролем і трималася на рівні 3,25%. Найбільш помітним є стрімке зростання інфляції у 2021 та 2022 роках, коли вона збільшилася з 4,70% до 8,71% [75]. Це може бути наслідком глобальних факторів, таких як збільшення вартості енергії, сировини та інших товарів, а також монетарних політик, спрямованих на стимулювання економіки після пандемії. Такі значні коливання в рівні інфляції можуть мати вплив на споживчу поведінку, ціни на товари та загальну стабільність економіки, тому їх слід уважно аналізувати й враховувати при формулюванні макроекономічної політики.

Міжнародний валютний фонд прогнозує, що глобальна інфляція буде стабільно знижуватися з 6,9 відсотків у 2023 році до 5,8 відсотків у 2024 році через більш жорстку монетарну політику, посилену низькими світовими цінами на сировину.

Загалом передбачається, що базова інфляція поступово знижуватиметься, і очікується, що інфляція не повернеться до рівня до 2022 року [59], (рис. 2.5.):

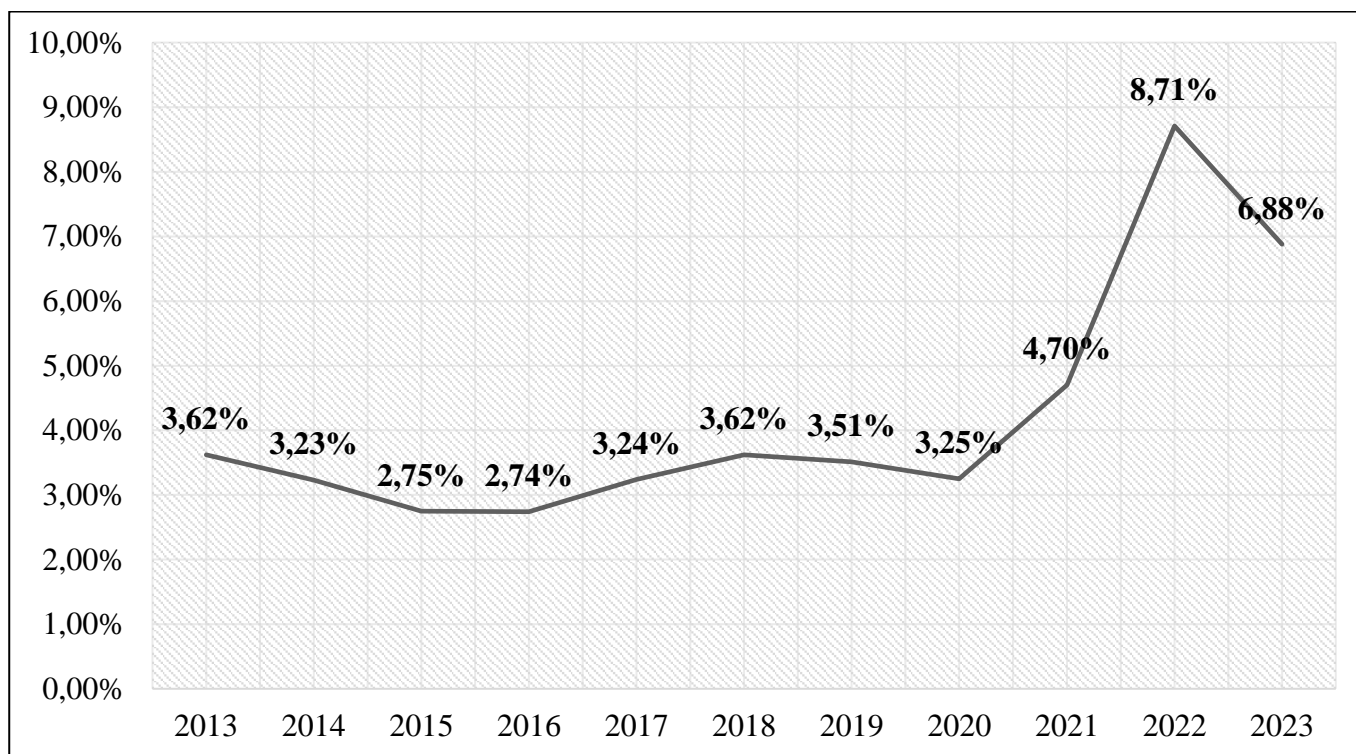

Рис. 2.5. Рівень інфляції за період 2013-2023 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними компанії Statista.

Зважаючи на те, що демпінг заборонений на міжнародному рівні та для його унеможливлення приймаються численні антидемпінгові закони, фактична статистика щодо використання даного типу недобросовісної конкуренції не ведеться. Відповідно, точно оцінити поточний стан застосування даного типу цінової конкуренції неможливо.

Водночас, сучасна глобалізація та поглиблення інтеграції економік створюють умови для поширення демпінгових практик. Країни, які мають значні виробничі потужності, а також низькі витрати на працю та сировину, можуть широко застосовувати демпінгові стратегії, щоб здобути перевагу на міжнародних ринках. Це особливо часто спостерігається у секторах з високою конкуренцією, таких як чорна металургія, електроніка та текстильна промисловість. Так, Україна, як один із найбільших виробників катанки (дроту) з вуглецевої та легованої сталі, неодноразово

звинувачувалась в даному порушенні, як і Китай та Індія – інші провідні виробники металу [56].

У 2018 році США запровадили мито на імпорт сталі й алюмінію з багатьох країн, включаючи Китай. Мотивом було те, що американські виробники стверджували, що іноземні компанії субсидують своє виробництво та реалізують свою продукцію на американському ринку за демпінговими цінами, що завдає шкоди внутрішньому виробництву. Антидемпінгові процедури призвели до підвищення вартості сталі та алюмінію в США і спричинили напругу у торговельних відносинах з кількома країнами. Це також спонукало деякі держави ввести відповідні контрсанкції, що увійшло в історію під назвою «Тарифні війни Трампа» [77]. Менше з тим, дані обмеження діють і досі, адже, за різними оцінками, вони поповнили бюджет на декілька мільярдів доларів США.

Інший відомий випадок щодо компанії «Sony», яка у 1970-х роках вивела на американський ринок на свою продукцію (телевізори), за цінами, що були на 40 відсотків нижчими від цін в рідній для корпорації Японії [72]. Таким чином, «Sony» створила значну перевагу перед конкурентами, проте американський уряд подав позов на компанію, оскільки таку практику справедливо визнали нечесною. «Sony» у відповідь на це відкрила виробництво на території Сполучених Штатів Америки, де випускала нові моделі телевізорів. Це дозволило компанії уникнути імпортих мит та обмежень, зміцнивши її позиції на іноземному ринку. У цьому випадку виробник використав демпінг для залучення споживачів та створення довгострокових переваг перед конкурентами.

Відомий також відносно нещодавній випадок, коли компанія «Amazon» застосувала демпінгові методи, щоб усунути конкурентів та посісти панівну позицію на ринку. Одним із прикладів є історія з компанією «Quidsi», яка надавала сервіс з доставки товарів [36]. Щоб позбавитися конкуренції з боку «Quidsi», «Amazon» створив аналогічний сервіс і продавав товари на 30% дешевше. В результаті компанія «Quidsi» не змогла витримати конкуренцію і була придбана «Amazon» за дешевою ціною, порівняно з тією, за якою її придбав би «Walmart». Засновники «Quidsi»

побоювалися, що в інших сферах почнеться конкуренція з боку «Amazon». Подібні практики «Amazon» застосовував неодноразово, щоб усунути інших суперників.

Таким чином, сучасний стан та тенденції розвитку демпінгу у світовій торгівлі відображають динамічний характер глобальної економіки та постійні зміни у торговельних практиках, а також підкреслюють потребу вдосконалення міжнародних механізмів контролю за ціновою конкуренцією. Це є важливим завданням для забезпечення справедливих умов торгівлі для всіх країн та підприємств. Чіткі та однозначні правила щодо демпінгу, разом з ефективними механізмами їх виконання, є ключовими для забезпечення стабільності та прозорості у світовій торгівлі.

2.2. Огляд особливостей і тенденцій використання антидемпінгових процедур у міжнародній комерційній діяльності

Антидемпінгові процедури є одним з важливих інструментів захисту національної економіки від недобросовісної конкуренції з боку іноземних виробників. Їх використання у міжнародній комерційній діяльності динамічно змінюється протягом останніх років.

У прогнозі на 2024 рік, опублікованому в жовтні 2023, Світова організація торгівлі очікує значного скорочення торгівлі: у 2024 році зростання торгівлі становитиме лише 1%, тоді як у 2023 році воно оцінювалося на рівні 3,5%. Для порівняння, світова торгівля зростала в середньому на 8% на початку 2000-х років до глобальної фінансової кризи [86].

Торговельна війна між Сполученими Штатами Америки та Китаєм, відповідні тарифи, санкції, інфляція, політична нестабільність, вторгнення росії в Україну та Brexit – все це має наслідки для світової торгівлі. Звичайно, можна чітко простежити короткострокові наслідки пандемії, але вплив Brexit ймовірно буде відчуватися ще протягом багатьох років.

У світовій торгівлі тарифи й санкції стали найбільш популярним методом серед багатьох країн для висловлення несхвалення політики та поведінки іншої країни без ризику військового втручання. Як наслідок, середньорічний показник руйнівних

заходів торговельних обмежень, який становив 70 випадків у 2010-2019 роках, різко зріс до 540 у 2022 році (рис. 2.6.):

Рис. 2.6. Середньорічні показники застосованих торговельних обмежень руйнівного та послаблюючого характеру за період 2010-2022 рр., (од.).

Примітка. Побудовано автором за даними European Economic Forecast.

У 2021 році кількість заходів з обмеження імпорту охопила 9,3% світового імпорту, а у 2022 році ще більше зросла через санкції ЄС, запроваджені після вторгнення росії в Україну [49]. Наприклад, торговельні суперечки між США та Китаєм зачіпають компанії практично в кожній галузі, а підвищення тарифів США на сталь та алюміній спонукало такі країни, як Канада, Мексика, Індія та Туреччина, запровадити у відповідь свої власні тарифи на різноманітні американські товари.

Тому не дивно, що країною з найбільшою кількістю компаній, які постраждали від тарифів у відповідь, є США (69%). Тим часом, у ЄС та Великій Британії 39% компаній вважають відповідні тарифи одним із головних факторів, що впливають на їхній бізнес, тоді як у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону – лише 36%, і ще менше компаній (30%) у Латинській Америці вважають тарифи головною причиною занепокоєння [86].

Антидемпінгові заходи покликані вирівняти правила гри на світовому ринку та сприяти добросовісній конкуренції. Такі дії можуть бути ініційовані підприємствами конкретного сектору певної країни, профспілками чи державними установами та зазвичай включають розслідування процесу ціноутворення в іноземних компаніях.

Згідно з даними Світової організації торгівлі, станом на квітень 2024 року у світі діє 2817 антидемпінгових заходів [85]. Вони включають різноманітні дії, покликані знизити потенційний негативний вплив одних економік на інші (табл. 2.2.):

Таблиця 2.2

Чинні антидемпінгові заходи у світі станом на квітень 2024 р.

Країна, що запровадила обмеження	Продукція	Експортер (країна/митна територія)	Початок терміну дії заходу
Мексика	Холоднокатаний лист	В'єтнам	28.12.2023
Індія	Фронтальні навантажувачі	Китай	27.12.2023
Індія	Гіпсокартон	Китай	26.12.2023
Індія	Гіпсокартон	Оман	26.12.2023
Індія	Промислові лазерні верстати	Китай	22.12.2023
Індія	Синтетичний цеоліт 4А	Іран	11.12.2023
Індія	Синтетичний цеоліт 4А	Таїланд	11.12.2023
Аргентина	Нові пневматичні гумові шини, що використовуються на велосипедах	Індія	22.11.2023
США	Папки з паперовими файлами	Індія	21.11.2023
США	Папки з паперовими файлами	В'єтнам	21.11.2023
США	Папки з паперовими файлами	Китай	21.11.2023
Індія	Загартоване скло для побутової техніки товщиною від 1,8 мм до 8 мм і площею 0,4 кв.м або менше	Китай	17.11.2023
Канада	Вітряки	Китай	17.11.2023
США	Деякі вантажні рейкові з'єднувачі та їх частини	Мексика	15.11.2023
США	Газові мийки високого тиску	В'єтнам	25.10.2023
Аргентина	Трійники та коліна, крім колін 180° та редуційних колін, фітинги для стикового зварювання	Індія	25.10.2023
Великобританія	Оптоволоконні кабелі	Китай	23.10.2023
Аргентина	Універсальна побутова техніка	Бразилія	29.09.2023
Аргентина	Печі для зрідженого газу в каністрах	Китай	29.09.2023
Малайзія	Холоднокатані рулони з легованої та нелегованої сталі товщиною від 0,20 мм до 2,60 мм і шириною від 700 мм до 1300 мм	Японія	27.09.2023

Примітка. Складено автором за даними Trade Remedies Data Portal.

Основна мета антидемпінгових заходів – це захист вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній, які продають свою продукцію за цінами нижчими від ринкових. Держава використовує подібні інструменти в межах регулювання зовнішньої торгівлі. Ці заходи передбачають обмеження імпорту демпінгових товарів. Органи виконавчої влади можуть запроваджувати антидемпінгові мита, тимчасові антидемпінгові мита або цінові зобов'язання для захисту вітчизняного ринку.

Слід зазначити, що застосування антидемпінгових санкцій є дієвою формою державного регулювання міжнародної торгівлі. Водночас, сьогодні фірми дедалі частіше вдаються до легкодоступних методів захисту своїх інтересів – ініціювання антидемпінгових розслідувань, результатом яких зазвичай є обмеження експортних квот для виробників-імпортерів, використання значних штрафних санкцій або вилучення продуктів виробництва з ринку. Рисунок 2.7 демонструє динаміку запровадження антидемпінгових заходів у 2019-2023 роках:

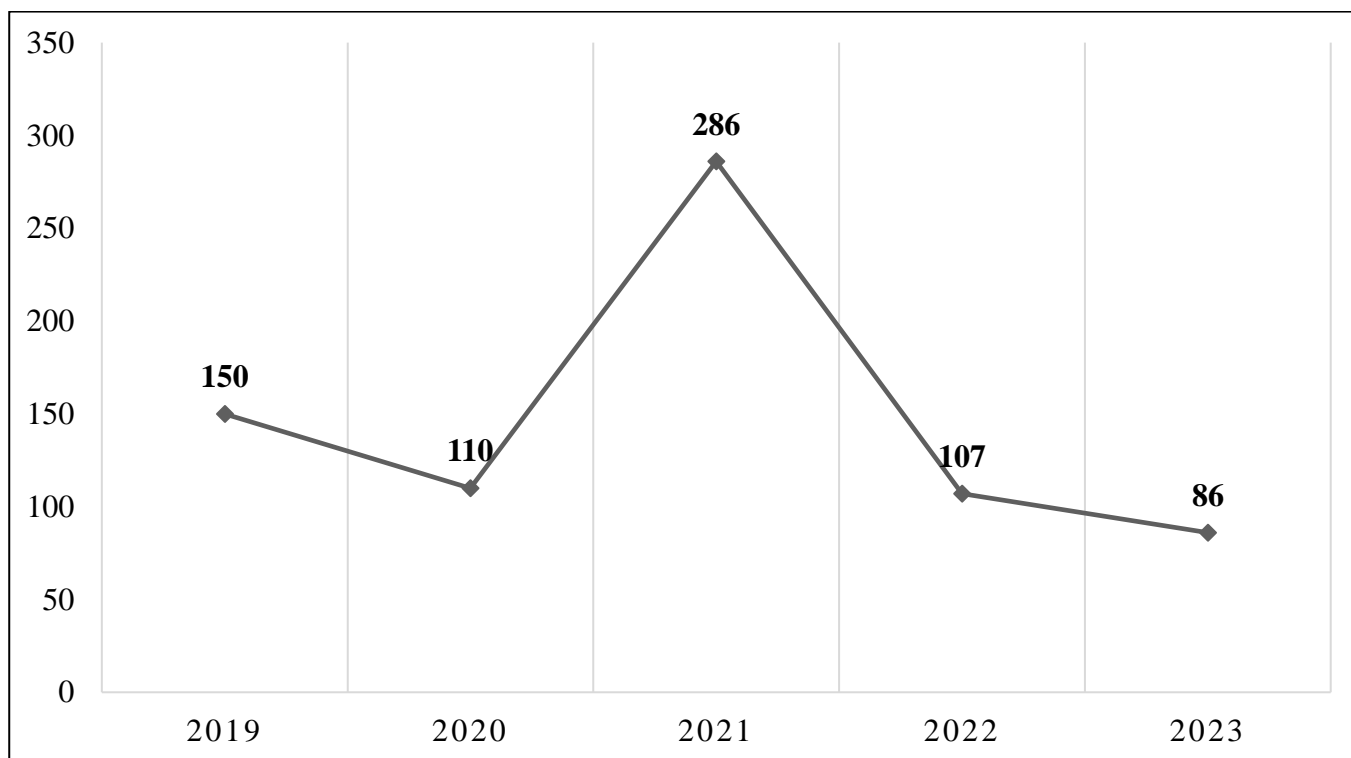

Рис. 2.7. Кількість запроваджених антидемпінгових заходів за період 2019-2023 рр., (од.).

Примітка. Побудовано автором за даними Trade Remedies Data Portal.

Проаналізувавши кількість прийнятих антидемпінгових заходів за період 2019-2023 рр., можна помітити деякі важливі тенденції. У 2019 році було прийнято 150 заходів, що є суттєвим показником. Після цього спостерігалось певне зниження, особливо у 2020 році, коли кількість заходів скоротилася до 110. Однак, наступного 2021 року спостерігається зростання цього показника, коли було прийнято 286 заходів. Кількість заходів знову зменшилася у 2022 та 2023 роках (107 та 86 відповідно), але загалом у даному періоді зберігається певна стабільність щодо використання антидемпінгових заходів. Ці дані свідчать про динамічність ситуації з антидемпінговими заходами протягом крайніх років.

Значний пік у 2021 році може вказувати на збільшення кількості торговельних спорів або ризиків застосування демпінгу на ринку. Зменшення у 2020 році, ймовірно, було спричинено впливом пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю та спробах підприємств нечесним шляхом отримати перевагу, щоб компенсувати ефекти від «коронакризи». Разом з тим, послаблення цих заходів у 2022-2023 роках може вказувати на певне зниження ризиків демпінгу або зміну підходів у регулюванні міжнародної торгівлі [84].

Далі проведемо аналіз структури країн, що лідирують у використанні антидемпінгових заходів. Найбільш активним користувачем антидемпінгових інструментів виступають Сполучені Штати Америки, на які припадає 21,4 % усіх заяв про порушення прав. Цей показник значно вищий, ніж у будь-якої іншої країни, що свідчить про жорстку позицію США щодо захисту власного ринку від недобросовісної конкуренції з боку іноземних країн.

До країн зі значною часткою можна віднести Індію (13,9 %) і Бразилію (7,2 %), що також свідчить про їхню активність у застосуванні антидемпінгових заходів. З іншого боку, деякі країни та об'єднання характеризуються відносно низькою активністю впровадження антидемпінгових обмежень. Наприклад, Пакистан (2,9 %) і SACU (Південно-Африканський митний союз) (2,0 %).

Це пов'язано з різним рівнем торговельних проблем та стратегій вказаних країн у вирішенні торговельних суперечок. При цьому важливо враховувати, що низька

частка не завжди означає меншу важливість антидемпінгових заходів для конкретної країни (рис. 2.8.):

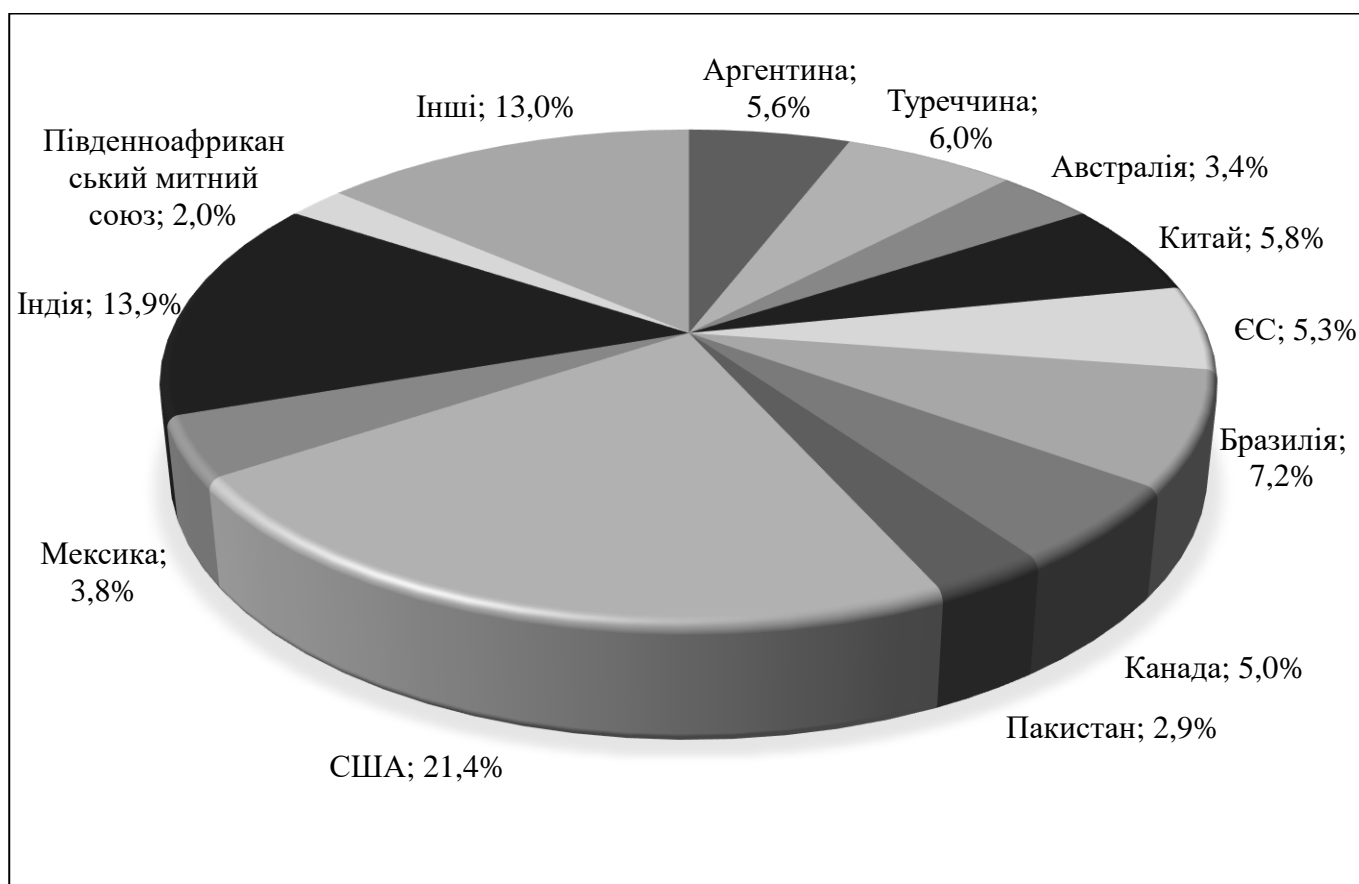

Рис. 2.8. Частка антидемпінгових заходів у загальній кількості торговельних обмежень у деяких країнах світу за даними станом на 2024 рік, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Trade Remedies Data Portal.

Тепер визначимо країни, які найчастіше звинувачуються у ціновому демпінгу, а також проаналізуємо структуру їх торговельних обмежень. Аналіз даних щодо антидемпінгових обмежень стосовно різних країн свідчить про те, що Китай лідирує з часткою 33,3%. Це вказує на те, що китайські товари є головною мішенню для антидемпінгових розслідувань. Настурнм за значенням є показник частки антидемпінгових обмежень проти Республіки Корея – 7,1 %. Це також значний показник, що свідчить про значущість економічних відносин і торговельних практик, які вимагають уваги з точки зору антидемпінгових заходів.

Інші країни, такі як США, Таїланд, Індія, Індонезія, Тайвань, Японія та росія, демонструють значну різноманітність у частках антидемпінгових заходів, які коливаються від 2,8 % до 4,8 % (рис. 2.9):

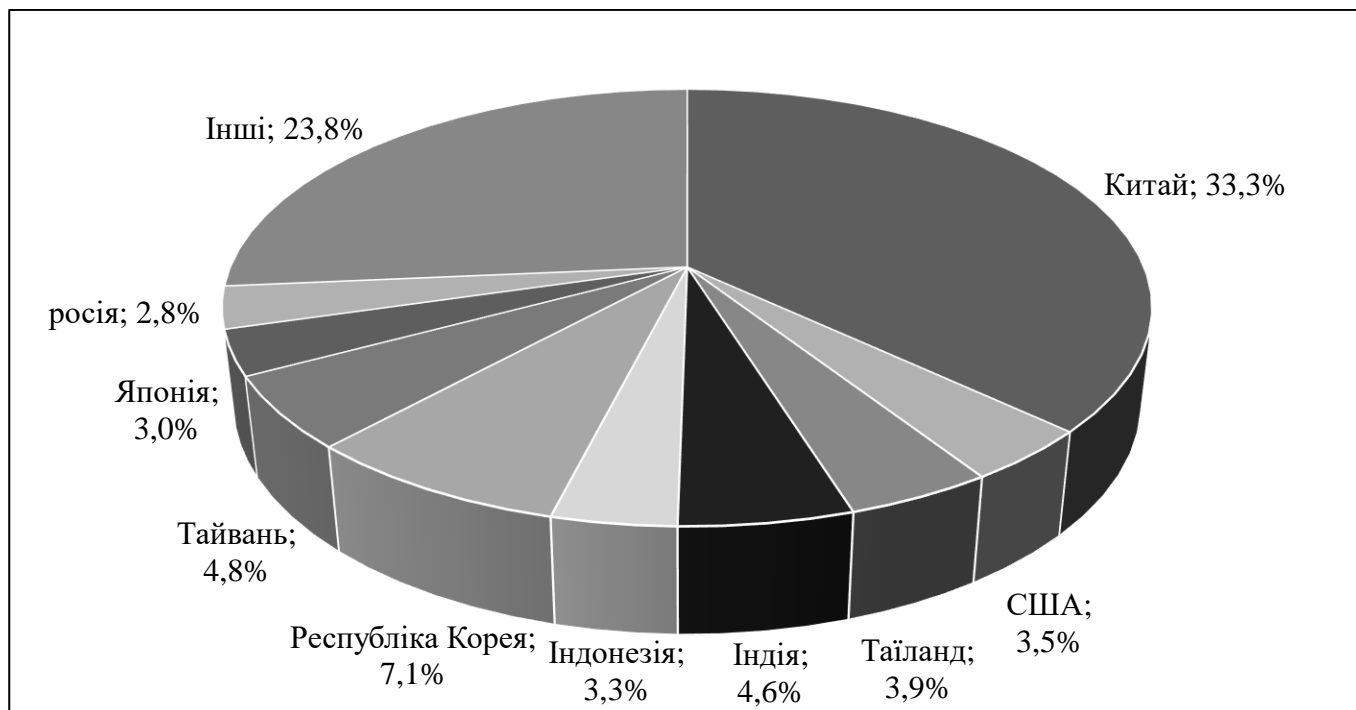

Рис. 2.9. Частка антидемпінгових заходів, які застосовувались щодо деяких країн у загальній кількості торговельних обмежень за даними станом на 2024 рік, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Trade Remedies Data Portal.

Це підкреслює, що антидемпінгова політика застосовується не однорідно і залежить від специфічних торговельних відносин з кожною з цих країн.

Також розглянемо групи товарів, щодо яких застосовувалися антидемпінгові обмеження. Аналізуючи дані щодо введення антидемпінгових обмежень можна виявити, що найбільш вразливими до таких заходів є галузі чорної металургії, на які припадає майже 39% від загальної кількості товарів, що підлягають обмеженням [85]. Це підкреслює значні обсяги міжнародної торгівлі залізом, сталлю та іншими металами, що потребує регулювання через демпінгову діяльність або недобросовісну конкуренцію. Варто зазначити, що хімічна та пластмасова промисловість також є секторами, що підлягають антидемпінговим обмеженням. Як результат, це

відображає певні тенденції у світовій економіці, де конкуренція та стабільність цін є ключовими аспектами.

Також на рисунку 2.10 позначено такі товари, як текстиль, будівельні матеріали, машини та обладнання, на які припадає менший відсоток антидемпінгових обмежень, але які потребують використання цих заходів у світовій торгівлі (рис. 2.10.):

Рис. 2.10. Частка товарів, щодо яких впроваджувались антидемпінгові обмеження, від загальної кількості товарів, проти яких застосовувались торговельні обмеження за даними станом на 2024 рік, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Trade Remedies Data Portal.

Подана інформація свідчить про вплив демпінгових практик і підкреслює необхідність міжнародних правил торгівлі та заходів з регулювання. Хоча харчова промисловість, оптичне обладнання, транспорт та інші галузі мають меншу частку антидемпінгових обмежень, це все ж таки свідчить про те, що широкий спектр секторів економіки потребує уваги до виробничих практик та формування конкурентоспроможності. У даний спосіб підкреслюється складність міжнародної торгівлі та необхідність її постійного моніторингу та регулювання. Лише так можна

гарантувати чесну торгівлю та захистити вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції.

Отже, аналіз динаміки та структури антидемпінгових обмежень чітко показує, що найбільше заходів було застосовано у всьому світі у 2020-2021 роках. Це, ймовірно, пов'язано з впливом пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю. В умовах пандемії багато підприємств намагалися недобросовісним шляхом отримати перевагу, щоб компенсувати втрати, пов'язані з «коронакризою», що призвело до зростання випадків демпінгу та недобросовісної конкуренції. Щодо частки країн, які вводили антидемпінгові обмеження, можна виділити США, Індію та Бразилію, як такі, що найбільш активно застосовують антидемпінгові обмеження. Найчастіше права інших країн порушували Китай, Республіка Корея, Тайвань, тобто країни з активною експортною діяльністю, що здебільшого торгують дешевою продукцією. Якщо говорити про структуру продукції, проти якої найчастіше вводились обмеження, то тут лідирують чорні метали, хімікати, пластмаси та текстиль. Тому сучасна світова торгівля характеризується невизначеністю, адже будь-яка продукція може вироблятися в іншій країні значно дешевше. Демпінг з боку іноземних виробників можуть завдати серйозної шкоди цілим галузям вітчизняної економіки, призводячи до їх занепаду.

2.3. Дослідження світового досвіду застосування заходів протидії демпінгу

Аналіз антидемпінгових практик у різних країнах світу є ключовим для розуміння їх впливу на глобальні торговельні та інвестиційні потоки. Результати таких досліджень можуть бути цінними для урядовців, представників бізнесу та інших зацікавлених сторін, які прагнуть до створення більш справедливої та динамічної торговельної системи.

Світова організація торгівлі дає рекомендації щодо використання спеціальних захисних антидемпінгових заходів, щоб гарантувати, що вони не будуть використовуватися як форма протекціонізму. Країни повинні визнавати, коли має

місце демпінг і, що він дійсно завдає шкоди їхній вітчизняній промисловості, перш ніж вдаватися до таких дій.

СОТ володіє власними процедурами щодо антидемпінгових заходів. Відповідно до правил СОТ, антидемпінгові заходи мають бути застосовані відповідно до певних процедур та критеріїв, щоб уникнути довільності та захистити інтереси всіх учасників світової торгівлі [84].

Процедури СОТ включають проведення антидемпінгових розслідувань, які мають бути засновані на об'єктивних даних і фактах. Також правила передбачають можливість оскарження антидемпінгових заходів у межах спеціальних процедур.

Розглянемо антидемпінгові заходи на прикладі законодавства Європейського Союзу, як найближчого та найбільшого міжнародного партнера України. В ЄС подібні інструменти використовуються для охорони ринку від недобросовісної конкуренції та стримування різкого зростання імпорту.

З 2014 року Європейська комісія має розширені повноваження щодо прийняття рішень про антидемпінгові та компенсаційні заходи. Проте, у цьому процесі також бере участь спеціальний Комітет, до складу якого входять представники держав-членів ЄС. Їхня роль полягає в наданні консультативної допомоги, що гарантує участь держав-членів у прийнятті остаточних рішень [21].

Європейська комісія може ухвалити рішення про застосування антидемпінгових заходів, якщо товар стає предметом демпінгового імпорту та завдає серйозної матеріальної шкоди галузям вітчизняного виробництва.

Наприклад, у 2022 році Європейська комісія розпочала 5 нових розслідувань (4 антидемпінгових та 1 антисубсидійне), що свідчить про зниження динаміки антидемпінгового регулювання порівняно з 14 розслідуваннями у 2021 році (див. Рис. 2.11.). Це зумовлено тим, що застосування інструментів торговельного захисту ґрунтується на скаргах, а у 2022 році їх було отримано від промисловості ЄС менше, ніж у попередні роки.

Зниження кількості розслідувань можна пояснити декількома факторами. По-перше, імпорт товарів у 2021 та 2022 роках скоротився, ймовірно, через високі транспортні витрати. Це призвело до зростання частки ринку для європейської

промисловості та, як наслідок, до зменшення скарг на суб'єктів, що вдавалися до недобросовісної конкуренції. По-друге, стійке економічне відновлення після пандемії COVID-19, яке супроводжувалося підвищенням прибутковості, могло допомогти європейським компаніям легше пережити цей період, роблячи їх менш схильними до подання скарг.

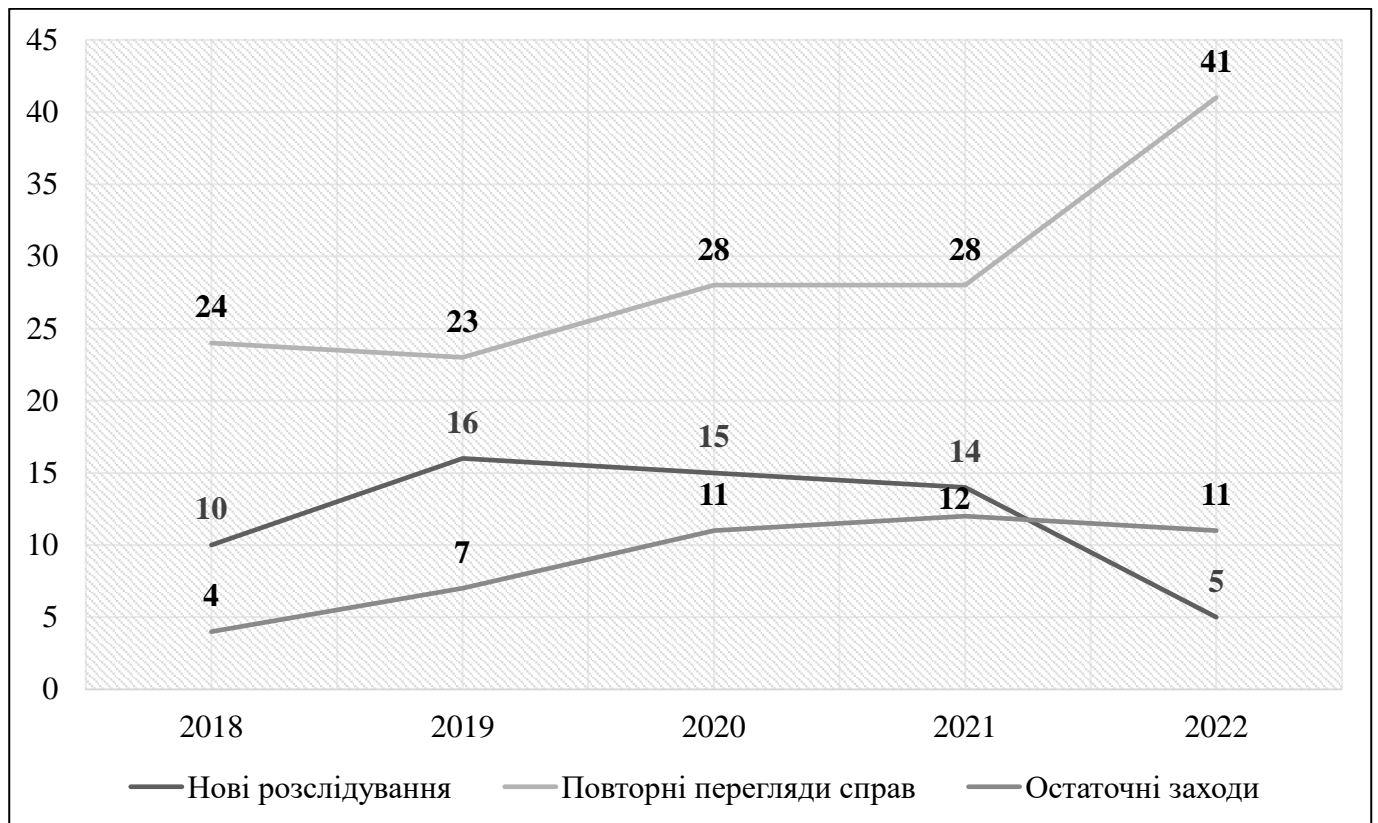

Рис. 2.11. Кількісна динаміка застосування інструментів торговельного захисту Європейською комісією за період 2018-2022 рр., (од.).

Примітка. Побудовано автором за даними Європейської комісії.

Слід зазначити, що попри зменшення кількості нових розслідувань, у 2022 році було істотно збільшено обсяг переглядів чинних антидемпінгових та антисубсидійних заходів. Порівняно з 28 переглядами у 2021 році, у 2022 році їх було проведено 41. Ці перегляди включали 27 переглядів щодо закінчення дії чинних заходів та 4 проміжних перегляди для коригування рівня застосовуваних заходів.

У 2022 році Комісія продемонструвала активну діяльність щодо антидемпінгових та антисубсидійних заходів, адже загальна кількість ініціатив у

межах розслідувань сягнула 46, що є рекордом за останні п'ять років. Внаслідок трьох антидемпінгових розслідувань було введено тимчасові мита, а 11 розслідувань завершилися застосуванням остаточних мит (8 антидемпінгових та 3 антисубсидійних). Також одне антисубсидійне розслідування було закрито без застосування заходів через відкликання скарги. Крім того, протягом року було проведено 18 переглядів справ щодо закінчення дії мита, за результатами яких вони були збережені.

Необхідно зауважити, що антидемпінгові заходи мають ряд особливостей. Перш за все, вони застосовуються лише до товарів, що імпортуються з конкретних країн. До того ж, їх застосування зазвичай призводить до значного зниження експорту з цих країн та зростання цін на імпортні товари. Це, у свою чергу, витісняє іноземних експортерів з внутрішнього ринку, тим самим захищаючи інтереси вітчизняних виробників. Протягом 5 років, з 2018 по 2022 рік, Комісія розпочала 60 нових розслідувань щодо імпорту з 17 країн [49].

Основною галуззю, щодо якої проводилися розслідування, була чорна металургія (26 розслідувань). Розподіл за іншими секторами наведено в Таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Нові торговельні розслідування за товарними секторами, ініційовані Європейською комісією за період 2018-2022 рр., (од.).

Товарний сектор	2018	2019	2020	2021	2022	
Хімічна промисловість та суміжні галузі	5	1	2	3	1	
Електроніка	-	-	2	-	-	
Чорна металургія	4	7	6	6	3	
Інше	1	7		4	1	
Інша машинобудівна промисловість	-	-	-	1	-	
Інші метали	-	-	4	-	-	
Деревина та папір	-	1	1	-	-	
Загальна кількість	10	16	15	14	5	
З яких:	антидемпінгові	8	11	12	11	4
	антисубсидійні	2	5	3	3	1

Примітка. Складено автором за даними Європейської комісії.

З 2018 по 2022 роки спостерігається загальне скорочення кількості нових антидемпінгових розслідувань: з 10 до 5. Найбільш відчутне зниження зафіксовано в хімічній промисловості та суміжних галузях, де кількість розслідувань скоротилася з 5 у 2018 році до 1 у 2022 році. Ця тенденція може бути зумовлена низкою факторів, зокрема, зміною світових цін на хімічну продукцію.

Чорна металургія також зазнала спаду в динаміці антидемпінгових розслідувань: з 7 у 2019 році до 3 у 2022 році. Це зменшення може бути пов'язано зі зниженням обсягів експорту чорних металів.

Водночас, в інших секторах спостерігалось зростання кількості антидемпінгових розслідувань, що може бути пов'язано зі збільшенням обсягів імпорту продукції. Важливо зазначити, що протягом усього періоду більшість розслідувань мали саме антидемпінговий характер.

До країн, проти яких було порушено найбільшу кількість розслідувань у період з 2017 по 2021 рік, належать КНР – 23, Індонезія – 7, Туреччина – 6, Єгипет і росія – по 4, Індія – 3, США – 2 та Аргентина, Бахрейн, Бразилія, Малайзія, Марокко, Північна Македонія, Саудівська Аравія, Тайвань, Тринідад і Тобаго – по 1 .

У таблиці 2.4 представлені дані про кількість розслідувань, розпочатих протягом останніх 5 років, з розбивкою за країнами експорту:

Таблиця 2.4

Нові розслідування, ініційовані країнами-експортерами
за період 2018-2022 рр., (од.).

Країна походження	2018	2019	2020	2021	2022
Індонезія	1	2	1	2	1
Китай	1	7	8	4	3
Республіка Корея	-	1	-	1	-
Саудівська Аравія	-	-	1	-	-
Туреччина	1	-	2	2	1
Сполучені Штати Америки	1	-	1	-	-

Примітка. Складено автором за даними Європейської комісії.

Аналізуючи поданий статистичний матеріал можна помітити, що з 2018 по 2022 рік Китай був країною, яка ініціювала найбільшу кількість нових розслідувань – 23. Індонезія та Туреччина також демонстрували стійку активність протягом аналізованого періоду, ініціювавши 7 та 6 розслідувань відповідно.

На протипагу лідерам, Республіка Корея та Саудівська Аравія проявили значно меншу активність в ініціюванні нових розслідувань: по 2 та 1 відповідно. Сполучені Штати Америки, зі свого боку, ініціювали лише 2 нових розслідування протягом 2018-2022 років.

У Таблиці 2.5 наведено статистичну інформацію щодо динаміки нових розслідувань у 2018-2022 роках:

Таблиця 2.5

Кількість нових антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань у світі за період з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2022 року, (од.)

Типи заходів / Роки	2018	2019	2020	2021	2022
Нові розслідування, розпочаті протягом звітного періоду	10	16	15	14	5
Нові розслідування, що тривають протягом звітного періоду	24	28	31	29	21
Завершені нові розслідування: - шляхом накладання остаточного обов'язку або прийняття зобов'язань; - припинені.	4 8	7 5	11 5	12 1	11 1
Загальна кількість нових розслідувань, завершених протягом вказаного періоду	12	12	16	13	12
Впроваджені нові тимчасові заходи	3	5	6	10	3

Примітка. Складено автором за даними Європейської комісії.

Динаміка кількості нових антидемпінгових розслідувань, розпочатих протягом звітного періоду, характеризується нестабільністю: від пікового значення 16 у 2019 році до мінімального 5 у 2022 році. Водночас, спостерігається загальна тенденція до

зростання кількості розслідувань, що тривали протягом досліджуваного періоду, з 24 у 2018 році до 31 у 2020 році. При цьому, кількість завершених за рік розслідувань залишалася відносно стабільною, коливаючись від 12 до 16 [49].

В цілому, є необхідним зауважити, що система антидемпінгового регулювання ЄС ґрунтується на положеннях Регламенту 2016/1036 про захист від демпінгового імпорту з країн, які не є членами Європейського товариства (Базовий антидемпінговий регламент) [46]. Цей документ визначає правила проведення антидемпінгових розслідувань та застосування відповідних заходів. Започаткувати таке розслідування можна не лише за наявності доказів демпінгу та завданих збитків, але й за умови причинно-наслідкового зв'язку між ними. При цьому важливо спиратися на низку перевірених фактів. Головне те, що шкода або її загроза мають стосуватися підприємств, які відповідають за понад 50% вітчизняного виробництва відповідних товарів.

Необхідно підкреслити, що антидемпінгові заходи застосовуються лише до конкретного виробника та його продукції, а не до всієї галузі. Їх можна застосовувати протягом тривалого періоду, зазвичай протігом 5-ти років. Після закінчення цього терміну може бути проведено повторне розслідування для перевірки, чи знову виникає демпінг, і чи потрібні нові захисні заходи.

Існує можливість проведення повторного розслідування, якщо є дані про те, що демпінгові дії завдають шкоди вітчизняній галузі. Це розслідування має розпочатися до закінчення терміну дії антидемпінгових заходів і бути завершене протягом 12 місяців з дати його початку. Якщо в ході повторного розслідування буде підтверджено шкоду, Європейська комісія прийме рішення про продовження дії заходів.

Можливі випадки, коли антидемпінгові заходи застосовуються протягом тривалого часу. Це означає, що кожні 5 років проводиться повторне розслідування, яке підтверджує факт демпінгу. Наприклад, у 2021 році Європейська комісія продовжила на п'ять років дію антидемпінгових заходів щодо чавунних та сталевих зварних труб, що виробляються в Білорусі, Китаї та Росії. Це рішення було прийнято через те, що ці товари продавалися за заниженими цінами, що могло завдати шкоди

вітчизняним виробникам та ринку. В результаті прийняття рішення про продовження антидемпінгових заходів розмір мит становить від 10 до 91%. При цьому спершу ЄС прийняв обмеження й щодо України, однак, за результатами перегляду Європейська Комісія скасувала заходи щодо української продукції [29].

Як бачимо, при застосуванні антидемпінгових заходів пріоритетом є захист інтересів країн Європейського Союзу. Це підтверджує те, що дані заходи є дієвим інструментом протидії різкому зростанню імпорту, який негативно впливає на вітчизняне виробництво.

Підсумовуючи, варто зазначити, що антидемпінгові заходи слугують інструментом захисту внутрішнього ринку, вітчизняних виробників та економічних інтересів країни, ефективно протидіючи демпінгу. Як показує практика Європейського Союзу, антидемпінгові заходи є дієвим методом захисту ринку ЄС від недобросовісної конкуренції та різкого зростання імпорту. Особливістю застосування антидемпінгових заходів є те, що вони використовуються лише щодо товарів, які походять із певної країни. Більше того, антидемпінгове розслідування здійснюється за чітким алгоритмом, в результаті дотримання якого приймається рішення про запровадження або скасування обмежень. Головна особливість антидемпінгового законодавства ЄС полягає у тому, що антидемпінгові заходи приймаються на чітко визначений термін, який зазвичай становить 5 років.

Висновки до розділу 2

Отже, сучасний стан та тенденції розвитку демпінгу у світовій торгівлі відображають динамічний характер глобальної економіки та постійні зміни у торговельних практиках, а також підкреслюють потребу у вдосконаленні міжнародних механізмів контролю за ціновою конкуренцією. Це є важливим завданням для забезпечення справедливих умов торгівлі для всіх країн та підприємств. Чіткі та однозначні правила стосовно демпінгу, разом з ефективними механізмами їх виконання, є ключовими для забезпечення стабільності та прозорості у світовій торгівлі.

Крім того, аналіз динаміки та структури антидемпінгових обмежень чітко показує, що найбільша кількість антидемпінгових заходів була прийнята і впроваджена за період 2020-2021 рр. Це, ймовірно, пов'язано з впливом пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю. В умовах пандемії багато підприємств намагалися недобросовісним шляхом отримати перевагу, щоб компенсувати втрати, пов'язані з «коронакризою», що призвело до зростання випадків демпінгу та недобросовісної конкуренції.

Щодо частки країн, які впроваджували антидемпінгові обмеження, можна виділити США, Індію та Бразилію, як такі, що найбільш активно застосовують антидемпінгові обмеження. Найчастіше права інших країн порушували Китай, Республіка Корея, Тайвань, тобто країни з активною експортною діяльністю, які здебільшого торгують дешевою продукцією. Якщо розглядати структуру продукції, щодо якої найчастіше вводились обмеження, то тут лідирують чорні метали, хімікати, пластмаси та текстиль.

Характерним є той факт, що антидемпінгові заходи слугують інструментом захисту внутрішнього ринку, вітчизняних виробників та економічних інтересів країни, ефективно протидіючи демпінгу. Як показує практика Європейського Союзу, антидемпінгові заходи є дієвим методом захисту ринку ЄС від недобросовісної конкуренції та різкого зростання імпорту.

Особливістю застосування антидемпінгових заходів є те, що вони застосовуються лише щодо товарів, які походять із певної країни. Більше того, антидемпінгове розслідування здійснюється за чітким алгоритмом, за результатами якого приймається рішення про запровадження або скасування обмежень. Головна особливість антидемпінгового законодавства ЄС полягає у тому, що антидемпінгові заходи приймаються на чітко визначений термін, який зазвичай становить 5 років.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АНТИДЕМПІНГОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Вплив глобального поширення антидемпінгових мит на міжнародну комерційну діяльність в Україні

Практика використання заходів торговельного захисту, що обмежують імпорт, суттєво розширюється в усьому світі. Антидемпінгове законодавство стало панівним інструментом торговельного захисту, який використовується як розвиненими країнами світу, так і країнами, що розвиваються.

Антидемпінг, однак, не є новітнім явищем, але у світі існує значний досвід як його практичного застосування, так і наукової оцінки. Хоча антидемпінг довгий час був «ігровим майданчиком» лише для невеликої кількості підозрюваних у демпінгу країн, переважно Австралії, Канади, Європейського Союзу (ЄС) та Сполучених Штатів, значне поширення його використання на глобальному рівні з 1990-х років і далі, в основному пов'язане з так званими «новими важкими користувачами» – групою країн з ринковою економікою, що розвивається [80].

В сучасному світі активно ведуться наукові дискусії щодо причин зростання застосування антидемпінгових заходів. З одного боку, антидемпінг має легітимне підґрунтя в правовій базі СОТ, адже його мета – запобігти або компенсувати «несправедливе» ціноутворення в міжнародній торгівлі. З іншого боку, більш ранні дослідження вказують на зв'язок між адміністративним захистом у багатосторонній торговельній системі та макроекономічними умовами [73]. Ці дослідження свідчать про те, що використання антидемпінгу зростає з погіршенням макроекономічних показників, що характерно й для інших інструментів торговельної політики, таких як тарифні бар'єри.

Форми заходів торговельної політики, пов'язаних з безпекою, стали більш різноманітними, що відображає розширення самого поняття «безпека». Дані

торговельного моніторингу СОТ ілюструють цю тенденцію. Наприклад, початок війни в Україні спричинив зростання експортних обмежень, аналогічно до ситуації під час пандемії COVID-19 [20, с. 131-134].

За останнє десятиліття експортні обмеження щодо критично важливої сировини зросли більш ніж у п'ять разів. Занепокоєння з приводу торгівлі в комітетах СОТ свідчить про те, що винятки з безпеки Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (далі – «ГАТТ») також дедалі частіше використовуються як обґрунтування для запровадження обмежень на імпорту. Аналогічно, технічні стандарти стають ще одним джерелом занепокоєння з погляду національної безпеки, про що свідчать дебати навколо розгортання послуг мобільного зв'язку 5G [68].

Так само спостерігається значне посилення санкцій та експортного контролю, особливо у сфері передових технологій. Ця тенденція підтверджується даними The Global Sanctions Data Base (далі – «GSDB»). На рисунку 3.1 представлено динаміку зростання частки торгівлі, на яку впливають торговельні санкції, протягом 2014-2022 років:

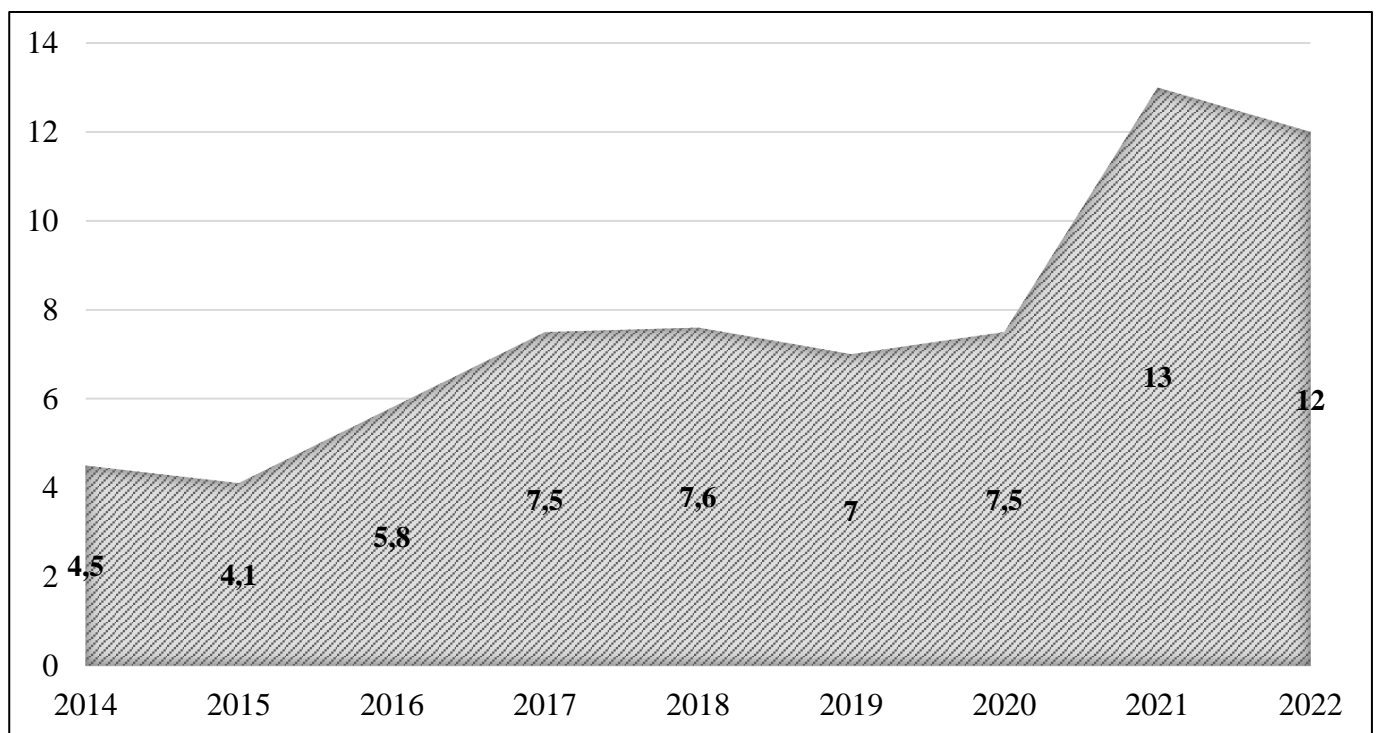

Рис. 3.1. Динаміка частки торгівлі, на яку впливають торговельні санкції, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світової організації торгівлі.

Цей зростання свідчить про те, що санкції та експортний контроль стають дедалі більш важливими інструментами державної політики, що впливає на світову торгівлю. Поданий графічний матеріал ілюструє динаміку частки світової торгівлі, на яку впливають санкції, протягом крайніх років. Для аналізу використано дані GSDB, що містить інформацію про торговельні санкції, застосовані однією країною до іншої. Важливо зазначити, що база даних не містить вичерпної інформації про всі санкції, а також не розрізняє вплив санкцій на імпорт та експорт, а також не деталізує охоплення санкцій за видами продукції.

Графік показує, що частка торгівлі мала тенденцію до зростання протягом звітного періоду, досягнувши максимуму 13% у 2021 році. Після 2021 року помітним є зниження до 12% у 2022 році, при цьому середнє значення за весь період становить 7,3%. До того ж, стандартне відхилення частки торгівлі за весь період становить 2,8%. Більше того, кореляційний коефіцієнт між часткою торгівлі та роком становить 0,68, що свідчить про помірно сильний позитивний зв'язок [26].

Це може бути пов'язано з низкою факторів, зокрема з тим, що країни, які запровадили антидемпінгові заходи, збільшили імпорт з інших держав, що компенсувало втрату торгівлі з тими, що перебувають під санкціями. Також уряди надавали підтримку вітчизняним експортерам, що допомогло їм зберегти або навіть збільшити свою частку на світовому ринку.

Сучасні тенденції, пов'язані із загостренням торговельних конфліктів та посиленням застосування санкцій, стимулюють розробку нових інституційних механізмів регулювання. Одним із прикладів таких механізмів є Регламент Європейського Союзу, спрямований на протидію примусовим торговельним заходам з боку третіх країн [7, с. 392]. Цей регламент покликаний допомагати реагувати на ситуації, коли третя країна намагається вплинути на політичні рішення ЄС або однієї з його держав-членів, використовуючи або погрожуючи застосувати торговельні санкції або інші заходи, що негативно впливають на економіку.

Задекларованою метою регламенту є деескалація та врегулювання торговельних конфліктів шляхом діалогу та дипломатичних переговорів. Застосування контрзаходів проти третьої країни-агресора передбачено лише як

крайній засіб. Важливо зазначити, що регламент ЄС ґрунтується на принципах міжнародного права та прагне до мирного вирішення торговельних суперечок.

Слід наголосити, що з 4 червня 2022 року ЄС забезпечив для України повну лібералізацію торгівлі, тимчасово призупинивши ввізні мита, квоти та заходи торговельного захисту для імпорту з нашої країни. Це рішення відоме як Регламент про автономні торговельні заходи (далі – «АТЗ»).

АТЗ розроблено з урахуванням занепокоєнь зацікавлених сторін ЄС. З огляду на це, а також на значне зростання імпорту деяких сільськогосподарських продуктів з України до ЄС у 2022 та 2023 роках, оновлені АТЗ містять посилений механізм захисту. Цей механізм дозволяє швидко вживати заходів у разі значних порушень на ринку ЄС або на ринках будь-якої з країн-членів.

Крім того, ЄС запровадив механізм «екстреного гальмування» для регулювання імпорту яєць, м'яса птиці, цукру, вівса, кукурудзи, круп та меду з України. За цим механізмом будуть автоматично вводитися обмеження, якщо обсяги імпорту даних товарів сягнуть середньорічного рівня.

Ухвалення АТЗ стало початком нового етапу співпраці між ЄС та Україною. Сторони, відповідно до статті 29 Угоди про асоціацію, розпочали консультації щодо узгодження довгострокової взаємної лібералізації тарифів. Цей процес має на меті забезпечити стабільність та прозорість торговельних відносин, стимулюючи економічне зростання як в Україні, так і в ЄС.

З огляду на те, що ЄС є ключовим торговельним партнером України, вищезазначені кроки з його боку суттєво сприяють зміцненню української економіки, допомагаючи полегшити складну ситуацію, в якій опинилися українські виробники та експортери.

Україна посідає 17-те місце серед найбільших торговельних партнерів ЄС, на її частку припадає близько 1% загального обсягу торгівлі товарами ЄС. У 2022 році загальний обсяг товарообігу між Україною та ЄС склав 57,8 млрд євро. Незважаючи на вторгнення країни-терориста та блокаду морських портів, Україна змогла значно збільшити експорт до ЄС у 2022 році. Завдяки «коридорам солідарності» обсяг експорту сягнув 27,6 млрд євро, що на 15% більше, ніж у попередньому році.

Структура українського експорту до ЄС свідчить про домінування у його товарній структурі аграрної продукції. Зернові культури (16,5%), насіння олійних культур (11,7%), тваринні або рослинні жири та олії (10,7%) очолюють список експортних товарів, за ними слідує залізо та сталь (9,3%). Це дозволило Україні у 2022 році випередити США та стати третім за величиною постачальником агропродовольчої продукції до ЄС. У цілому, за 2023 рік ЄС експортував до України продукції на суму 39,1 млрд євро (рис. 3.2):

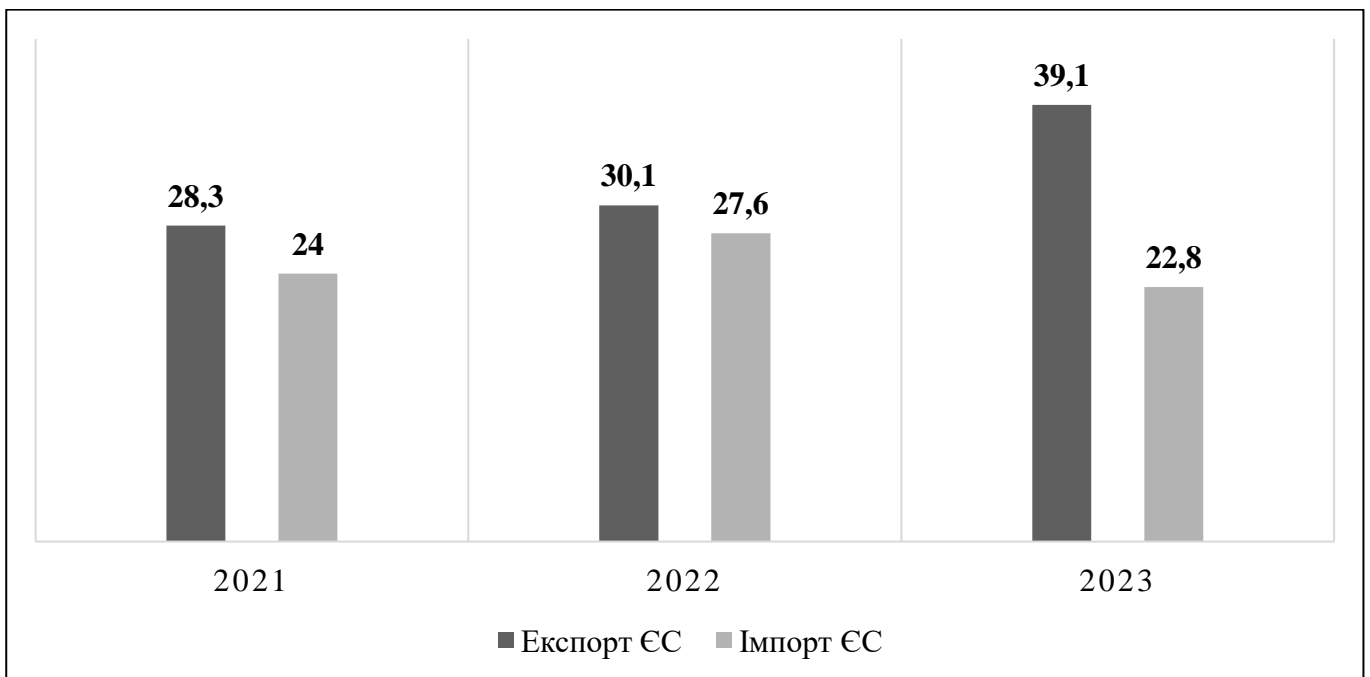

Рис. 3.2. Обсяги торгівлі товарами між ЄС та Україною за період 2021-2023 рр., (млрд євро).

Примітка. Побудовано автором за даними Європейської комісії.

Домінуючими товарами в цій структурі експорту стали мінеральне паливо та мінеральні олії (20%), транспортні засоби (9,7%), електричні машини (9,4%), механічні машини (8,4%) та пластмаси (4,4%).

Однак, існує чітка тенденція щодо прийняття антидемпінгових законів та застосування відповідних заходів у періоди посилення ринкової інтеграції та лібералізації торгівлі [26]. Цей феномен можна пояснити зростанням конкуренції з боку іноземних виробників, що стимулює національні уряди до захисту власних

галузей. Антидемпінгові заходи, по суті, діють як механізм нейтралізації негативного впливу нового імпорту на внутрішній ринок. Яскравим прикладом слугує досвід країн, що розвиваються, які після Уругвайського раунду торговельних переговорів та створення СОТ значно знизили свої імпортні тарифи [23]. Це призвело до зростання імпорту з боку країн з нижчою собівартістю виробництва, що стимулювало застосування антидемпінгових заходів для захисту вітчизняних виробників.

В умовах низьких тарифів та обмежених можливостей для застосування нетарифних бар'єрів, країни, що розвиваються, ймовірно, оцінили антидемпінгові інструменти як пріоритетний механізм захисту своїх галузей під час адаптації до нового режиму торгівлі. Ця тенденція корелює з практикою, яку раніше застосовували розвинені країни. Прикладом може слугувати досвід Індії, Бразилії, Китаю та Аргентини. Після вступу до СОТ ці країни суттєво скоротили свої тарифи, знизивши їх в середньому на 63%. Середньозважена ставка для всіх товарів з 17,6% знизилась до 6,5%. Цікаво, що паралельно з цим спостерігалось різке зростання використання антидемпінгових заходів. У 1995 році в цих країнах діяло лише 13 таких заходів, а до 2018 року їх кількість сягнула 646, що свідчить про зростання на понад 4800 % [83].

Необхідно зауважити, що аналіз загальної статистики заходів торговельного захисту за досліджуваний період виявив два значущі тренди: рекордне зростання кількості ініційованих торговельних розслідувань в 2021 році (див. Табл. 3.1.).

Спостерігається значне зростання кількості антидемпінгових заходів протягом 2013-2023 років, що відображається у збільшенні з 22 випадків у 2013 році до 67 у 2021 році. Найбільш ураженими секторами стали хімічна та суміжні галузі промисловості. Найменше антидемпінгових заходів було вжито у транспортному секторі.

Хоча кількість ініційованих розслідувань зростала, кількість завершених справ зменшувалася протягом 2012-2020 років. Найбільш значне скорочення спостерігається у 2020 році, коли було завершено 130 розслідувань, що на 38% менше, ніж у 2012 році.

Таблиця 3.1.

Кількість антидемпінгових заходів у світі за секторами за період 2013-2023 рр., (од.)

Види заходів	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Продукція хімічної та суміжних галузей промисловості	22	31	51	28	29	54	26	19	67	16	11
Смоли, пластмаси та вироби з них; гума та вироби з неї	30	21	26	12	24	17	21	19	18	12	13
Папір, картон та вироби з нього	1	4	2	8	8	16	7	1	6	1	3
Текстиль та вироби з нього	5	8	4	8	10	13	4	2	18	11	2
Машини та електрообладнання	11	8	19	6	6	7	5	10	6	13	8
Транспортні засоби, літаки та судна	3	-	6	3	1	1	8	1	1	1	3
Різні вироби промислового призначення	1	1	4	-	1	4	2	1	14	1	3

Примітка. Складено автором за даними Світової організації торгівлі.

Досліджуваний період відзначився рекордним зростанням кількості антидемпінгових розслідувань, але, водночас, спостерігалось зменшення кількості застосованих антидемпінгових заходів. Це можна пояснити специфікою антидемпінгових процедур, які передбачають початкове застосування заходів на 5 років з можливістю їх необмеженого продовження. Приклади свідчать про застосування антидемпінгових заходів протягом періоду, що перевищує 20 років.

Попри рекордну кількість чинних антидемпінгових заходів у світі (3958 за період 1995-2019 років), спостерігається їх скорочення. Очевидно, що це пов'язано з тим, що високий рівень антидемпінгових заходів обмежує можливості для введення нових.

У період з липня 2019 по червень 2020 рр. найчастіше антидемпінгові розслідування у світі ініціювалися щодо продукції металургії (45% від загальної кількості), хімічної промисловості (17%), пластмасової промисловості (12%), текстильної промисловості (8%) та машинобудування (4%) [26].

Окрім прямого впливу, антидемпінгові мита можуть мати й низку непрямих наслідків, про які зазначено у тезах доповіді XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ». Зокрема, було акцентовано на тому, що антидемпінгові мита, хоча й можуть бути ефективним інструментом захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній, також можуть мати ряд побічних ефектів. Їх вплив поширюється на більш ширший спектр товарів, ніж ті, на які вони безпосередньо спрямовані. Дослідження показують, що хоча антидемпінгові мита зазвичай застосовуються лише до кількох відсотків товарних груп, їх вплив може поширюватися на 25% обсягів всієї торгівлі [18, с. 92-104].

Є необхідним зазначити, що навіть сама загроза застосування антидемпінгового мита може суттєво впливати на торгівлю, подібно до самого мита. Очікування початку антидемпінгового розслідування може змусити експортерів змінити свою поведінку, так само як і його фактичне проведення. Зокрема, експортери можуть свідомо підвищувати експортні ціни, щоб знизити ризик звинувачень у демпінгу.

Існує тенденція до зниження обсягів торгівлі після врегулювання антидемпінгових справ. Це пов'язано з тим, що експортери штучно завищують експортні ціни, щоб уникнути ризику повторних звинувачень у демпінгу. Висока експортна ціна мінімізує ймовірність антидемпінгового розслідування, а це, у свою чергу, дає підстави вважати, що антидемпінгові заходи можуть стимулювати експортерів до змов про розподіл ринку [53]. Як наслідок, відбувається зниження обсягів експорту та підвищення цін, що зменшує ризик потрапляння під дію антидемпінгових мит.

В межах торговельної політики часто використовується принцип взаємності. Тобто дії однієї країни зазвичай викликають аналогічну реакцію з боку іншої. Антидемпінгові заходи не є винятком. Країни, щодо яких застосовуються антидемпінгові санкції, часто вживають їх у відповідь, вводячи власні.

Введення антидемпінгових мит може мати негативні наслідки для конкурентного середовища. Створення штучного цінового бар'єра для імпортованих товарів за допомогою мит може послабити стимули для вітчизняних виробників до

покращення якості продукції та підвищення конкурентоспроможності [19]. Це призводить до стагнації та відсутності інновацій в галузі, що негативно впливає на споживачів, які змушені сплачувати вищі ціни за товари, які можуть бути й гіршої якості, ніж продукція іноземних конкурентів.

Хоча антидемпінгові мита можуть бути ефективними у вирішенні конкретних випадків недобросовісної торговельної практики, вони не є панацеєю від усіх проблем, пов'язаних з торгівлею. З одного боку, їх складно застосовувати, і вони можуть стати предметом зловживань з боку вітчизняних галузей, які шукають захисту від конкуренції. З іншого боку, антидемпінгові заходи можуть спровокувати жорсткі дії у відповідь з боку іноземних урядів, що призведе до циклу торговельних суперечок, які можуть завдати шкоди світовій економіці у цілому [61].

Замість того, щоб розраховувати виключно на антидемпінгові мита, політикам рекомендується дослідити альтернативні інструменти для стимулювання добросовісної торгівлі та створення рівних умов для вітчизняних та іноземних підприємств. Одним із таких варіантів є посилення контролю за дотриманням чинних торговельних угод, наприклад, норм Світової організації торгівлі, з метою забезпечення однакових стандартів поведінки для всіх учасників [21]. Альтернативним підходом є інвестування в освітні та навчальні програми, які допоможуть вітчизняним компаніям адаптуватися до мінливих умов ринку. Крім того, уряди можуть зосередитися на розв'язанні структурних проблем, які сприяють виникненню торговельних дисбалансів, таких, як нерозвинена інфраструктура або регуляторні бар'єри.

Для комплексного наукового розуміння впливу антидемпінгової політики необхідно дослідити її наслідки з двох протилежних позицій: з погляду країни-імпортера та експортера. Аналізуючи вплив антидемпінгової політики на країну-імпортера, важливо враховувати декілька факторів. Один з них – рівень виробництва, який можна розглядати як обсяги випуску [65]. Тобто мається на увазі обсяг продукції, що випускається в умовах цінової дискримінації, який може бути вищим, ніж у випадку єдиної монопольної ціни в країні.

Проте, якщо кожен споживач буде готовий сплачувати ціну, що відповідає кривій попиту, загальний обсяг виробництва буде таким самим, як і в умовах конкурентного ринку в даній галузі. Таким чином, наслідком цінової дискримінації в міжнародній торгівлі для країни-імпортера, є, як правило, скорочення обсягів виробництва вітчизняних виробників, які конкурують з імпортними товарами.

Ще одним важливим аспектом є вплив на розподіл доходів. З одного боку, місцева компанія, яка також виробляє подібні товари, може втратити прибутки через цю антидемпінгову практику [63]. Це може призвести до зниження дивідендів для акціонерів та втрати роботи для деяких працівників на певний час. Однак, споживачі отримують вигоду від нижчих цін на товари.

В контексті міжнародної торгівлі демпінгові дії, як правило, сприятливо впливають на переробну промисловість країни-імпортера. Коли імпортний товар, який зазвичай використовується як сировина, продається за демпінговою ціною, це приводить до зростання прибутків вітчизняних компаній, які його закуповують.

Що стосується впливу антидемпінгової політики на країну-експортера, то в моделі міжнародної цінової дискримінації нееластичний ринок є значно більш чутливим до цінових змін. Як правило, на нееластичному ринку ціни для внутрішніх споживачів мають тенденцію до зростання [62].

Проте, цінова дискримінація у формі демпінгу, яка дає можливість розширити експортний ринок, може принести користь споживачам у країні з низькими виробничими витратами. У результаті відбувається зростання інвестицій у нові продукти та розширення виробничих потужностей, що, у свою чергу, підвищує добробут споживачів. Але, слід зазначити, що це може призвести до обмеження внутрішнього продажу цих продуктів. Крім того, існує ризик закриття ринку країни-експортера для аналогічної продукції з інших країн, особливо якщо демпінгова продукція субсидується.

Отже, всупереч застереженню науковців про зниження економічної ефективності в країнах, що захищають національну промисловість за допомогою антидемпінгових заходів, ці заходи продовжують широко використовуватися у світі. Спостерігається чітка залежність: чим вище темпи зростання світового ВВП, тим

більше антидемпінгових розслідувань ініціюють країни. Багато антидемпінгових заходів діють протягом тривалого часу, а рівень мита при їх перегляді не змінюється. Це свідчить про те, що в умовах післякризового світового економічного розвитку заходи антидемпінгового регулювання вже не замінюють собою лібералізовані базові митні тарифи, а перетворилися на окремий багатогранний інструмент для обмеження небажаного імпорту. Тож країни використовують антидемпінгові заходи, щоб зберегти свою частку ринку та перешкодити виходу на нього нових іноземних конкурентів.

3.2. Практика впровадження антидемпінгових заходів в Україні

Несприятливе конкурентне середовище в Україні ставить вітчизняний бізнес у не вигідне становище у порівнянні з іноземними конкурентами. Це вимагає впровадження дієвих механізмів захисту з боку держави, спрямованих на забезпечення рівних умов ведення бізнесу для всіх учасників ринку.

З моменту здобуття незалежності, українські виробники постійно піддаються антидемпінговим розслідуванням (рис. 3.3.):

Рис. 3.3. Кількість антидемпінгових розслідувань ініційованих Україною та щодо України за період 2010-2022 рр., (од.).

Примітка. Побудовано автором за даними Світової організації торгівлі.

Виняток становив лише 2011 рік, коли жодного нового розслідування не було ініційовано. Україна входить до 14 країн світу, які найчастіше стикаються з антидемпінговими заходами з боку інших держав. За період з 1995 по 2022 рік проти України було вжито 81 антидемпінговий захід, з яких 48 припали на період до 2006 року.

Лідер за кількістю антидемпінгових заходів, вжитих проти України з 1995 року – Європейський Союз, який запровадив 13 таких заходів. У свою чергу, росія (самостійно та у складі Євразійського економічного союзу) і США посідають друге місце з 10 заходами кожна [55].

У таблиці 3.2 міститься перелік чинних антидемпінгових заходів, застосованих до української продукції:

Таблиця 3.2

Перелік чинних антидемпінгових заходів щодо української продукції

№	Назва товару	Діючі заходи	Дата застосування/ продовження заходів	Термін до якого діють заходи	Примітки до заходів
Сполучені Штати Америки					
1	Сталеві труби	27,80%	10.07.2014/ 10.07.2017/ 02.07.2018/ 12.08.2020	12.08.2025	Триває адміністративний перегляд
2	Безшовні труби	23,75%	23.08.2021	23.08.2026	Триває адміністративний перегляд
Сполучені Штати Мексики					
3	Арматура	41%	09.2000/ 19.09.2015	19.09.2025	–
4	Гарячекатаний прокат (обрізний)	60,1%	09.2005/ 22.09.2015	19.09.2020/ 19.09.2025	–
Королівство Таїланд					
5	Прокат гарячекатаний в рулонах та не в рулонах	30,45% – 67,69%	05.2003/ 05.2009/ 05.2015 05.2021	06.2026	–

№	Назва товару	Діючі заходи	Дата застосування/ продовження заходів	Термін до якого діють заходи	Примітки до заходів
Канада					
6	Гарячекатаний обрізний прокат із вуглецевої та високоміцної низьколегованої сталі	15% – 21,3%	02.2010/ 01.2015 10.11.2020	11.2025	Продовжено на рік дію особливої процедури звільнення від сплати митних платежів, зокрема антидемпінгового мита до 09.06.2024
7	Сталеві труби	37,4%	02.04.2015/ 14.12.2015 30.12.2020	12.2025	Продовжено на рік дію особливої процедури звільнення від сплати митних платежів, зокрема антидемпінгового мита до 09.06.2024
Федеративна Республіка Бразилія					
8	Прокат плоский	52,02 дол. США за тонну	03.10.2013/ 02.10.2019	02.10.2024	З 02.10.2019 мито зменшено з 261,79 дол. США за тонну до 52,02 дол. США за тонну
9	Сталеві труби	145,26 дол. США за тонну – 708,6 дол. США за тонну	24.11.2014/ 21.09.2020	21.09.2025	–

Примітка. Складено автором за даними Міністерства економіки України.

Отримання Україною статусу країни з ринковою економікою [4] та членство в СОТ сприяли значному зменшенню кількості антидемпінгових розслідувань проти неї з 2007 року (за винятком 2016 року). Безсумнівно, ці заходи є важливою складовою торговельної політики та впливають на експортно-імпортні відносини України з іншими країнами [28].

Значна частина антидемпінгових розслідувань, спрямованих проти України, зосереджена на ключовій статті українського експорту, що, за словами експертів, стримує її зростання (див. Рис. 3.4.). Це свідчить про недоліки експортної стратегії України, яка надмірно залежить від вивезення традиційної металургійної продукції.

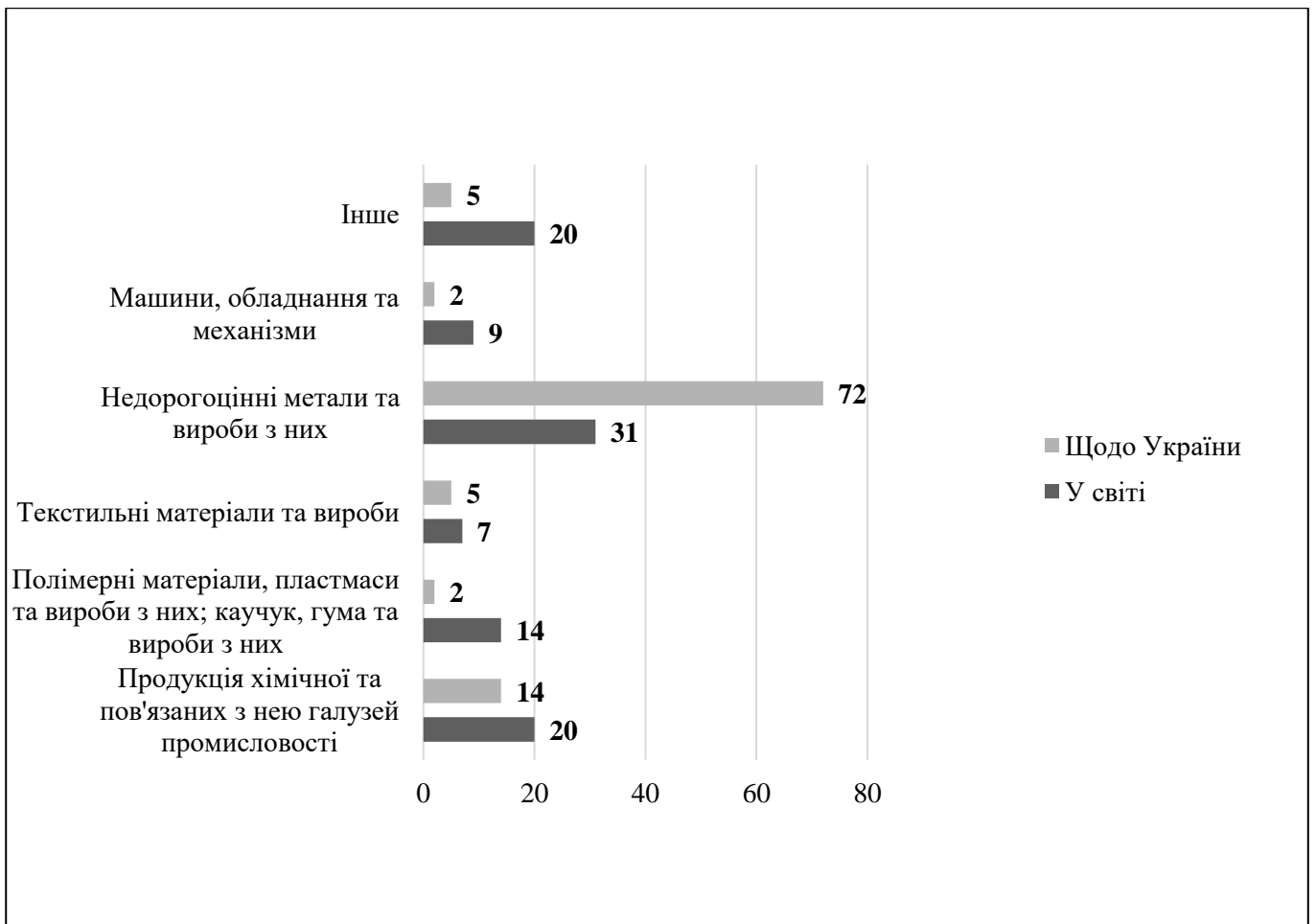

Рис. 3.4. Структура ініційованих у світі та щодо України антидемпінгових розслідувань за секторами станом на квітень 2024 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світової організації торгівлі.

Щоб стимулювати експорт української металургії на традиційні ринки за поточних умов ціноутворення та формування пропозиції, необхідно знизити внутрішні ціни на металопродукцію до рівня світових. Це негативно вплине на прибутки металургійних компаній, але, водночас, зменшить витрати для українських підприємств, які використовують дану продукцію. Очікується, що в ході відновлення української економіки після військової агресії зниження цін на металопродукцію на внутрішньому ринку призведе до значного зростання попиту на неї [86].

Внаслідок санкцій, запроваджених США та ЄС, найбільш відчутний негативний вплив на зовнішніх ринках зазнав саме металургійний сектор (див. Рис. 3.5.). Ці заходи суттєво ускладнили роботу всіх українських металургійних підприємств.

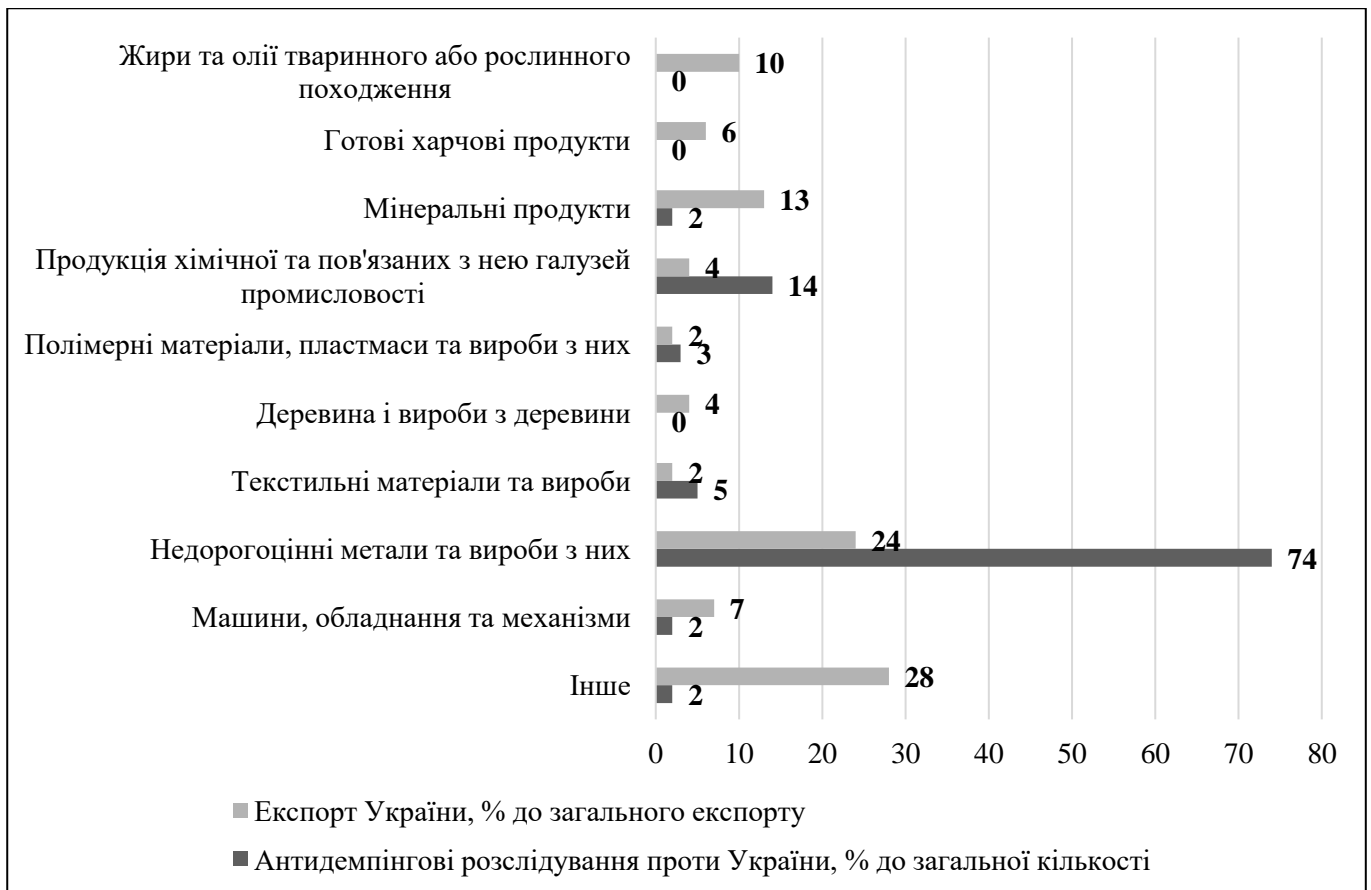

Рис. 3.5. Частки експорту та антидемпінгових розслідувань проти України відповідно до Гармонізованої системи опису та кодування товарів, за даними станов на квітень 2024 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

В Україні одним з найдієвіших інструментів захисту від демпінгу є подання скарги до уповноважених державних органів. Згідно з чинним законодавством, до таких органів належать Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі (далі – «Комісія»), Міністерство економіки України та Державна митна служба України [2].

Для підтвердження факту демпінгу та завданих збитків до скарги необхідно долучити документальні докази, а також чітко продемонструвати причинно-наслідковий зв'язок між ними. Міністерство економіки проводить розрахунок різниці між обґрунтованою ціною товару та його експортною ціною. На основі цих розрахунків Міністерство надає Комісії з міжнародної торгівлі рекомендації щодо доцільності проведення розслідування.

Слід зауважити, що навіть у разі порушення розслідування імпортовані товари все одно можуть бути розмитнені. Після прийняття рішення про порушення антидемпінгового розслідування Комісія знову передає справу до Міністерства. Тоді Міністерство разом з іншими державними органами проводить розслідування.

Необхідно також підкреслити, що імпортовані товари можуть бути розмитнені навіть у разі порушення розслідування. Після винесення рішення про порушення антидемпінгового розслідування Комісія передає справу до Міністерства, яке у співпраці з іншими державними органами, проводить розслідування.

Наступним етапом стає публікація повідомлення про ініційоване розслідування. У ньому зазначаються характеристики товару, що є предметом розслідування, а також строки його проведення.

У ході спеціального антидемпінгового розслідування Міністерство проводить комплексну оцінку низки факторів, зокрема, дослуджує динаміку імпорту в Україну, ймовірність заподіяння значної шкоди вітчизняним виробникам з боку імпортерів, обсяги імпорту товару, а також розрив у цінах.

З метою запобігання потенційній шкоді українському бізнесу, Комісія може вжити тимчасових заходів, застосувавши антидемпінгові мита. Розмір мита визначається Комісією у відповідному рішенні. Тривалість таких тимчасових заходів не може перевищувати шести місяців. У разі, якщо Комісія визнає відсутність негативного впливу імпорту на український бізнес, імпортер має право на повернення сплачених митних платежів [1].

Тривалість спеціального антидемпінгового розслідування, як правило, становить близько одного року. У виняткових випадках Комісія може прийняти рішення про продовження розслідування до вісімнадцяти місяців.

Завершивши розслідування, Міністерство готує звіт та передає його Комісії. На основі звітного матеріалу приймається рішення про застосування або незастосування спеціальних заходів відповідно до Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну».

Контроль за застосуванням спеціальних заходів покладено на Державну митну службу України. Щоквартально Митна служба надає Міністерству та Комісії

інформацію про обсяги імпорту товарів, які перебувають під антидемпінговим розслідуванням, а також про суми мита, нарахованого відповідно до рішення Комісії.

Як правило, спеціальні заходи діють протягом чотирьох років. Однак, у разі ймовірності значних збитків або наявності доказів адаптації вітчизняного бізнесу до конкурентного середовища, Комісія має право на продовження цього періоду. По завершенню застосування спеціальних заходів Міністерство надає Комісії звіт про їхні результати.

Приймаючи рішення Комісія та Міністерство керуються не лише українським законодавством, але й нормами Світової організації торгівлі, зокрема положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, Угоди про застосування статті VI ГАТТ 1994 року, а також враховує практику застосування цих норм. У випадку розбіжностей між правилами СОТ та українським законодавством пріоритет надається першим.

Захист вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній відіграє ключову роль у розвитку української економіки. Для протистояння агресивним імпортерним практикам український бізнес може використовувати два основних інструменти: антидемпінгові механізми захисту або звернення до уряду з проханням переглянути умови членства України в СОТ, зокрема, в частині регулювання митних ставок [9, с. 4]. Така активна позиція вітчизняних підприємців є цілком зрозумілою та створює сприятливі умови як для їхнього подальшого розвитку, так і для нових учасників ринку.

Як і прогнозувалося, пандемія COVID-19 негативно вплинула на світову торгівлю українськими товарами та послугами, призвівши до її загального скорочення [16, с. 29-36]. Водночас, низький рівень тарифного та нетарифного захисту вітчизняного ринку став стримувальним фактором для розвитку українського виробництва.

З огляду на вищезазначене, антидемпінгові та спеціальні мита в Україні виступають найбільш доступними та актуальними інструментами захисту вітчизняних виробників серед усіх можливих механізмів торговельного захисту [3]. При цьому, політичні відносини між країнами продовжують відігравати значну роль у застосуванні торговельних обмежень.

Важливою подією в історії українського торговельного захисту був випадок, коли вперше іноземний виробник ініціював процедуру адміністративного перегляду антидемпінгових заходів щодо аміачної селітри. Цей перегляд був розпочатий російською стороною, через необхідність виконання рішення Органу врегулювання суперечок СОТ.

Окрім цього, у 2020 році розглядалося питання про запровадження спеціальних заходів щодо імпорту товарів з республіки білорусь у відповідь на її недружні та дискримінаційні дії стосовно українських учасників зовнішньоекономічної діяльності. Водночас, антидемпінгові розслідування щодо імпорту газобетонних блоків та сірників з білорусі завершилися застосуванням антидемпінгових мит на рівні 34,19% та 21,32% відповідно.

З метою оскарження антидемпінгових мит, які сягали безпрецедентно високих для України показників (57,03% для імпорту з білорусі, 94,46% з Молдови та 114,95% з росії), виробники з цих країн вперше ініціювали адміністративну процедуру перегляду [85]. Проте, через відсутність виявлених підстав, розпочати перегляд не вдалося.

Є необхідним зазначити, що у 2020 році Україна встановила рекорд за кількістю проведених захисних розслідувань. Цей крок був частково мотивований програшем країни у справі DS493 (Антидемпінгові заходи щодо нітрату амонію). Внаслідок цього, національні виробники ініціювали два спеціальні розслідування щодо окремих видів добрив, пропонуючи запровадити квоти. Однак, під тиском з боку сільськогосподарських споживачів, ці розслідування були припинені без вжиття будь-яких заходів.

Крім того, були розпочаті спеціальні розслідування щодо проводів, пластикових матеріалів та зрізаних троянд. Вжиття попередніх спеціальних заходів щодо полімерної продукції та попередніх антидемпінгових заходів щодо сталевих кріплень з Китаю стало значним проривом в українській практиці торговельного захисту, чого не спостерігалось протягом крайніх 10 років [17, с. 382-398].

До того ж, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, уповноважена на прийняття ключових рішень, 28 липня 2020 року ініціювала спеціальне розслідування

щодо імпорту проводів в Україну, незалежно від країни походження чи експорту. В результаті, 14 вересня 2021 року Комісія запровадила спеціальне мито у розмірі 23,5%, яке мало діяти з 14 жовтня 2021 року.

Зважаючи на те, що вищезазначене рішення завдавало шкоди національним інтересам і заважало виконанню державної програми інформатизації та модернізації енергетичної інфраструктури, 25 вересня 2021 року Комісія розпочала перегляд застосованих заходів. Попри те, що подібний перегляд прямо передбачений українським законодавством, цей випадок став першим за останні 22 роки з моменту запровадження в Україні розслідувань у сфері торговельного захисту.

Відсутність чіткої процедури перегляду українського законодавства обумовила скасування захисних заходів ще до набуття ними чинності 13 жовтня 2021 року. Ця ситуація стала прецедентом для кінцевих споживачів та інших зацікавлених сторін в українських розслідуваннях, адже продемонструвала значно більшу зручність перегляду заходів порівняно з судовими процедурами.

Також необхідно згадати випадок, коли українська компанія, що займається виробництвом металургійної продукції, домоглася скасування антидемпінгових заходів, застосованих до неї в Сполучених Штатах Америки.

16 листопада 2023 року, в результаті адміністративного перегляду антидемпінгових заходів щодо імпорту до США пасма сталевого попередньо напруженого арматурного дроту українського походження, американське відомство встановило демпінгову маржу на рівні 0%. Цей показник значно нижчий за попередній, який становив 19,30% і діяв з 2021 року [27].

За даними Міністерства економіки, наразі в США діють сім антидемпінгових заходів щодо імпорту з України таких товарів, як феросилікомарганець; арматура; прокат плоский гарячекатаний у рулонах; прокат вуглецевий гарячекатаний плоский, не в рулонах; труби сталеві; катанка з вуглецевої та легованої сталі; труби безшовні. Деякі з цих заходів діють з 1994 року.

Як інформує Американська торговельна палата в Україні, в ході перегляду Міністерство торгівлі США взяло до уваги унікальні виклики, з якими зіштовхнувся український експорт через повномасштабну війну, розв'язану росією. Крім того,

Міністерство визнало справедливість ціноутворення ПАТ «Стальканат», що експортує дріт з України.

У 2022 році, під час перегляду торговельної політики Світової організації торгівлі, Україна звернулася з проханням про скасування всіх чинних антидемпінгових заходів. Це було мотивовано суттєвими змінами обставин в Україні, викликаними початком повномасштабної війни.

Згідно з офіційною заявою, США не планують автоматичного скасування антидемпінгових заходів. Разом з тим, зацікавлені сторони мають можливість ініціювати перегляд цих заходів, якщо це зумовлено зміною обставин.

1 листопада 2023 року Комісія з міжнародної торгівлі США (USITC) офіційно розпочала процес перегляду антидемпінгових заходів, що стосуються імпорту до США з України феросилікомарганцю, а також арматури та прутків з вуглецевої й легированої сталі. Цей перегляд ініційовано у зв'язку з тим, що термін дії чинних антидемпінгових заходів добігає кінця.

У 2021 році товарообіг між Україною та Сполученими Штатами сягнув 4,52 млрд дол. США. При цьому Україна мала від'ємне сальдо торгового балансу, адже обсяг українського експорту (1,99 млрд дол. США) був меншим за обсяг імпорту з США (2,53 млрд дол. США). Найбільшою категорією українського експорту до США (понад 50%) залишаються чорні метали та вироби з них [24].

Європейський Союз, у свою чергу, скасував антидемпінгові мита на електрозварні та безшовні труби з України. Це рішення було дуже важливим, адже подібні заходи протягом тривалого часу завдавали шкоди українським експортерам. Мито на гарячедеформовані труби було введено у 2017 році, а на безшовні труби – у 2006 році.

Як оцінюють експерти, щорічні втрати експорту від цих бар'єрів сягали 700 тисяч тонн гарячедеформованого прокату (HRC) та 70 тисяч тонн безшовних труб. Попри повернення українських виробників на ринок ЄС після скасування антидемпінгових мит, їм не вдалося відновити обсяги постачання через проблеми, пов'язані з війною (зокрема, обстріли, логістичні труднощі та відключення електроенергії).

Зрозуміло, що не можна не згадати події, пов'язані з війною. З 28 лютого 2022 року, у зв'язку з початком військових дій, було призупинено всі розслідування, огляди та/або процедури розгляду нових заявок. Ця пауза тривала до липня 2022 року, що призвело до значних затримок у всіх процесах.

17 та 31 серпня 2022 року Комісія провела перші засідання після початку повномасштабної війни в Україні. Під час цих засідань, окрім інших процесуальних питань, було прийнято рішення про припинення трьох антидемпінгових розслідувань (щодо імпорту сиру, чипсів «Три конуси» та гіпохлориту натрію) без застосування будь-яких заходів [54]. Ці рішення були ухвалені з урахуванням національних інтересів. Через відсутність детального опису державних мотивів у відповідних рішеннях, можна припустити, що до них належать такі обставини:

1. Істотне затягування розслідувань. У трьох зазначених випадках строки розслідування мали завершитися 31 грудня 2020 року або 30 червня 2021 року. Зважаючи на поточний на момент розгляду стан справи, застосування заходів було можливим лише у грудні 2022 року. Це свідчить про те, що між періодом розслідування та фактичним застосуванням заходів минуло б 1,5 або 2 роки, що суперечить правилам СОТ.

2. Суттєва зміна обставин (наприклад, руйнування або пошкодження виробничих потужностей, втрата доступу до критичної сировини тощо), що спричинили неможливість виробництва відповідної продукції з боку деяких виробників.

Окрім того, на зустрічах з представниками Міністерства економіки України було зазначено про суттєве скорочення імпорту, викликане війною [30]. Тому очікувати на ініціювання нових захисних розслідувань в Україні найближчим часом не варто. Щодо антидемпінгових справ, то Міністерство готове продовжувати їх розгляд.

Таким чином, можна дійти висновку, що впровадження антидемпінгових заходів в Україні відіграє важливу роль у недопущенні недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній, які реалізують свою продукцію на українському ринку за демпінговими цінами, що завдає шкоди вітчизняним виробникам. Більше того,

надання Україні статусу країни з ринковою економікою не мало впливу на вже розпочаті антидемпінгові розслідування, а також перегляд цих справ не привів до зниження антидемпінгових мит. Важливо зазначити, що антидемпінгові заходи, які застосовують США проти України, загалом є більш жорсткими, ніж заходи, що вживаються ЄС. Структура антидемпінгових розслідувань проти України в цілому відповідає світовим стандартам, але має суттєвий ухил у бік металургійної галузі.

3.3. Рекомендації щодо удосконалення вітчизняної антидемпінгової політики

Антидемпінгова політика відіграє важливу роль у забезпеченні справедливої конкуренції у міжнародній торгівлі. Проте вона не позбавлена недоліків, які потребують удосконалення.

Існує можливість модернізувати антидемпінгові заходи шляхом оновлення та оптимізації механізмів їх використання. Аналіз практики використання відповідних інструментів дає змогу ідентифікувати негативні наслідки потенційних змін та взяти їх до уваги при оптимізації даної політики. З метою кращої структурованості запропоновані зміни будуть представлені нижче у таблиці (див. Табл. 3.3). Завдяки внесенню запропонованих рекомендацій буде забезпечено оптимальний баланс: ретельніший контроль за демпінговими контрактами при одночасному скороченні їх загальної кількості.

Загострення конкуренції на світових ринках веде до того, що українська продукція дедалі частіше стикається з антидемпінговими розслідуваннями з боку ЄС, що, у свою чергу, обмежує доступ вітчизняних виробників до найбільш вигідних ринків збуту. Ця ситуація підкреслює важливість чіткої та ефективної антидемпінгової політики у межах співпраці України з ЄС, як в умовах воєнних дій, так і в післявоєнний період. Особливо гостро проблема відчувається у сфері конкурентоспроможної продукції металургійної та хімічної галузей вітчизняної промисловості. Зважаючи на те, що 47% валютних надходжень до Державного бюджету формуються коштом металургійної промисловості, стає очевидним, що

спроби обмеження пропозиції суттєво впливають на доходи держави [84].

Таблиця 3.3

Ключові елементи стратегії вдосконалення антидемпінгового регулювання

Недоліки поточної системи	Стратегії оптимізації	Негативні наслідки
Недатність забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку	Зважаючи на значну вагу нецінових критеріїв порівняно з ціновими при оцінці тендерних пропозицій, рекомендується запровадити більш жорсткі антидемпінгові заходи під час закупівлі угод довірчого характеру. Це пов'язано з тим, що усвідомлюючи ймовірність визнання виконання контракту недобросовісним, постачальники не будуть вдаватися до значного зниження цін у ході тендерної процедури з метою перемоги.	Відсутність прозорих та зрозумілих механізмів поділу контрактів заважає замовнику ефективно використовувати антидемпінгові заходи.
Нехтування антидемпінговими механізмами	Розширити повноваження органів внутрішнього державного (муніципального) фінансового контролю, які здійснюють нагляд за закупівлями, для проведення перевірок щодо застосування замовниками антидемпінгових заходів.	Хоча державні органи несуть додаткові витрати на проведення цих перевірок, як щодо людських ресурсів, так і часу, ці витрати не є суттєвими, адже подібні перевірки вже проводяться.
Відсутня інформаційна прозорість	Щоб спростити процес розгляду демпінгових заявок, замовники зобов'язані будуть вносити інформацію до спеціально створеного реєстру, який також міститиме дані про виконання контрактів переможцями тендерів та умови проведення закупівельних процедур. Завдяки цьому постачальникам більше не буде потрібно збирати пакет документів, адже інформація про їхню добросовісність буде доступна в реєстрі. Також, дані про належне виконання демпінгових контрактів можуть бути використані для послаблення або скасування антидемпінгових заходів. Використання реєстру може призвести до зменшення обсягів забезпечення виконання контракту, якщо заявка не містила фактів демпінгу.	Створення та ведення реєстру потребуватиме додаткових витрат часу, коштів та залучення працівників з боку держави. Цю проблему можна частково вирішити за допомогою автоматизації процесу, залишаючи ручне втручання лише для випадків, коли цього потребуватимуть постачальники або замовники.

Примітка. Складено автором за даними UNU-WIDER.

Для уникнення проблем з антидемпінговими розслідуваннями під час експорту українських товарів експортерам слід вжити низку превентивних заходів, зокрема:

1. Перед укладенням довгострокового експортного контракту на значні обсяги

товарів з іноземними імпортерами, важливо ретельно вивчити антидемпінгове законодавство країни-імпортера.

2. Експортерам, які регулярно здійснюють експортні операції, рекомендується дотримуватися обґрунтованої цінової політики. Це означає, що ціни на експортовану продукцію не повинні бути нижчими за собівартість або значно нижчими за ціни на подібну продукцію на інших ринках.

3. Для успішного експорту товарів необхідно провести комплексне маркетингове дослідження, яке ґрунтується на аналізі чотирьох ключових факторів: обсяг імпорту даного товару в країну-імпортера, наявність конкуренції, рівень попиту, конкурентоспроможні ціни (внутрішні та міжнародні).

4. Експортерам, які зіткнулися з ризиком антидемпінгового розслідування, рекомендується вести переговори з конкурентами та вживати всіх необхідних заходів, щоб запобігти такому розслідуванню.

Важливо також залучити авторитет та вплив імпортера, отримавши від нього необхідну комерційну та юридичну інформацію [52]. У випадку, якщо щодо компанії вже розпочато антидемпінгове розслідування, дії, спрямовані на мінімізацію збитків, можна розділити на декілька етапів (рис. 3.6.):

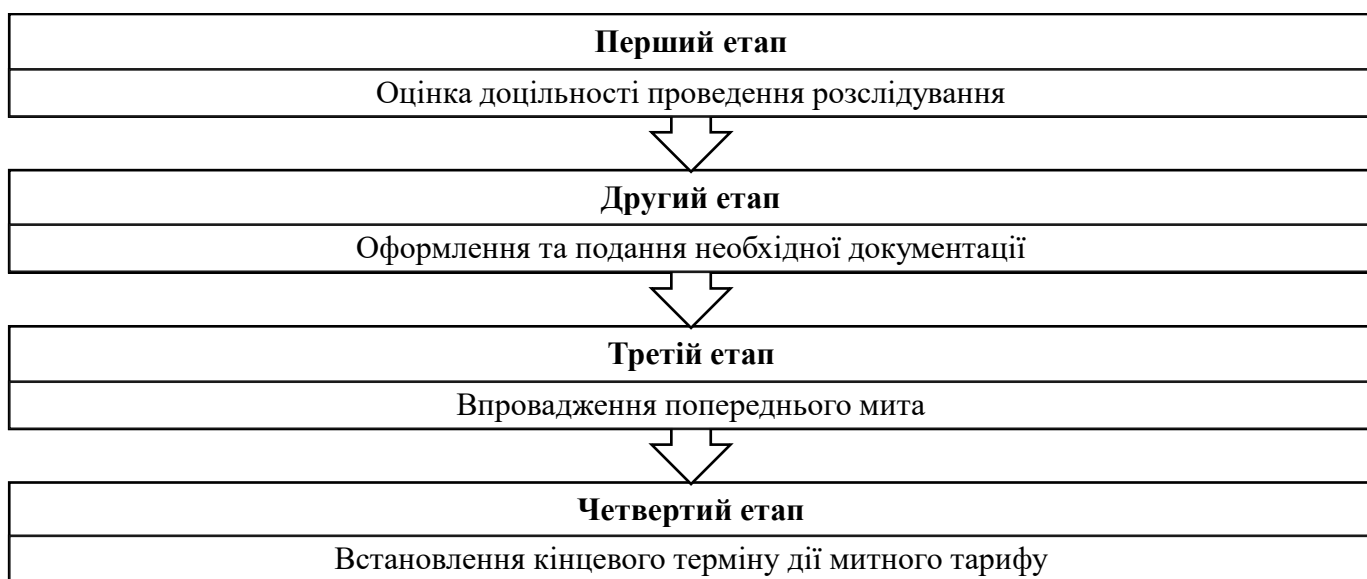

Рис. 3.6. Етапи мінімізації збитків від антидемпінгового розслідування.

Примітка. Побудовано автором за даними Journal of Management Policy & Practice.

Після отримання інформації про початок антидемпінгового розслідування компанії необхідно вирішити, чи брати участь у ньому. Якщо збитки очевидні або даний ринок не є стратегічним протягом наступних 5 років, опитування не є обов'язковим [78]. У разі прийняття рішення про участь, компанія повинна негайно повідомити про це компетентні органи розслідування. Після цього їй буде надано пакет необхідних документів, включаючи анкету.

На другому етапі відбувається підготовка та подання документації. Анкета, яка є одним з ключових елементів, потребує ретельного заповнення, адже саме на її основі розраховуються демпінгова маржа та розмір збитків. Ще одним важливим документом є коментар про заподіяну шкоду, де описується економічне становище заявника, рівень виробництва та продажів [66]. Ця інформація використовується для обґрунтування негативного впливу імпорту на вітчизняних виробників.

Наступним кроком є перевірка поданих документів аудиторями. У деяких випадках можливий візит до аудиторів до компанії. На основі перевірки, протягом двох-шести місяців з початку розслідування, приймаються попередні рішення.

У разі несприятливого рішення рекомендується ретельно проаналізувати всі подані та розглянуті документи, щоб виявити можливі помилки як з боку заявника, так і з боку опонента. На цьому етапі також є можливість укласти мирову угоду про припинення розслідування. Угода може передбачати взаємні зобов'язання: з боку експортера – обмеження постачання, а з боку заявника – відмову від продовження розслідування. Така угода може бути досягнута протягом даного періоду до політичної підтримки з боку держави, за умови, що вона не завдає шкоди вітчизняним виробникам [67].

На четвертому етапі встановлюється кінцевий термін дії митного тарифу. Рішення зазвичай приймається на термін до 5 років, протягом якого застосовуються високі ставки мита. Юридичні можливості оскаржити це рішення обмежені, за винятком перегляду, який може бути ініційований через 1 рік [6, с. 64].

Розробка та впровадження чіткої антидемпінгової стратегії має стати пріоритетним завданням для держави. Дана стратегія має стати рушійною силою антидемпінгової політики та слугувати ефективним інструментом захисту

вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції. Крім того, вона має включати комплекс економічних заходів, спрямованих на зниження ризиків антидемпінгового втручання та забезпечення сприятливих умов для розвитку вітчизняної промисловості [79].

У разі зростання ймовірності антидемпінгового розслідування українським виробникам рекомендується вжити наступних заходів:

- розподіл експорту на більшу кількість країн може знизити ризики антидемпінгових розслідувань з боку однієї країни;
- розширення переліку експортованих товарів допомагає уникнути антидемпінгових розслідувань щодо конкретного продукту;
- зниження цін на внутрішньому ринку робить експорт більш конкурентоспроможним і, відповідно, знижує ризики антидемпінгових розслідувань.
- зосередження на таких факторах, як якість продукції, сервіс, реклама та інші нецінові аспекти, полегшує для вітчизняних виробників можливість конкурувати на світовому ринку, не занижуючи ціни;
- спілкування з потенційними імпортерами та укладення угод, які задовольняють інтереси всіх сторін, може допомогти уникнути антидемпінгових розслідувань.

Окрім цього, для посилення своїх позицій в антидемпінгових розслідуваннях, українські виробники можуть залучити відповідних фахівців, наприклад, експертів з розрахунку демпінгової маржі [58]. Хоча подібні послуги можуть бути доволі дорогими, залучення юристів та експертів до розслідування рекомендується зацікавленим сторонам.

З метою створення ефективної стратегії захисту в ході антидемпінгових розслідувань виробникам необхідні ґрунтовні знання та розробка юридичних аргументів на підтримку своїх позицій, що ґрунтуються на національному та міжнародному законодавстві. Окрім того, важливо розуміти практичні аспекти застосування антидемпінгових правил, щоб максимізувати свої шанси на успіх у розслідуванні [15, с. 135].

У межах реформування національної антидемпінгової політики одним із

пріоритетних завдань є створення комплексної системи професійної підготовки та пошуку кадрів. Ця система має включати як пошук талановитих фахівців на вітчизняному ринку праці, так і залучення кадрів з-за кордону. Професійний розвиток персоналу має забезпечувати поглиблення знань та навичок, підвищення рівня професіоналізму та готовність до освоєння інноваційних методів ведення бізнесу.

Важливо підкреслити, що окрім використання запропонованих вище елементів антидемпінгової політики, спрямованих на захист вітчизняних виробників, не слід недооцінювати роль державних інституцій у цій сфері. Вони виконують незамінні функції, такі як розробка та реалізація антидемпінгової стратегії, моніторинг світового ринку та надання підтримки вітчизняним виробникам у випадках антидемпінгових розслідувань [70].

Підтримка товаровиробників здійснюється державою за допомогою таких ключових механізмів:

а) створення сприятливого регуляторного середовища в галузі експортної та антидемпінгової політики; розробка законодавчої бази, орієнтованої на потреби експортерів;

б) захист внутрішнього ринку відповідно до правил і вимог СОТ;

в) організаційна підтримка розвитку експорту (виставкова діяльність, тендери);

г) зниження податкового тиску та недопущення тіньових схем зовнішньоекономічної діяльності [71];

г) комплексна інформаційно-консультаційна підтримка (надання інформації про нетарифне регулювання та сучасну нормативно-правову базу для захисту внутрішнього ринку; ознайомлення з інвестиційними пропозиціями та проектами; доступ до результатів маркетингових досліджень нових та перспективних товарних ринків; сприяння у просуванні українських брендів) [58].

Отже, можна дійти до висновку, що наявні проблеми антидемпінгової політики негативно впливають на міжнародну торгівлю. Вжиття заходів щодо спрощення антидемпінгових розслідувань, забезпечення їхньої об'єктивності, використання альтернативних заходів та зміцнення міжнародного співробітництва допоможе удосконалити процедуру протидії демпінгу та зробити її більш ефективною. Важливо

зазначити, що рекомендації щодо покращення антидемпінгових заходів, як комплексного та багатоаспектного явища, не піддаються узагальненню та потребують індивідуального підходу до формування та реалізації. Кожна країна, зважаючи на власні специфічні особливості та обставини, має розробляти та впроваджувати свою антидемпінгову стратегію.

Висновки до розділу 3

Отже, всупереч застереженню науковців про зниження економічної ефективності в країнах, що захищають національну промисловість за допомогою антидемпінгових заходів, ці заходи продовжують широко використовуватися у світі. Спостерігається чітка залежність: чим вище темпи зростання світового ВВП, тим більше антидемпінгових розслідувань ініціюють країни.

Багато антидемпінгових заходів діють протягом тривалого часу, а рівень мита при їх перегляді не змінюється. Це свідчить про те, що в умовах післякризового світового економічного розвитку заходи антидемпінгового регулювання вже не замінює собою лібералізовані базові митні тарифи, а перетворилися на окремий багатогранний інструмент для обмеження небажаного імпорту. Тож країни використовують антидемпінгові заходи, щоб зберегти свою частку ринку та перешкодити виходу на нього нових іноземних конкурентів.

Безсумнівно, впровадження антидемпінгових заходів в Україні відіграє важливу роль у недопущенні недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній, які реалізують свою продукцію на українському ринку за демпінговими цінами, що шкодить вітчизняним виробникам. Більше того, надання Україні статусу країни з ринковою економікою не мало впливу на вже розпочаті антидемпінгові розслідування, а також перегляд цих справ не призвів до зниження антидемпінгових мит.

Важливо зазначити, що антидемпінгові заходи, які застосовують США проти України, загалом є більш жорсткими, ніж заходи, що вживаються ЄС. Структура

антидемпінгових розслідувань проти України загалом відповідає світовим стандартам, але має суттєвий ухил у бік металургійної галузі.

Разом з тим, наявні проблеми антидемпінгової політики негативно впливають на міжнародну торгівлю. Вжиття заходів щодо спрощення антидемпінгових розслідувань, забезпечення їхньої об'єктивності, використання альтернативних заходів та зміцнення міжнародного співробітництва допоможе удосконалити протидію демпінгу та зробити її більш ефективною.

Рекомендації щодо покращення антидемпінгових заходів, як комплексного та багатоаспектного явища, не піддаються узагальненню та потребують індивідуального підходу до формування та реалізації. Кожна країна, зважаючи на власні специфічні особливості та обставини, має розробляти та впроваджувати свою антидемпінгову стратегію.

ВИСНОВКИ

Отже, в цілому демпінг визначається як практика продажу товарів або послуг за цінами, нижчими від їхньої вартості з метою завоювання ринку або виведення конкурентів з бізнесу. Ця стратегія може мати значний вплив на міжнародну торгівлю, спричиняючи дисбаланс у конкурентній боротьбі та маючи негативні наслідки для економічного розвитку країн.

Класифікація демпінгу може бути проведена залежно від його форми та способу реалізації, включаючи «хижацький» демпінг, цінову дискримінацію, надлишкові виробничі потужності та циклічність ринків, стратегічний демпінг, спорадичний демпінг, а також демпінг, спричинений обмінним курсом. Розуміння цих різновидів демпінгу дозволяє країнам та міжнародним організаціям розробляти ефективні заходи контролю та регулювання для запобігання його негативним наслідкам.

Характерним є той факт, що демпінг – це багатогранне явище, яке виникає під впливом комплексу економічних, політичних та соціальних факторів. З одного боку, це може бути стратегічний хід, спрямований на максимізацію прибутку завдяки надлишку запасів, зниження витрат або державних субсидій. З іншого боку, демпінг може стати інструментом торговельної політики, геополітичного впливу або навіть наслідком соціального тиску.

Надмірне виробництво, низькі виробничі витрати, державні стимули та валютні коливання – це лише деякі з економічних факторів, які можуть призвести до демпінгу. Уряди країн можуть використовувати демпінг, щоб тиснути на своїх партнерів або здобути конкурентні переваги.

Варто зауважити, що для захисту своїх національних ринків від демпінгу країни використовують різні інструменти. Антидемпінгові розслідування ініціюються національними органами влади за заявою вітчизняних виробників, які вважають, що їхнім інтересам завдано шкоди від демпінгового імпорту. У ході розслідування збираються та аналізуються дані про ціни, обсяги імпорту та інші фактори. Якщо буде

доведено, що демпінг мав місце, то на імпорتنі товари можуть бути накладені антидемпінгові мита.

Крім того, існують міжнародні угоди, які регулюють правила застосування антидемпінгових заходів. Найважливішою з них є Угода про антидемпінг Світової організації торгівлі. Цей документ встановлює чіткі правила ініціювання та проведення антидемпінгових розслідувань, а також визначає критерії, за якими демпінг може бути визнаний шкідливим для вітчизняної промисловості.

Дослідження засвідчило, що сучасний стан та розвиток демпінгу у світовій торгівлі відображає динамічний характер глобальної економіки та постійні зміни у торговельних практиках, а також підкреслює потребу вдосконалення міжнародних механізмів контролю за ціновою конкуренцією. Це є важливим завданням для забезпечення справедливих умов торгівлі для всіх країн та підприємств. Чіткі та однозначні правила щодо демпінгу, разом з ефективними механізмами їх виконання, є ключовими для забезпечення стабільності та прозорості у світовій торгівлі.

До того ж, аналіз динаміки та структури антидемпінгових обмежень чітко показує, що найбільше заходів було прийнято у 2020-2021 роках. Це, ймовірно, пов'язано з впливом пандемії COVID-19 на міжнародну торгівлю. В умовах пандемії багато підприємств намагалися недобросовісним шляхом отримати перевагу, щоб компенсувати втрати, пов'язані з «коронакризою», що призвело до зростання випадків демпінгу та недобросовісної конкуренції.

Щодо частки країн, які вводили антидемпінгові обмеження, можна виділити США, Індію та Бразилію, як такі, що найбільш активно застосовують антидемпінгові обмеження. Найчастіше права інших країн порушували Китай, Республіка Корея, Тайвань, тобто країни з активною експортною діяльністю, які здебільшого торгують дешевою продукцією. Щодо товарної структури продукції, стосовно якої найчастіше вводились обмеження, то тут лідирують чорні метали, хімікати, пластмаси та текстиль.

Прийнято вважати, що антидемпінгові заходи виконують роль інструменту захисту внутрішнього ринку, вітчизняних виробників та економічних інтересів країни, ефективно протидіючи демпінгу. Як показує практика Європейського Союзу,

антидемпінгові заходи є дієвим методом захисту ринку ЄС від недобросовісної конкуренції та стрімкого зростання імпорту.

Особливістю застосування антидемпінгових заходів є те, що вони застосовуються лише щодо товарів, які походять із певної країни. Більше того, антидемпінгове розслідування здійснюється за чітким алгоритмом, за результатами якого приймається рішення про запровадження або скасування обмежень. Головна особливість антидемпінгового законодавства ЄС полягає у тому, що заходи приймаються на чітко визначений термін, який зазвичай становить 5 років.

Всупереч застереженню науковців про зниження економічної ефективності в країнах, що захищають національну промисловість за допомогою антидемпінгових заходів, ці заходи продовжують широко використовуватися у світі. Спостерігається чітка залежність: чим вище темпи зростання світового ВВП, тим більше антидемпінгових розслідувань ініціюють країни.

Багато антидемпінгових заходів діють протягом тривалого часу, а рівень мита при їх перегляді не змінюється. Це свідчить про те, що в умовах післякризового світового економічного розвитку заходи антидемпінгового регулювання вже не замінюють собою лібералізовані базові митні тарифи, а перетворилися на окремий багатогранний інструмент для обмеження небажаного імпорту. Тож країни використовують антидемпінгові заходи, щоб зберегти свою частку ринку та перешкодити виходу на нього нових іноземних конкурентів.

Безсумнівно, впровадження антидемпінгових заходів в Україні відіграє важливу роль у недопущенні недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній, які реалізують свою продукцію на українському ринку за демпінговими цінами, що шкодить вітчизняним виробникам. Більше того, надання Україні статусу країни з ринковою економікою не мало впливу на вже розпочаті антидемпінгові розслідування, а також перегляд цих справ не призвів до зниження антидемпінгових мит.

Важливо зазначити, що антидемпінгові заходи, які застосовують США проти України, загалом є більш жорсткими, ніж заходи, що вживаються ЄС. Структура

антидемпінгових розслідувань проти України загалом відповідає світовим стандартам, але має суттєвий ухил у бік металургійної галузі.

Разом з тим, наявні проблеми антидемпінгової політики негативно впливають на міжнародну торгівлю. Вжиття заходів щодо спрощення антидемпінгових розслідувань, забезпечення їхньої об'єктивності, використання альтернативних заходів та зміцнення міжнародного співробітництва допоможе удосконалити протидію демпінгу та зробити її більш ефективною.

Рекомендації щодо покращення антидемпінгових заходів, як комплексного та багатоаспектного явища, не піддаються узагальненню та потребують індивідуального підходу до формування та реалізації. Кожна країна, зважаючи на власні специфічні особливості та обставини, має розробляти та впроваджувати свою антидемпінгову стратегію.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» від 22.12.1998 № 332-XIV.
2. Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22.12.1998 № 330-XIV.
3. Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» від 22.12.1998 № 331-XIV.
4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII.
5. Грущинська Н.М., Румянцев А.П., Пічкурова З.В. Трансформація міжнародних економічних відносин України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2022. – Випуск 12 (68).
6. Костюк В. Р., Осика Л. К. Антидемпінгове мито як інструмент регулювання зовнішньої торгівлі. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняної системи контролю, аудиту та аналізу : Зб. матеріалів VII студент. наук. конф. – м. Вінниця, 9 листоп. 2022 р. Вінниця, 2022. – С. 63-65.
7. Макарець О. Г. Європейські засоби захисту торгівлі. International science conference on multidisciplinary research. – 2021. – № 1. С. 390–394.
8. Набок І.І., Паньків Н.Р. Assessment of the impact of russian aggression on the business climate and investment attractiveness of Ukraine // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2023. – № 9.(77)
9. Пасічник В.В. Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Пасічник Вікторія Віталіївна; М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2021. – 20 с.
10. Пічкурова З.В. Ризики та загрози війни в Україні для світової економіки // Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III міжнародної науково-практичної

конференції (27-29 червня 2022 року, м. Луцьк). – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. – 311-314.

11. Пічкурова З.В. Світова практика державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах пандемії COVID-19 / З.В. Пічкурова // Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ». – К.: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – № 6. – С. 85-91.

12. Плотніков О.В. Фінансова глобалізація як складова загальноглобалізаційних процесів. Україна в сучасних глобалізаційних процесах / О.В.Плотніков // Горбач Л.М., Плотніков О.В. Глобалізація: світова економіка та українські реалії: монографія. – Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. – 224 с.

13. Прокоп'єва А.А. Особливості правового регулювання міжнародної торгівлі в межах ГАТТ/СОТ / А.А. Прокоп'єва // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019. – №2. – С. 92-98.

14. Романчукевич В.В. Роль державної фінансової політики сталого розвитку в умовах глобалізації // Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2019. – Том 24. – Випуск 4 (77). – С. 150-156.

15. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навчальний посібник / Г.Я. Глуха, О.А. Задоя, О.А. Євтушенко, Е.М. Лимонова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 156 с.

16. Шеремет О.В. Наслідки COVID-19 для світової економіки: перші підсумки 2020 року / К. В. Сидоренко, О. В. Шеремет // Економічний простір. – 2021. – №168. – С. 29-36.

17. Bazaluk O., Yatsenko O., Reznikova N., Bibla I., Karasova N., & Nitsenko, V. International integration processes influence on welfare of country. Journal of Business Economics and Management. – 2022. – № 23(2). – P. 382-398.

18. Eken I. Anti-Dumping Regulation of the World Market at the Present Stage. Journal of Management Policy & Practice. – 2020. – No. 21(1). – P. 92–104.

19. Furceri, Davide, J. Ostry, C. Papageorgiou, and P. Wibaux, 2023. «Retaliation through Temporary Trade Barriers» IMF Working Paper 23/99.

20. Prokopieva A., Myslik A. The Influence of War in Ukraine on Global Trade. Fundamental shifts in geo-economic systems of the world: international collection of

scientific works / National Academy of Sciences of Ukraine; State Organization «Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine». – Kyiv, 2023. – P.131-134.

21. The EU's Amended Basic Anti-dumping Regulation – a Practitioner's View. Law and Practice of the Common Commercial Policy. 2020. P. 355–380.

22. Vysotska M., Zaichko I., Miakyshevska O., Kosmidailo I., Osadchuk N. Modelling of Public Financial Security and Budget Policy Effects. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 – №.9, September 2021.– P. 239-246.

23. <https://www.globaltradealert.org> – офіційний сайт Global Trade Alert (GTA).

24. <https://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.

25. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> – офіційний сайт Світового банку.

26. <https://www.wto.org> – офіційний сайт Світової організації торгівлі (COT).

27. Міністерство економіки України: Обмежувальні заходи щодо імпорту товарів в Україну (антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku)

[bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku.](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku)

28. Міністерство економіки України: Перелік чинних антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів щодо української продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=082485da-0071-490a-9ec0-a5e520b3ca02&title=CHinniAntidempingovi-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=082485da-0071-490a-9ec0-a5e520b3ca02&title=CHinniAntidempingovi-KompensatsiiniTaZakhisniZakhodiSchodoUkrainskoiProduksii)
[KompensatsiiniTaZakhisniZakhodiSchodoUkrainskoiProduksii.](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=082485da-0071-490a-9ec0-a5e520b3ca02&title=CHinniAntidempingovi-KompensatsiiniTaZakhisniZakhodiSchodoUkrainskoiProduksii)

29. Міністерство економіки України: Повідомлення про скасування антидемпінгових заходів на імпорт крученого дроту з України до США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a6207cdf-60a6-46b3-b17e-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a6207cdf-60a6-46b3-b17e-3a5ef3bd7949&title=PovidomlenniaProSkasuvanniaAntidempingovikhZakhodivNaImportKruchenogoDrotuZUkrainiDoSsha)
[3a5ef3bd7949&title=PovidomlenniaProSkasuvanniaAntidempingovikhZakhodivNaImportKruchenogoDrotuZUkrainiDoSsha.](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a6207cdf-60a6-46b3-b17e-3a5ef3bd7949&title=PovidomlenniaProSkasuvanniaAntidempingovikhZakhodivNaImportKruchenogoDrotuZUkrainiDoSsha)

30. Міністерство економіки України: Торговельний захист [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=56ea128f-cc92-4996-b6a1-738de9626dfb&tag=TorgovelniiZakhist>.
31. 7-PRICE: «Демпінг цін» – поняття, причини та чому потрібно боротися з ним [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://7-price.com/blog/price-dumping-concept-reasons-why-need-fight>.
32. Fractus: Демпінг – цілі, види, наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fractus.com.ua/uk/blog/demping-cili-vidi-naslidki>.
33. Price Control: Що таке демпінг цін, види демпінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pricecontrol.com.ua/ua/shho-take-demping-vidi-naslidki-plyusi-i-minusi>.
34. Skynum: Як боротися з демпінгом у роздрібній торгівлі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skynum.ua/blog/kak-borotsya-s-dempingom-v-rozrichnoi-torgovle>.
35. Across Logistics: Antidumping – What is antidumping and what are its objectives? [Electronic resource]. – Access: <https://acrosslogistics.com/blog/en/antidumping>.
36. Ars Technica: Emails detail Amazon’s plan to crush a startup rival with price cuts [Electronic resource]. – Access: <https://arstechnica.com/tech-policy/2020/07/emails-detail-amazons-plan-to-crush-a-startup-rival-with-price-cuts/>
37. Australian Border Force: Dumping and countervailing duties [Electronic resource]. – Access: <https://www.abf.gov.au/importing-exporting-and-manufacturing/importing/cost-of-importing-goods/charges/dumping-and-countervailing-duties>.
38. Bloomberg Law: Commercial, Professional Perspective – Implications for Interpreting Scope of Antidumping & Countervailing Duty Orders [Electronic resource]. – Access: <https://www.bloomberglaw.com/external/document/X492IUAK000000/commercial-professional-perspective-implications-for-interpretin>.
39. CELIS Institute: The Politization of Trade Defence Instruments [Electronic resource]. – Access: <https://www.celis.institute/celis-blog/the-politization-of-trade-defence-instruments>.

40. ClearTax: Dumping [Electronic resource]. – Access: <https://cleartax.in/glossary/dumping>.
41. Corporate Finance Institute: What is Dumping? [Electronic resource]. – Access: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/dumping>.
42. Customs Support: Anti-Dumping Duties – All You Need to Know [Electronic resource]. – Access: <https://www.customssupport.com/insights/anti-dumping-duties-all-you-need-know>.
43. CustomsClear: Anti-dumping duties [Electronic resource]. – Access: <https://www.customsclearance.net/en/articles/anti-dumping-duties>.
44. EU Monitor: Trade wars – what are the EU's trade defence instruments? [Electronic resource]. – Access: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkmmfzcvvgwg?ctx=vhsjd8w6pdvc&tab=1>.
45. EUR-Lex: Anti-dumping measures [Electronic resource]. – Access: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html>.
46. EUR-Lex: Regulation (EU) 2016/1036 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on protection against dumped imports from countries not members of the European Union (codification) [Electronic resource]. – Access: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1036/oj>.
47. European Commission: Anti-dumping duties [Electronic resource]. – Access: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/anti-dumping-duties>.
48. European Commission: Trade defence [Electronic resource]. – Access: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/trade-defence_en.
49. European Economic Forecast. Winter 2023 (interim) [Electronic resource]. – Access: https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2023/winter/Box1_Global_trade_fragmentation_risks.pdf.
50. European Parliament: Anti-dumping policy – how the EU fights unfair trade practices [Electronic resource]. – Access: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180601STO04822/anti-dumping-policy-how-eu-fights-unfair-trade-practices>.

51. FasterCapital: Dumping consequences – Examining the Ripple Effects on Economies [Electronic resource]. – Access: <http://surl.li/rjpvv>.
52. Federal Register: Regulations To Improve Administration and Enforcement of Antidumping and Countervailing Duty Laws [Electronic resource]. – Access: <https://www.federalregister.gov/documents/2021/09/20/2021-17861/regulations-to-improve-administration-and-enforcement-of-antidumping-and-countervailing-duty-laws>.
53. Global Compliance News: A comparative table of anti-dumping procedures in key jurisdictions [Electronic resource]. – Access: https://www.globalcompliancenews.com/2023/09/03/https-www-internationaltradecomplianceupdate-com-2023-08-31-navigating-global-anti-dumping-procedures-a-comparative-table-of-anti-dumping-procedures-in-key-jurisdictions-_08312023.
54. GMK Center: Steel “Ramstein”, or what EU and US can really do for Ukraine [Electronic resource]. – Access: <https://gmk.center/en/posts/steel-ramstein-or-what-eu-and-us-can-really-do-for-ukraine>.
55. GMK Center: Ukraine resumes anti-dumping investigations against steel products [Electronic resource]. – Access: <https://gmk.center/en/opinion/ukraine-resumes-anti-dumping-investigations-against-steel-products>.
56. GMK Center: US extends anti-dumping duty on wire rod from Ukraine [Electronic resource]. – Access: <https://gmk.center/ua/news/ssha-prodovzhili-antidempingove-mito-na-katanku-z-ukraini>.
57. GOV.UK: How we carry out a dumping investigation [Electronic resource]. – Access: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uk-trade-remedies-investigations-process/how-we-carry-out-a-dumping-investigation>.
58. IBJ-IJE: Trade Defence Instruments for European Producers [Electronic resource]. – Access: <https://ibj.be/nl/news/partnerblog/trade-defence-instruments-for-european-producers-the-ad-questionnaire>.
59. International Monetary Fund: World Economic Outlook – Navigating Global Divergences [Electronic resource]. – Access: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/10/10/world-economic-outlook-october-2023>.

60. Investopedia: Dumping – Price Discrimination in Trade, Attitudes and Examples [Electronic resource]. – Access: <https://www.investopedia.com/terms/d/dumping.asp>.

61. Kahlessenane S.S. AntiDumping Regulations and Policies: Some Insights from Algeria. Athens Journal of Law. 2019. Vol. 5, Issue 1 P. 47-60. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.athensjournals.gr/law/2019-5-1-4-Kahlessenane.pdf>.

62. Kolosov A., Kucherenko S. Government's management concept in economy stabilization during the crisis. European Journal of Management Issues. 2020. Вып. 28. № 4. P. 151-161. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://mi-dnu.dp.ua/index.php/MI/article/view/286>.

63. Kommerskollegium: EU Trade Defence – The unintended effects of anti-dumping measures [Electronic resource]. – Access: <https://www.kommerskollegium.se/en/publications/reports/2021/eu-trade-defence--the-unintended-effects-of-anti-dumping-measures>.

64. Kommerskollegium: The Economics of the EU's Trade Defence Instruments [Electronic resource]. – Access: <https://www.kommerskollegium.se/globalassets/publikationer/rapporter/2022/the-economics-of-the-eus-trade-defence-instruments-winners-and-losers-of-anti-dumping-policies.pdf>.

65. Krasnikova N., Redko V., Dzyad O., Mykhailenko O., Volkova N., Golovko L., & Makedon V. The world is on the verge of change: monograph. Publisher Bila K.O. 2021. 275 p. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://philpapers.org/rec/KRATWI>.

66. LinkedIn: Anti-Dumping Duty – A Trade Defense Instrument [Electronic resource]. – Access: <https://www.linkedin.com/pulse/anti-dumping-duty-trade-defense-instrument-amit-mehta>.

67. LinkedIn: Custom Tariff Act – Anti Dumping Duty and Countervailing Duty [Electronic resource]. – Access: <https://www.linkedin.com/pulse/custom-tariff-act-anti-dumping-duty-countervailing->

68. Ministry of Business, Innovation & Employment: Imported goods subject to anti-dumping and countervailing duties [Electronic resource]. – Access:

<https://www.mbie.govt.nz/business-and-employment/business/trade-and-tariffs/trade-remedies/imported-goods-subject-to-anti-dumping-and-countervailing-duties>.

69. PriceCop: Dumping – types and methods of combating dumping [Electronic resource]. – Access: <https://pricecop.net/uk/blog/demping-vidy-borby>.

70. Revenue.ie: Anti-Dumping (ADD) and Countervailing (CD) Duty [Electronic resource]. – Access: <https://www.revenue.ie/en/customs/businesses/importing-exporting/anti-dumping-countervailing-duty/index.aspxi>.

71. Single Window for Logistics: Anti-dumping Duties and Countervailing Duties [Electronic resource]. – Access: <https://logistics.public.lu/en/formalities-procedures/taxes/anti-dumping-countervailing-duties.html>.

72. SONY: Chapter20 Dealing with Dumping Charges [Electronic resource]. – Access: <https://www.sony.com/en/SonyInfo/CorporateInfo/History/SonyHistory/2-20.html>.

73. SpringerLink: The Aftermath of Anti-Dumping – Are Temporary Trade Barriers Really Temporary? [Electronic resource]. – Access: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11079-021-09639-1>.

74. Statista: Global gross domestic product (GDP) at current prices from 1985 to 2028 [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/268750/global-gross-domestic-product-gdp>.

75. Statista: Global inflation rate from 2000 to 2022, with forecasts until 2028 [Electronic resource]. – Access: <https://www.statista.com/statistics/256598/global-inflation-rate-compared-to-previous-year>.

76. StudySmarter: Dumping Definition Economics [Electronic resource]. – Access: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/macroeconomics/international-economics/dumping>.

77. Tax Foundation: Tracking the Economic Impact of U.S. Tariffs and Retaliatory Actions [Electronic resource]. – Access: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/tariffs-trump-trade-war>.

78. Trade Remedies: Antidumping. Congressional Research Service. Working Paper R46296. Version 30. Updated. 2020. 10 September. 25 p. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46296>.

79. TULLI: Anti-dumping and countervailing duties as well as safeguard duties, i.e. additional duties [Electronic resource]. – Access: <https://tulli.fi/en/businesses/import/anti-dumping-and-countervailing-duties>.

80. U.S. Customs and Border Protection: What is the difference between Anti-dumping (AD) and Countervailing (CVD) duties? [Electronic resource]. – Access: https://help.cbp.gov/s/article/Article-216?language=en_US.

81. Victor Crochet, Trade Defence Instruments: A New Tool for the European Union's Extractivism, *European Journal of International Law*, Volume 33, Issue 2, May 2022, Pages 381–410, <https://doi.org/10.1093/ejil/chac024>.

82. WallStreetMojo: Dumping [Electronic resource]. – Access: <https://www.wallstreetmojo.com/dumping>.

83. World Bank Group: World Development Indicators – export and import data [Electronic resource]. – Access: <https://databank.worldbank.org/export-and-import-data/id/42cf7c81>.

84. World Trade Organization: Anti-dumping, subsidies, safeguards - contingencies, etc [Electronic resource]. – Access: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm8_e.htm.

85. World Trade Organization: Database Of Anti-Dumping Measures [Electronic resource]. – Access: <https://trade-remedies.wto.org/en/antidumping/measures>.

86. World Trade Organization: World Trade Report 2023 — Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future [Electronic resource]. – Access: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr23_e.htm.

87. Your Article Library: Dumping – Meaning, Types, Price Determination and Effects of Dumping [Electronic resource]. – Access: <https://www.yourarticlelibrary.com/economics/dumping-meaning-types-price-determination-and-effects-of-dumping/28863>.